

129-1
4

Ставмуывса пролетаріјас, օтутчօյ!

Օրօյմ

5 №

1928

КОМІ ЖУРНАЛ.

Л.Л.

ЈУОРТАС.

Листбокјас.

Автономијалы сизим во тыригөн. М. Јол	1
Њелучкијас мијан сиктса ужын. Іголкін	6
Коммунист-партија тсентралнеј комитетлөн да контрольнеј комиггјалөн отувја пленум. Н. Уль	8
Кызи коперативос јонмодны. Парма	13
Том јозлы моғ дөзөритны сиктса обшествоса овмөс. К. Ө.	15

Мијан сиктјасын.

Том јоз да жеңлы ескөм. Читса Віттор-Іван	17
Велөдчөј вигөмјаскөд вермасны. Врач І. С. Кокакин	19
Кызи содтыны көза места 25%-вылө выль мујас лөсөдтөг. Манухин	23
Мыјөн гөрны-агсавны мујас. В. Ісанов	26
Трунда бур мувынбодантор	31
Картопель гетө ыжыд докод. Ј. Ө.	33
Кызи лөсөдны артел. Лукін	35

Комі гижөдчукөр.

Комі му. Сиз-Паш	39
Варыш поз. Шаков	42
Стикјас. Ілля-Васлөн	43
Јөлөга. Шаков	44
Ізны њекөн вөлі. М.	45
Миртуј-дорын. Ілля-Вас	46
Веніс. Б. Јарасов	46
Југыдлањ. Шомысова Анна	47
Јаков. Тикөн-Өльөксан	49
Тар кыјөм. Паш-Кольа	49
Шева. Тикөн-Өльөксан	50
Мајбырөј, гожөмөј. Іль-Өль.	52
Тулыс. Рөда-Васил	53
Гажөдчөј Кон-Өль.	54
Кык торјөдчөм. Јуе	54
Ытва-јылын. Шаков Ө.	55
„Бурдөдіс“. Ф. Њекрасов	58
Јона і шензисны. Суз-Мит	60
Комі гижысјаслөн мојјасыс котыртчөм- бокгањ. Жугыл	61
Шонаув. Ілля-Вас	64

Ә р д ы ж

коми жօзлօн журнал.

ЛЕЖօ ВКП (б)-лօн ОБКОМ БЫД ТօЛЫСЫН օТЧЫД.

5 (20) №

М а ј

1928 во.

Автономіјалы сізім во тырігօн.

Сізім во-сајын коми ужалыг жօз օтувтчісны торја Областօ. Најօ бостчісны Советвласт-улын, Коммунист-партіја индаломјас-серті лептынны выль овмօс, быдтынны выль культура. Областыс сіјօн і колօ вօлі мед-ескօ аслас горніја, аслыс-гама, аслас олас-нога коми морт ачыс бостчіс кыпօдны ассօ, вօтօдны мукօд, вожджык мунօма жօзօс, да օтлаасіс став ужалыг жօзыскօд, выль олօм доран ужас; мед-ескօ сіјօ быдтіс асгыс коми культура да сы-пыр воковтіс вожд, став робочей класс культурадз.

Мыј-понда оз вермы օдјօ да шылыда мунны коми культура быдтан ужыс?

Мі огօ кутօ тані виставлыны мыј вермісны вօчны коми ужалыг жօз тајօ сізім онас овмօс лептан ужын. Сы жылыг вօлі-нын гіжлօма. Тані кօсјам неуна горнітыштны коми культура быдтօм-жылыг. Оз поз шуны мыј тајօ туж-вылас міјан нинօм абу вօчօма.

Сօмын возвыв пожд виставны; зев-на еща вօчօма. Мыј-понда? Мі чайтам, мед јонасօ со мыј-понда:

Револутсіјаожд міјан овмօсным зев жебынік вօлі; гօлօг мі вօлім і культураօн. Роч культура омօла-на вօлі пырօма міјан олօмօ, а коми культура-жылыг весіг нинօм і сорнітны. Коми ужалысјас-пօвсыс ещаօн петавлісны јона велօдчօма жօзыд. Сесса мукօд-дырјыс ещанік пыщыс-на օткымынօн зикօз „рочмывлісны“—ез мօвпавны најօ коми жօзօс кыпօдօм-жылыг, ез тօждысны коми культура быдтօмօндօжօрітօмօн коми жօзօс став ужалыг жօз культура-бердօ матыстօм-вօсна. Најօ вօлі бергօдчօны мышканыс коми кыв-дінօ. А кыв-пырыс мі мед-војдօр дорам культурасօ.

Артыштам-кօ индалом торјассօ—гօль овмօс, гօль культура, еща велօдчօм культурней коми жօз—позас шуны; војнајас-бօрын разгօм овмօссօ кыпօдігօн ез вермы օдјօ да шылыда мунны коми культура быдтан ужыс.

Ферт, тајо помкајасыс кыңғи нөшта колө содтыны і мјанлыг кужтөмнымөс дај, колөкө, өткымынлыг мјан-пөвсыг тајо ужсө поща-лөмјассө. Сөмын тајо кык помкаыс-өд петөны воңға indöm тор-јасыс.

Кушөм тујјасөд муніс мјан областын культура кыпөдан ужыс? Кушөм мөгјас мјан-воңын сулалөны?

Медга ыжыд торјыс культура туј-вылын, кодөс гетіс мјанлы револютсіја да вынгөдіс автономіја—**комі школа.**

Во 9-10-сајын, комі кывјыд муртса-на вөлі пігкөдчө школаад. Бөрынас-на јона лоі сылы песыны, поздысны сені. Öнi шоч-нын шуысјасыд: комі кыв-пө посғи школаын оз ков. Тајо војаснас ун-жык комі јөзыс-нын гөгөрвоісны: комі чельадөс велөдны гөгөрвоны олөмсө, леңны культура пос-помас, поңө сөмын мам-кыв-вылын.

Вегіг Ізваын-нын комі-Ізва кывјыс чорыда пырөма посғи шко-лаө. Комі школаын, мјан-ногөн, ем өтi вөсғи-ін. Он-кө сіјөс спра-віт, сіјө орас да вермас путкылтны зоңнас комі школатө. Мыј нө сещөмыс? Кыңғи сіјө вермас путкылтны комі школасө?

Гырыгжык школајасыд мјан рочөг (сені сөмын комі кывсө велөдсны) Посғи школајасын роч кывсө велөдөны-жө, дај бөрја војассө велөдчигөн велөдөны-нын рочөн. Öнөң-на мјан школајасад комі кывсө роч-кывкөд омөла јитөма. Сы-понда комі чельадлы гы-рыгжык школајасын гөкыд велөдчынысө. Оз-кө бурмы јитөдыс роч кывлөн комі кывкөд, крестана вермасны шуны: абу-пө нинөм бу-рыс комі школасыс, сөмын-пө чельадлы лоі омөлжык, мыщасөны-пө најө гырыг школаын велөдчигөн роч кывјө. Колө-пө чельадөс ічөт школаас пырыг-пыр-жө заводітны рочөн велөдны. Таңғи вер-мас пөрны комі школа. Ферт, комі кыв да роч кыв школаын көр-талөм-вөсна ез ковмы ескө төждысны, вөліны-кө мјан гырыг комі школајас да оз-кө вөлі мјанлы ков роч кывјыс. Сөмын мi ог вер-мө еновтчыны роч кывыд, дај гырыг школајассө огө-на вермө ву-жөдны комі кыв-вылө. Та-понда, өнiја мөг: комі велөдысјаслы, јөз-өс велөдан јукөдјаслы тајо ңельүкiсө бырөдны, бура көртавын школајасын комі кывтө рочкывкөд. Ем-на комі школаын нөшта өтi омөлтөр: оз тырмыны комі ңигајас. Велөдан ңигајасыд муртса— муртса емөг, а лыфдысан ңигајасыд зев-на еща. Первој војассө велөдчигөн, кор роч кывсө оз-на төдны, чельадлы қик нинөм лыфды-нысө а чельадыд-өд— муртса-на велаласны ңеуна лыфдысғнытө, кыссөны-нын ңига-дiнө.

Локтан војас-кежлө мјан-воңын сулалө зев ыжыд уж: сетны чельадлы (велөдчан ңига-кыңғи), лыфдысан комі ңига. Бара-жө та-ни вермасны отсавны комі велөдысјас. Најө төдөны—кушөмжык ңигајас радејтөны чельад, төдөны комі өіктлыс, комі чельадлыс олөмсө. Велөдысјас-пөвсыг-жө ескө өткымынөн вермісны лөгөдны чельадлы лыфдөм-вылө ңигајастө.

Тажö ужыс паныдагö Комі ыга леҗан-ин (Издательство) ужкöд. Комі ыга леҗан-иныс тажö воҗассö вель-јона-нын паскöдис асгыс уж-сö. Сöмын сылөн выныс оз тырмы сетны өктҗасö сымда да сещöм ыгаҗас, мыҗда да куцöм колö өктҗыслы.

Сижö ужалö пöштi җоңнас ас гөм-вылас. ыгаыс дона-коф. Ас-лас вузагыҗасыс өктҗасын ез вöвны. Сегга-öд ыгаыд абу ыан-лы мыҗ-лы. Абу-на сижö јона пырöма комі крестанін олöмас. Сы-понда оз-на зев јона ин i комі ыгаыд. Отсöгыс Комі ыга леҗан-иныслы ез вöв ыҗыд. Öткымын учређеңеҗас ескö нуöдöны жö јöз-кост јүгдöдчан ужсö-да, оз-на-жö зев тöҗдысны комі ыга паскöдны, от-савны, гөмөн асныс оз отсавны (богтам-көт Вiҗму Управление) Сöмын-на, буракö, обсуд тащöм öтсöгтö сетлöма (јүридическеј ыга-җас-вылö сетлöма 3 сурс шажт).!Jöзöс велöдан јүкöдлы комі ыга ыбöм-вылö сметаҗас-гертi гөмсö еща-жö сетöны.

Богтам-көт i Обисполкомсö—еща-на-жö сижö вермис отсавны гө-мөн ыгасö донтöммöдны.

Воҗ-кежлö-на Обисполкомлы, мукöд јүкöдҗаслы-i колö отсавны Комі ыга леҗан-инлы ужсö паскöдны да бурмöдны. Комі ыга от-салö комі крестанінлы тöдмавны олöмсö, велöдö сижöс овны да уж-авны. Тажö—ужсö-жö вöчö i „Ордым“ журнал.

Јешщö јона матыгтö морттö олöмас, кыскö овмös кыпöдан ужö, асланым Областын веккöдлан ужö, комі газет.

Мижан öнi ем-нын быд веҗонга „Комі Гикт“ газет. Бур јүкөн-сö сылыс вöчöны-нын асныс комі ужалыс јöз—комі селкорҗас. Сö-мын, ми җајтам, тажö еща-на. Важөн-нын мунö горнi быдлунҗа комі газет-җылыс. Мед-ескö сижö вöли гөгөрвоана став воҗмöстчыс комі крестанаыслы. „Југыд туж“ газеттö лөгöдöма мед-јонасö служаш-щеј јöзлы. „Југыд туҗыд“ ем-да најö сегга „Комі Гикттö оз зев i рафејтны. А налы ескö колö тöдны, мыјөн да кыҗi олö мижан өктҗыд.

Сегга веҗонга газетад јүөрҗасыд (мыҗ веҗон-чöжөн му-вылас лöма да вöлöстҗасыс воöма) јона важмöны.

Та-понда мижанлы колö, öтi-кö, быдлунҗа газет, мöд-кö, мед сижö газетыс вöли комі, мед сижöс вöли лөгöдöма став комі воҗмöст-чыс крестанаыслы щöц гөгөрвоанаөн.

Роч јöзыд мижан областын еща-да, поҗас налы Областувса олöмыскöд тöдмалöм-вöсна лөгöдны, шуам-көт, веҗонга газет.

Тажö воҗасö мижан селкорҗасыд вель-уна содисны, најö отсалас-ны бура лөгöдны комі газеттö.

Сегга быдмö, чукöртö вынсö комі гижыс чукөр—(КАПП).

Сижö öтувтчö „Ордым“—бердын. Сижö чукөрас пöрыҗык јортҗас-кöд ортчөн тувтчалöны том выл гижыҗас,—револүтсiҗалөн, авто-номiҗалөн чельаф.

Налы колö быд-ногөн отсавны. Колö паскöдны „Ордымын“ лiтература јүкöд, медым гижны богтчыҗасыс велöдчисны миҗа ко-мi гижöдҗас-вылын.

„КАПП“ вермас жона отсавны сувтöдны кок-жылö, бөр ловчöд-ны комі театрöс.

Мед чукла-иныс мијан, почö шуны,—театр.

дас во револутсијалы тырi, автономијалы—гизим во, а театр ужын ми кымын-кө воков бөрö тувтчим. Неуна во сажын-на Сык-тывдин карын вöли комі театрын ворсыг чукөр (Сыкомтевчук). Сижö лөгöдiс комі театрын ворсан торјас—ужалис „репертуар“-вылын. Сижö чукöрыслөн ворсан ногыс, ворсан торјасыс разалисны Коми об-ласт-паста.

Öнi сещöм чукöрыс абу, ужсö сылыг некод оз ну. А гиктыд рафејтö комі театртö, корö комі ворсан торјас. Обисполком шуис таво бөр ловчöдны Сыктывкарын комі театрын ворсыг чукөр. От-салас-кө вöмөн, сижöс ловчöдны почас. Ворсан иныс ескö зев омöл да, лоас нин кымынкö во видчиглыны.

Обисполком шуöма-жö театр-улас выль керка пуктыны. Сижö зев колантор. Сöмын көт мед дас ворсан-ин лоö, да го ворсыг чукөр, оз-кө ло ворсан-торјыс—комі театрыд оз артмы. Сы-понда ми шу-ам: колö дөчөрiтны, јонмöдны „КАПП“öс“. Коми гижыгјас отсалас-ны вöчны комі театр.

Театр-уж мијан нуöдö Политпрогвет. Сылөн ем-нын став Об-ласт-кучаыс гырыг јöз-пövсын уж нуöдан инјас—лыффыган-керка-јас, гөрд пельöсјас. Ужалöны уна-пөлöс кружокјас.

Ми чајтам, унжык вөлөгтын крестана-пövсын ужыс мунö комі кыв-вылын. Сöмын став ужсö, öдвакö, избачјас вермöны нуны ко-миөн. Мијан-ногөн, оз вермыны сы-понда: оз тырмы комі туддöд-чан торјыс-да: нигајас, газетјас, пјесајас. Бара-жö ми тани лукасам комі печатнеј кывјö. Сижкö, ми огö тöдöј жона-ö паскыда да чоры-да пырöма комі кывјыс Политпрогвет учрежденьнејасö Област-куча-та-вылö колö виçöдлыны јöзöс велöдан јукöдлы, Уездывса Исполком-бердса Коми комиггiјајаслы. Колö виçöдлыны мыжык çугö вөлөгт-јасын јöз-кост ужсö комiөн нуöдны.

Комі культура быдтигөн колö жона бура тöдны комі мусö: став комі олöмсö, оласногсö комі јöзлыг, колö тöдны агсö комі мортсö колö бура тöдмавны комі кыв. Та-вылын важөн-код-нын ужалö Ко-ми му тöдмалыг общество. Сижö вöчис-нын ыжыд уж. Сöмын тајö ужсö öнөç-на нуöны еща јöз. Колö јонжыка матыгтны тајö ужсö гиктјас-бердö, став комі воçмöстчыг јöз-бердас, колö кыскыны воç-мöстчыгјассö тајö ужас. Тащöм отсөгтөг комі мусö да комі олöм-сö тöдмалöм оз вермы бура мунны. Медöа еща вöчöма мијан Коми кывтö тöдмалöм-куча. Мијан комі литература кывјыд ескö жона озыр-мiс, вынгалiс, вöли-кө мијан чукөртöма став важыг комі кывјассö. Уна кывјас мијан „вошлагöмаöс“. Öтилаын ем кыв, а мöдлаын сижö важөн-нын вунöдöмаöс. Сөгга уна торлы ескөн почiс адçавны не öти кыв. Öнi Мöскуаын олыг јортјас, Коми му тöдмалан общество-ын ужалыгјас, кыпöдöны сорни Коми словарь лөгöдöм-жылыг, корö-

ны сөм Обісполкомлыг тајо ужсө заводітөм-вылө. Ужыс зев кола-на. Чајтам, Обісполком отсалас обшестволы ужсө сувтөдны.

Торјөнжык сулалө Сөветскеј аппарат коміөдөм. Сөветскеј ап-паратлыг уж комі кыв-вылө вужөдөм-жылыг унаыг-нын аггыс кыв-сө шулісны Сөветлөн комі областувса сјездјас. 1923 вога-нын та-вылын ужалісны. Пуктөма вөлі везіг срок—1927 вога јанвар 1-ј лун-кеж-лө областын став учреждєннеын вужны комі кыв-вылө. Колө вег-кыда шуны: тајо ужыс мјан јона чотө. Ноль воөн мі зев-на еща вөчім. Онөз-на мјан фівө-код, колөм во Візінын ујездувса сјезд-вылын коміөн сорнысө нуөдөмаөг-да.

Онөз-на везіг вөлөстјаскөд гіжасөмыс муно рочөн.

Учреждєннејасын гіжөны рочөн дај крестанаыд щөщ быдга-ма бумагајас рочөн гіжөны. Көт тышкас-мышкас, мукөд-дырјыс өд-ва гөгөрвоан—а век-жө рочөн.

Воғза војасө вогтавлісны Област-куға курсјас, велөдісны комі-өн гіжны-лыффысны служашщејјасөс. Оні некущөм курсјас абуөг да важ велөдөмыс-нын өткымынлөн вуналіс. Шуөны: служашщеј-јас-пө оз кужны гіжны-лыффыны-да, сөкыд-пө ужтө комінад нуөд-ны. Мјан-ногөн-кө, сіјө вег сорні. Быд неуна велөдчөм комі морт зев регыдөн вермас ачыс велавны комінад гіжны-лыффыны,—не-кущөм курс оз ков.

Оз ков вунодны: өд служашщејсө лөгөдөма јөзыслыг могјасө нуөдны, а абу крестанаыс да робочейјасыс служашщеј-понда.

Ферт, богтам-кө роч служашщејөс—гырыг бур ужалыгјасөс (посніжык ужалыгјас-тө позіс егкөн вежны комі јөзөн, а унаөс оз поз вежныс—еща-на асланым велөдчөмжык јөзыс)—налы сөкыд регыдөн велавны комі кыв, көсјөны-кө комі-пөвсын ужавны, неунатө і најө комінад вермасны велөдчышты.

Обісполком-бердса Комі коміссіјаса план-серты локтан-воөн колө став вөлөстса учреждєннеын (ферт, комі вөлөстјасын) ужсө вужөдны комі кыв-вылө: быдгама собрањејас, сјездјас, гіжасөмјас нуөдны коміөн. Коміөн-жө нуөдны і ујездса сјездјас.

Мыјла колө аппаратсө коміөдөмыс?

Мед кокныжык вөлі областас управлајтан ужас, овмөс кыпө-дан да культура быдтан ужас кыскыны став ужалыг комі јөзсө.

Вермасны шуны: культура-уж-жылыг-пө заводітісны вогтавны да воісны аппарат коміөдөмөз, тані пө некущөм јитөд абу. Абу сіз јитөд тані ем, дај јон јитөд: „культуратө“ колө гөгөрвоны паскыд-жыка велөдчөм-гылөм-ворсөм-дорыс; „культура“ кывјас позө мјан сујны став выль овмөс, выль государство течан ужсө.

Мјан могным өні—тајо пөраса культурасө (өніја, кор мі олам, револүтсіја-бөрса војасө), робочей да крестана оласногсө сізі бер-гөдны, мед егкө налөн быдлунја ужөн, наң-код-жө коланторөн вөлі—выль государство, выль овмөс јонмөдөм-вылын ужыс.

М. Јол.

Нелучкijas мијан сиктса ужын.

Крестана-пөвсын ужјас нуөдөм-куча өні мијан-воңын со кушөм могјас сулалөны: гөль крестанаөс котыртны да на-пөвсын ужсө бурмөдны; крестана овмөс кыпөдөм-вылө ужјөзөн сөм геталөм ладмөдны, голъ јөзөс сижөн јона өтсавны; вот лөгөдан уж шылыда пуктыны; өтувја (коллектив) овмөсјас пагкөдны, ужсө сенјасын вын-гөдны.

Мијан партија важөн төдө: сиктын овмөс кыпөдан уж, политика лөгөдан-нуөдан уж вермас бура мунны сөмын гөля да шөркофдема олыс крестана-кө өтыв бөгтөсны кулаккөд вермагны, кутасны-кө өтсавны мөда-мөдныслы, вештасны асланыс-диныс кулакјасөс. Гөля олыс крестаналөн шөркофдема олысјаскөд јитөдыс вермас лоны, гөль крестанаыс-кө ас-костаныс котыртчөмаөс.

Кор гөль крестана организүтчөмаөс да ужалөны партијаса јачејка индөдјас-өрти: секи повны налы нинөм-нын—вөлөстувса учреждөнејас да организатсияјас кужасны, вермасны најөс секи дорјынытө. Сөмын тајө абу-на ставыс. Шуам, гөль јөзыд котыртчисны (организүтчисны), сөмын ез кужны ас-берданыс сибөдны шөркофдема олыс крестанаөс. Мынө секи лоө? Лоө со мыј: гөль јөз (шөркофдема олысјастөг) сиктын ешажыкөнөг. Најө оз вермыны собраннејас-вылад асланыс колөм-өрти сінны мукөдөс. Најө воргыны кутасны, шөркофдема олысјасыс оз кутны дорјыны-да. Со, шуам, сөвегө коперативө бөрјысигөн гөль јөзтө пыкісны: Пөфдөльнејын, Вочын (Кулөмдин у.), Гельбын (Јемдин у.). Сені гөль јөз ез кужны бура виставлыны, медем шөркофдема олыс крестана гөгөрвоисны советвластлыс да партијалыс политикасө, сылыс бурлунсө гөля да шөркофдема олыс крестанаыслы. Сизнад, өерт, сөгса шөркофдема олысјас ез і дорјыны бөрјысигас гөль јөзөн индалөм кандидатјассө. А кулакјасыд-өд сижө і виөдөдны. Омөльжык-кө јитөдыс гөля да шөркофдема олысјас-костад, најө зилөны қикөз орөдны, асланыс пөльза-вылө кыскөны.

Партијаса јачејкајаслы оз ков вунөдны асгыныс ужсө матыгтны шөркофдема олыс крестана-бердө.

Гөль јөз-пөвсын уж.

Оз-на быдлаті шылыда мун ужыс гөль јөз-костад гырыс нелучкijas-на овлөны. Собраннејас-вылас пуктөны унжыкысө сорнијас, коді нинөмтор оз сет гөля да шөркофдема олысјаслы. Колө собраннејас-вылад сешөм сорнијас пуктыны, медем сыпыр кокныжыка, регыджык гөль јөзлыс овмөссө бурмөдны. Шуам, сорнитны гөль јөзөс коператсия пыргөн отсалан фонд јукөм-јылыс, лучки-ногөн уждысан төварішществојасыс гөль јөзлыс уждөм-вылө индөм сөмсө јуклөм-јылыс, гөль јөзөс вотыс мездөм-јы-

лыг ас-костса вот лөгөдөм-нуөдөм-жылыг, крестана овмөс бурмө-дөм-вылө уждыгөм-жылыг, сизі воғө.

Щөкыда казавлан: сиктын вотсө зилөны лөгөдны ставыслы өт-кофөс. Гөл жөзөс омөла кокнөдөны вотсө мынтөмыг. Со-тај, Час вөлөгтын сетөмаөг кокнөдјас да мездөмаөг вот мынтөмыг 91 процент овмөс.

Оз-жө вермы лоны—быд 100 крестанін-пигы 91 гөл крестанін. Тани налогөвеј политикатө чукултөмаөг. Колан во налогөвеј политикатө абу лучки нуөдөмаөг, вотсө лөгөдигөн ставсө өткофавны зилөмаөг (сизкө, гөл жөзөс гөктөдөмаөг) 33 вөлөгтын,—став вөлөгт-јас-пигыс 43% вөлөгтас.

Крестана овмөс бурмөдөм-вылө ужжөзөн гөм сеталөмыс абу быдлаын бура мунөма. Кулөмдин уездын мед-уна гөмыс мунө шөр-кофөма олыг крестаналы. Со кызі гөмсө јукөмыс лома: гөл ов-мөс-вылө вома 46 шайт, шөркофөма олыг-вылө—64 шайт да бу-ра олыг-вылө—85 шайт. Тајө ыжыд һелучки. Тащөм торјасыд емөг і мукөд уездјасын. Тајө чукулсө колө веккөдны, зикөз тајө һе-лучкисө бырөдны. Колө вөчны сизі, медем мед-уна гөмыс муніс гөла олыгјаслы, ещажык шөркофөма крестаналы. Бура олыгјас-лы ужжөзөн гөмсө һөти оз ков сетны.

Тащөм һелучкијасыс артмөны,—коперативса, уждыган төваріш-ществоса правленһејасас ещадн-на гөл (воғмөстчыг) крестана-пыщкыг ужалыгјасыс-да, сы-понда. Абу-на мијан гөл крестана груп-паяс сиктса организатсijaјасын. Тащөм группајассө колө өні-жө лөгөдавны.

Батракјасөс абу-на-жө котыртөмаөг. Лыд-вылө бостөма сөмын 800 мортөс. Региструјтөма сөмын 290 договор. Мукөдыс ужалөны һекущөм договортөг, медалыгјасыс најөс нарһитөны: мынтөны еща, ужөдөны јона. Көрткерөсса важ купеч Казаков, Ужјаса важ купеч-јас Кармановјас, Ношольса кулакјас виґисны слуга-казакјасөс, меда ужалыгјасөс зев омөла. Најөс абу стракујтлөмаөг, медөн ужалөм-гыс мукөд-дырјыс абу і мынтылөмаөг. А Көрткерөсса Казаковлөн ужалыгсө вегіг һөјтлывлөмаөг.

Вегіг партијаса јачејка—һи, виғму да вөр-бердын ужалыглөн сојузыс-һи абу сувтөмаөг на-дор. һөти абу мөвпыштлөмаөг најөс дорјөм-вөсна. Профсојузө батракјас пырөмаөг сөмын 111 морт. Вожынјөн партијаө пырөма сөмын өти батрак. Тани, со, вывти һе-быда ми ужалам. Ковмас чорыда виґөдлыны батракјас-пөвсын уж-пуктөм-понда.

Өтувја овмөсјас-жылыс.

Өтувја овмөсјас мијан быдмөны өдјө. Бөрја кык төлыгнас лө-гөдөмаөг 20 выл өтувтчөм. Сөмын најө јона-на улын сулалөны бур өтувја овмөс-серһыд. Еща-на мунө өтувја ужыс. Колө вынөд-чыны-на, медем өтувја овмөс лөгөдан-кыпөдан ужсө пуктыны бу-

ра. Сегга-öd нөшта отувја овмөсјасыд (дерт, абу-жө ставыс-а) оз адзыны, оз төдны кыңи-мыј ставыс кутас налөн мунны вөңө. Тажө, дерт, бара-жө indö: јачејкајас омөла туддөдөны најөс. Гөль јөз оз вермыны петны омөль олөмыс, гөкыд ужыс ас-кежаныс, налы колө отувтчавны. Сы-вылө колө лөгөдавны, велөдны коператорјасөс-організаторјасөс. Кыпавны-јонмыны бурмыны ужыс кутас сещөм коперативјаслөн—отувтчөмјаслөн, кодјас отувјөн, шуам, машинајас нөбалөм-кыңзи, отувјөн сижөјасөн пондасны ужавны. Тажө нөшта еща-на. Налы колө тајө тудөдыс пыдөжык пырны. Унжык ужалан колуж отувјөн лөсөдны, паскыджыка отувја ужјасө нуны. Öд секи выныс ыжыджык лөб, боқысса отсөг озжык ковмы. Отувја овмөстө лөгөдны куш ужјөза сөм-вылын оз-жө поң, налы асланыс-пыщыс јонжыка колө вынсө коргыны.

Сиктса јачејкајаслы да став Сөвет-дор сулалыс крестана-пыщса вөзмөстчысјаслы колө бөгтөны гөль-крестана-группајас лөсөдавны, медем вескыда нуөдны вотјас лөгөдан уж, ужјөзөн сөм сөталөм, медем котырты батрајасөс, јонмөдны јитөдсө шөркод-дема олыс крестанакөд да вынсөдны, бурмөдны лөгөдөма отувја овмөсјасө.

Иголкін.

Коммунист партија Тсентральнеј Комитетлөн да Контрольнеј Комис- сиялөн апрелса отувја пленум.

Апрель квајтөд лунсаң апрель 11-өд лунөң мунис коммунист партијаса Тсентральнеј Комитетлөн да Контрольнеј Комиссиялөн отувја пленум. Сижө пленум-вылас мед-јонасө сорнитисны таво наң чукөртөм-јылыс да сижө ужсө локтан воө нуөдөм-јылыс, сегга донбассын контрреволютсия организатсиядн лок уж вөчөм-јылыс да сени став мытгысөм нелучкијасө бырөдөм-јылыс.

Тажө пленум ужалис сөлөмсаң вывти отвылыс. Пленум-вылын оппозиция ез вөв, ужсө некод ез торкав.

Таво наң чукөртөм.

Наң чукөртөм уж таво первојсаңыс ез мун шылыда. Вөңдә төлысјасас наң лои чукөртөма вывти еща. Государствоөн лөсөдөм планыс матыновөли ставнас торкөны. Лоө вөли повны—мыј наңтөг колөны карјас, пабрік-заводјас, Краснеј армия дај заграницаө

петкөдны огө вермө (һаһыс зөлөта-код-жө. Сы-вылө вермам пыртны мјанлы колан төвар). Мыј-вөсна-нө відчыстөг тајө торјыс лоі?

Мед-јонасө сы-вөсна: сіктыд өні лоі важ-герті јона озыр-да, меда-һін кулакјас. А тырмымөн колан төварјассө крестаналы сүзөдны ез вермыны, пабрік-заводјасыс ез-на вермыны вөчнысө тырмымөн. Сегга пабрік-заводса төварјас-вылас доныс пыр чінө, а крестана төвар-вылө содө дај крестаналөн боқыса нажетка јона пыр содө. Сегга лоіны јешщө мукөд-пөлөс өшыбкајас. Һаһ-вылө доныс вөлі улынжык мукөд көзајас-вылө дон-герті дај налогыс һаһ-вылас мукөд-гертіыс вөлі вылынжык (шабді, пыш да мукөд), вөлан төварјасыс разөдөма вөлі һеладнө, кулакјаслы да озыр крестаналы налог вөлі пуктөма еща-на налогјассө ез-жө ло кадын перјөма да мукөд сещөмтор. Һаһ чукөртиг-һөбалыг организатсіјас ужсө ез-жө бура нуөдны, ез өтвылыг ужавны. Мед быдөнлы унжык һаһ чукөртны, најө мөда-мөдыслы вөлі торкөны ужавнысө, донсө лептөвы, сіјөн сөмын вөлі отсалөны кулакјаслы да спекулантјаслы һаһ чукөртөм ужсө торкны. Тајө став һелучкіјассө, өшыбкајассө асланныс бергөдісны кулакјас да спекулантјас. Најө быд-ногыс зылісны лептыны һаһ-вылө дон, һөбалисны асканыс һаһсө, кутісны крестанаөс государстволы һаһ вузалөмыс. Коммуһіст партіјалөн унжык выныс вөлі мунө партіјалы паныд мунысјаскөд (оппозітсіјакөд) венжөм-вылө да кадын ез-жө вермы буржыка візөдлыны һаһ чукөртөм уж-вылө, кулакјаскөд да спекулантјаскөд воґсагөм-вылө.

Һаһ чукөртөм октабр төлысһаһ пыр кутліс чінны. Воґө тајі һаһ чукөртөм ужыс верміс торкны став государствоса овмөс нуөдан ужсө. Коммуһіст партіја ставсө тајөс арталіс. Һаһ чукөртан уж бурмөдөм-вылө сылы лоі пуктыны уна вын. Лоі нуөдны зев уна выл-пөлөс чорыд ужјас. Лоі леґөма закон ас-костса вот-јылыс, крестана овмөс кыпөдөм-вылө уждысөм, сіктө пыртөма унжык төвар, төвар вөчөмсө содтөма, налогјас лоі чорыдјыка строкјасөн перјыны, сегга кулакјасөс да спекулантјасөс лоі топөдны чорыдјыка (уголовнеј закон чук. 107 стаґта-герті судітны унаөс); һаһ чукөртан организатсіјасөс щөктыны ужсө нуөдны өтвылыс, өткода, вөтлавны лөка ужалысјасөс да мукөд-пөлөс торјас нуөдны. Тајө ужјасыс ыжыд пөлза вајісны. Јанвар төлысһаһ һаһ чукөртөм вывті өдјө содіс. Колан во-герті таво һаһ да мукөд крестана көзан торјас чукөртөма лоі унжык-һін (колан во 617 мільон пуд, таво 644 мільон пуд). Колан во-герті сөмын һаһ ещажык һеуна чукөртөма. Локтан төлысјасас сөмын ковмас-на чорыда нуөдны ужсө мед план-герті лоө вөчөма.

Пленум ошкіс партіјалыс өнөз нуөдөм ужјассө, шуіс—сіјө ужјастөгыс-пө ез вермы бура мунны һаһ чукөртөм сөмын партіја организатсіјаслы-пө јона-на ковмас кутчіслыны тајө уж-бердө, еновтчыны-пө оз-на поґ.

Пленум индö, кулакјаслөн-пö крестана-пöвсын выныс кутіс чінны, партіјалөн-пö уж сіктјасын бурміс, чорыджыка кутіс мунны уж гөл крестана-пöвсын. Сöмын-пö емөг-на Һөлүчки ужјас көн-сурö. Уналаын мырдөн бөгтавлöмаөг лшней һаңјас судтөг, дүгö-давлöмаөг көн-сурö ас-костын һаң вузавлöмыс, мырдөн зајом облыгатсіјас сөтавлöмаөг да мукöд сөцöм Һөлүчкијас. Пленум шуö: тащöм-нога ужыс-пö абу патіјалөн уж. Пленум щöктö чорыда воґ-сагны тащöм Һөлүчкијаскöд, пырыгтöм-пыр бырöдны. Тајö Һөлүчкијасыс вермасны јона торкны робочей да шöркoдґема олыс крестана-кост öтувтчöмсö. Пленум шуö, кулакјаслөн-пö сөвет-властлыс ужсö торкöмыс абу сöмын тавоса уж. Најö тајö лок ужсö кутасны нуöдны і воан војасö. Сы-вöсна ковмас накöд чорыда воґ-сагны і воґö Коммунист партіја 15-öд сјезд шуöм-герті. Кулакјаскöд воґсагöмыс колö мунны со кущöм тујјасöд: пыр кулакјас-вылö налог содтöмөн, гөл крестанаöс кулакјасөн ґескöдöмла паныд закон лөґалöмөн (мујас арендаö бөгталöм-куґа, батракјасöс виґöм-куґа, виґ-му вöдитöм-куґа да мукöд). Мöд-кö, быд ногөн отсавны крестаналы öтувтчыны öтувјөн крестана көґајство нуöдöм-куґа, машинајас һöбалöм-куґа да сіґ воґö, öтувтны гөл крестанајасöс, јонґыка, план-герті нуöдны вузасан ужсö крестанакöд.

Мöд во һаң чукöртöмыс, меd бурґыка мунас, пленум бара индалис уна тујјас. Міјан төвар вöчöм пабрік-заводјасын öдјö содö, сöмын быд гожöм төвар вöчöмыс чінлывлö. Пленум шуіс: меd гожöмнас төвар вöчöм һöті ез чін; сөсґа шуісны лөгöдны торја төвар запас һаң чукöртан кад-кеґлö.

Государство быд во сөтö крестаналы зев уна көјдыс (таво сөтöма 29 мільон пуд), зев уна сөтö ужöн крестана овмöс кыпöдöм-вылö (717 мільон шајт) да мукöд-ногөн отсалö крестана овмöс паскöдны (кoллективней көґајствојас паскöдны сөтöма таво 65 мільон шајт, хлопок, шабди да мукöд көґа паскöдöм-вылö сөтöма 135 мільон шајт-гөгöр. Тајö ставыс отсалö крестана овмöс кыпöдны. Пленум щöктö Политбјуролы быд-ногыс зільны, нуöдны уж уроґај кыпöдöм-могыс, виґму ужалан машинајас сүґöдöм могыс, крестаналы öтувјөн виґму ужалöм-могыс да сіґ воґö.

Меd ескö һаң чукöртöм уж воґö кутіс мунны бурґыка, пленум шуіс лөгöдны сöмын öті һаң чукöртыс організатсіја—„Сојуз хлеб“. Кoператсіја кутас ужавны торја лөгöдöм доґоворјас-герті.

Пленум чуксалö став партіја організатсіјасöс чорыда воґ-сагны быд-пöлöс Һөлүчкијаскöд һаң чукöртан уж нуöдигөн, зільны чінтыны јонґыка лшней рöскoдјас.

Шахтинскеј ґелö.

Мöд сорґи вöлі пленум-вылын Политбјурoса Коміссіја доклад-куґа Донбассын Шахтинскеј ґелö-јылыс.

Воґа тӱлыгас донбассын ГПУ робочејјас отсалӱмӱн адґис револутсїялы паныд ужнуӱдыг зев ыжыд органїзатсїја. Сїјӱ органїзатсїјаыс вӱлӱмкӱ кӱртасӱма мукӱд госуларствоса капїталїстјаскӱд, револутсїја-дырјї Ровсїјаыг пышјыг револутсїялы паныд муныг јӱзкӱд, да мукӱд госуларствоса војеннеј штабјаскӱд. Сїјӱ органїзатсїјаас унаӱн вӱлӱмаӱг важ (сар-дырјї) шахтаса кӱчајовасыс. Најӱ колтчылӱмаӱг СССР-ӱ да вӱлӱм ужалӱны кушӱм-сурӱ учрежденьнејасын. Сегга сенї зев унаӱн вӱлӱмаӱг важ белеј інженерјас, технїкјас. Органїзатсїјаыслӱн вӱлӱмаӱг асланыс јӱз Мӱскуаын, Карковын да мукӱд карјасын.

Тайӱ органїзатсїјаыс ужсӱ нуӱдӱма сӱветвласт шыбытӱм-могыг да капїталїстјаслы властсӱ бӱр сетӱм могыг. Донбассыг став їзшом перјан-їнјассӱ најӱ богтӱны вӱлӱм бергӱдны важ кӱчајоваыслы.

Быд-ног, кыґї сӱмын вермӱма, тайӱ органїзатсїјаыс нуӱдӱма лок уж, зїлӱма торкны їзшом перјӱм. Вӱлӱмкӱ інженерјас суґӱдӱны пабрїк-заводјас-вылӱ ковтӱм машїнајас, колан машїнајассӱ нуӱны мукӱд пабрїкјас-вылӱ туплагны прӱста, тупкалӱны вывтї бур, ыжыд докод сетыг їзшом перјан-їнјас (шахтајас), ужсӱ нуӱдӱны лок їнјасын. Уна гӱм вӱлӱм вїґӱны кытчӱ-сурӱ, ковтӱм-їнӱ да сїґ воґӱ.

Весїг вывтї колан машїнајассӱ мукӱд-дырјїыс вӱлӱм взорвїталӱны. Робочејјасӱс быд-ногыс ґескӱдӱмаӱг, лок-ногӱн некушӱм законјас-вылӱ вїґӱдтӱг ужӱдӱмаӱг. Мӱд-ногӱн-кӱ шуны: кӱсґӱмаӱг мїжанлыг торкны став овмӱс кыпӱдан ужсӱ.

Револутсїялы паныд муныг органїзатсїјалӱн тайӱ лок ужыс дај мукӱд тащӱм-нога лок ужјас петкӱдлӱны: кушӱм гӱкыд робочејјаслы да крестаналы нуӱдны сотсїалїзм стрӱїтан ужтӱ. А мїжанкӱ овмӱс кыпӱдан уж пыр кыптӱ, јонмӱ—сїјӱ петкӱдлӱ сӱмын ужалыг јӱзлыг вынсӱ, мїжан сӱветвластлыг вынсӱ. Донбассын со кушӱма торкалӱмаӱг ужсӱ нуны, сӱмын-таж їзшом перјӱм пыр содӱма, бӱрја кадас вӱлї-нїн перјӱны војнаӱґ-дорыг-нїн уна.

Мӱдаргаыс, револутсїялы паныд муныг органїзатсїјалӱн уж нуӱдӱмыс петкӱдлїс мїжан сӱвет да партїја органїзатсїјааслыг, учрежденьнејаслыг уналатї лок-нога ужалӱмсӱ, уна неључкїјас. Медјона-нїн со кушӱм неључкїјас вӱлӱмаӱг дај мукӱдлаын уналаын ем. Уналаын мїжан пабрїк-заводјасын лїбӱ мукӱд-пӱлӱс предпрїятґејасын јуралыґјасыс асгыныс ужсӱ лыґґӱны војдӱрја војеннеј комїсарјас уж кодӱн-жӱ—„сӱмын вїґӱдны да, кыґ шуасны, „обшеј руководство“ сетӱны. Став пабрїк-заводса ужнас тӱдмасӱм-пыґґї да спетсјаслыг ужсӱ бура гӱгӱрбок вїдлалӱм-пыґґї, јуралыґјас верїтчӱны најӱ кыв-вылӱ. Унаыг јуралыґјас оз вїґӱдлїны, лӱсӱдӱм плансертї спетсјасыс мыґкӱ вӱчӱмаӱг абу. Бура ужалыг, сӱветвласт-дор сулалыг інженерјасӱс да мукӱд ужнуӱдыґјасӱс тӱдмӱдӱм-пыґґї да налы быд-ногӱн отсалӱм-пыґґї, јуралыґјас зев щӱкыда волысӱны-гӱсґїтчӱны кушӱм-сурӱ „спетсјаскӱд“. Тащӱм-ногӱн уж-нуӱдны ӱнї,

ферт оз поф. Промышленност паскөдөм, стрөйтчөм мијан өни вывти өдјө мунө. Пабрик-заводјасса, предпріјаттејасса јуралыејаслы колө став ужас аслыныс пырны, ставсө виқөдны да артавны аслыныс. Том јөз-пиыг велөдчөм јөз пабрик-заводјас-вылө еща-на-жө локтө дај унаыг важ спетсјасыс на-вылө омөла виқөдөны. Инженерјаслөн да текникјаслөн профсојузјас қик боқын сулалөны робочей профсојуз-јасыг. Инженерјас, текникјас профсојузјас-вылын вескөдлөмсө пук-төма омөла.

Робочейјасөс пабрик-заводса ужјаснас төдмалөм зев омөл. Проф-сојузјас-оз вөлі јона зільны кыпөдны тајө ужсө. Сегга профсојуз-јас омөла-жө дорјөны робочейјасөс, кор најөс өтдортөны.

Партіјнеј организатсіјаяс омөла-жө виқөдөны уж-нуөдөм-вылө. Кущөм-сурө індөдјастө ескө і сөтавласны, а кущөма нуөдөны олө-мас сіјө індөдјассө—оз төдмавны. Профсојузса ужөн вескөдлөм омөла-жө мунө пабрик-заводјасын. Робочейјасөн індалөм ңелучкіјас-вылө оз лучкі виқөдны. Ужалыејасөс бөстгалөны бура төдмавтөг да сы-вөсна вескалөны быдсама-пөлөс омөл јөзыс. Гырыг ужјас-вылө унаыг пуктөны рөдњајассө, төдсајассө, көч најө кызі ужалөны. Пабрик-заводјас да мукөд-тор стрөитан планјассө вынөдөмыс выв-ті-жө јона сөрмө. Сетыг мыжаөс тсентрса учреждөньејас-нын. Сіјө бара-жө вывти јона падмөдө ужсө. Уна-на јешщө таыг-өтдор емөс быдсама ңелучкіјас. Став тајө омөлтөрјасыс отсалісны револүтсіјалы паныд муныг организатсіјалы зев дыр нуөдны асгыныс лок ужсө.

Пленум індаліс мыјјас колө вөчавны тајө став ңелучкіјассө бырөдөм-куза.

Мед-војдөр пленум јонжыка щөктіс виқөдны спетсјас уж-вылө. Колө-пө відлавыны налыг вөчөм ужсө—лучкі-ө ставсө вөчөны, чо-рыда мыждыны лөка ужалыејассө, ошкыны да отсавны быд-ногөн, бурмөдны олөмсө бура ужалыејаслыг. Колө јонжыка виқөдлыны выл спетсјасөс лөгөдөм, велөдөм-вылө. Јонжыка кыскыны спетсјас-ос мукөд госуларствојасыг. Сөмын бура бөрјөмөн коравны да суга виқөдны најө уж-бөрга. Велөдчыны асгыным спетсјасөс јонжыка ыставны мукөд госуларствојасө, медса-нын бура велөдчысјасөс гыр-ыг школајасыг да бура ужалыг том спетсјасөс. Профсојузјаслы колө-жө зільны отсавны спетсјаслы бурмөдны ужсө, отсавны налы быд-ногөн, јонжыка нуөдны на-пыщкын профсојуз-уж.

Пленум щөктіс јонжыка виқөдлыны робочейјасөс вылыжык уж-вылө јөткөм-пукталөм-вылө (выфвіжеңне-вылө). Сіјө ужас-пө колө кыскыны профсојузса да партіјаса организатсіјаясөс. Колө-пө нај-өс велөдны аслас уж-вылө торја курсјас, текникумјасын. Сөмын колө уж-вылас јөткыны төлка, бура ужалыг робочейјасөс. Буржык велөдчөм робочейјасөс ыставны велөдчыны мукөд госуларствојасө.

Сегга пленум індіс робочейјасөс пабрик-заводјасса уж-бердас өі-бөдөм-вылө. Колө-пө кадын бура төдмөдны став робочейјасөс план-јаснас, ужнас, кывзыны налыг індалөмјассө да лучкі-кө најө інда-

лӧны—зілыны вӧчны сіѳ индӧдјас-гертыс. Буржыка пуктыны робочейјас-костын дістсіпліна буржыка сувтӧдны ужсӧ налыс. Буржыка пуктыны уж производственней совешщанъејаслыс, кыскыны напыр да мукӧд коміссіјас-пыр робочейјасӧс пабрік-заводса ужнас вескӧдлыны.

Пленум соркӧтіс да уна индӧдјас етис Донбассын робочейјаслыс олӧмсӧ бурмӧдӧм-куѳа.—Мед-војдӧр щӧктис бырӧдны став нелучкіјассӧ ужгыс: дугӧдны робочейјасӧс празникјас-воѳын дыр ужӧдӧмыс, дугӧдны нывбабајасӧс шахтајасын ужӧдӧмыс да мукӧд сещӧм нелучкіјас, бурмӧдны оланінјассӧ робочейјаслыс. Медым буржыка кутас мунны профсојузса ужыс медым сібаласжык робочейјас-дінас да на-дор јонжыка кутасны тӧждысны, пленум шуіс мӧд-ногӧн сувтӧдны улыса профсојуз организатсіјаслыс ужсӧ.

Партіја организатсіјаслыс ужнуӧдӧм-куѳа пленум уна бур индӧдјас-жӧ етис. Щӧктӧ суа віӧдны спетсјас уж-бӧрса, мед најӧ лучкі ужсӧ нуӧдасны, кыскыны робочейјасӧс пабрік-заводса уж-бердас, кыскыны вескӧдлыны пабрік-заводса ужнас, отсавны бура ужнуӧдыс спетсјаслыс ужсӧ нуӧднысӧ да сіѳ воѳӧ. Сегса щӧктис партіја организатсіјаслыс војдӧрја нелучкіјассӧ аслас ужгыс бырӧдны, весавны учрежденьејас лока ужалысјасыс, буржыка кутчӧгны вескӧдлыны став овмӧс кыпӧдан ужнас.

Учрежденьејасыс, организатсіјасыс, пабрік-заводјасыс дај став овмӧс кыпӧдан ужгыс тајӧ нелучкіјассӧ индалігӧн пленум медјона индіс ӧті тор-вылӧ. **Омӧла-на-пӧ мі кывзам робочейјаслыс нелучкіјас индалӧмсӧ, омӧла-на мі асным зілам тӧдмавны став омӧлторјассӧ ужгыс.** Сы-вӧсна-пӧ сӧмын лок јӧз вермӧны вӧчны асгыс лок ужсӧ. Пленум мед-јона щӧктӧ віӧдны быд-боксањ міјан ужыс нелучкіјассӧ индалӧм-вылӧ, дај бырӧдны став нелучкіјассӧ.

Н.-Ул.

Кызі коператівӧс јонмӧдны.

Міјан коператівјаслӧн вузасӧмыс воыг-воӧ содӧ. Нажеткајас јӧзлӧн ӧні емӧс, јона вермӧны богтасны. Сіѳкӧ, коператівјаслыс колӧ уна тӧвар вайны.

Тӧвар вайӧмыд прӧста оз артмы. Мыј сурӧ сетчӧ унатор колӧ: мед-јонасӧ сӧм—капітал. Бур ужыд, донтӧм тӧварыд коператівыдлӧн мед-јонасӧ пыкӧс капіталӧ. Гӧл коператівыд уна буртӧ оз вермы сетны.

Кызі вынеӧдны коператівӧс.

Мед-езкӧ барышыс вузасӧмыс быд во ѳеуна содӧ, колӧ чінтыны рӧскодјас. Ӧніја кадӧ, ферт, ыжыд барышјас оз вермыны лоны, товар донтӧ быд-ногӧн колӧ чінтыны-да содтӧд донсӧ колӧ ічӧтӧс пуктыны-да.

Колө мөд-ногөн, мөд помсаң боттеывны јонмөдны коперативтө. Колө шленјас-пөвсыг чукөртны коперативлы капиталтө.

Уна-ө мијан ас-капитал пунктөма коперативө.

Зев еща. Тавога јанвар төлыг-кежлө быд шлен-вылө воө вөлі сөмын ноль шайт да 20 урөн. Віт-квајт во-чөжыд почіс-нын-ескө унжык чукөртны-да! да-өб нөшта сы-пые-на, ас-тепыс, өдва-кө, шленыс шайтыс уна сетіс. Унжыкыс барышјасыг чөжөма.

Почө оз-нө, шуам, ноль шайт-вылад шленлы төвар вајны да нөшта донтөма вузавны? Ферт, оз. Еща капиталнад нинөм оз арты. Мијан коперативјасыд ужјөзөн төвартө нөбалөны. Кокңи, ферт, төвартө-кө коперативыдлы ужјөзнад сетөны. Сөмын өні мөд-ногөн күтіс сіјө ужыс мунны. Государстволы гөмыд өні зев јона колө пабрік-завод паскөдны візму ужалөм-вылө щөщ. Војдөр-сіјө вөлі уждө вель-уна коперативјаслы. Öні шуө: корг-пө гөмтө ачыд, ме унатө ог сет, ас шленјас-костыд да ужтө пукты кыңи бур көңаин ужалө. Бур көңаинлөн чагтор оз туплас, өти грөш вес оз кујлы,

Сіңкө, быд коперативлы, быд шленлы лө мөвпыштлыны—өдјөжык, чорыдјыка боттеыны капиталсө содтыны коперативыслыг.

Кущөм ногөн содтыны капиталсө.

Пайсө шленјаслы лептыны дас шайтөң. Ар-кежлө пайсө сы-выјөң-нын колө лептыны. Öнөсаң-жө колө быд-ногөн чукөртны. Гөль јөзлы колө нажетка сетны, уждыны пайсө содтыны.

Коперативлы важ ужјөзјассө колө чукөртны. Зев уналаын-на гырыг ужјөзјас емөг. Ставсө-кө лыдфыны, 200 сурс шайт-сајас лөб. Абу-өмөј тајө капитал? Тамда ужјөзыс вајө коперативлы быд во ыжыд убытка. Колө таво чорыда заводитлыны чукөртны ужјөзјассө. Јөз өні сөмаөс, ічөтөканад вермасны ужјөзјассө мынтыны. Кодјас оз кутны вештыны асгыныс ужјөзјаснысө, суд-пыр перјыны.

Јөзлыг гөмсө чөжөм-вылө (вкладјас) колө чукөртны. Уна креҗтанлөн-өд сымда-мында гөмыд, шуам, 10-20 шайтыд запасадем. Сіјөс колө сетны коперативны ужјөзөн, прөчент-вылө, мед сіјө оборотө петө, коперативлыг капиталсө содтө. Öтөкыг дас, да мөдлыг дас—віжөдан-да коперативад со-мөд шайт чукөрмас. А пөльзаыс сыыг воө уждыгыдлы дај коперативыслы щөщ. Государстволы нөшта сіјө бур: оз ков уждыны коперативлы.

Төвар-вылө гөмтө коперативјаслы почө воңжык сетны—сыыг зев-жө ыжыд пөльза.

Коперативөс гөмөн вынөбөдөм, сылыг капиталсө содтөм—зев ыжыд да колана уж.

Кымын ыжыд капиталыс коперативлөн, сымын бура вермас ужсө пуктыны, сымын ыжыд пөльза воас шленјасыслы.

Том јозлы мог дөзөритны сиктса обществоса овмөс.

Комсомоллөн мог—пыр велөдны, туддөдны том војтырөс, медым буржыка дөзөритасны обществоса овмөс.

Тані мі горңытыштам **кущөм могјас сулалөны том јөз-возын** нөшта-нын, **комсомольчјас-возын.** Со мыјјас-вылө мед јона өні колө виқөдлыны:

Обществоса складјас-вылө. Оз-ө ва вијав көјдыс-вылө, һаңјас-вылас. Гашкө лыбө шырјас јона һаңсө сојөны. Кызі төварјассө сені виқөны. Кадын обществоса көјдыс весавны.

Машинајасыд (көјдыс-весалан машинајас да мукөд) щөкыда олөны зер-улын, сесга сисмөны, жугавлөны. Вөдитчигас-на мукөдыс жүгөдөны-і. Колө төждыгыны, мед машинајас бур-ногөн виқисны, бура дөзөритисны.

Пөжарјасыг колө видчигны. Кущөма дөзөритчө пөжарнеј көлујыд. Зөңөг-ө, ужалөны-ө машинајасыс. Справнө абу кішкаыс, тырмөны-ө бөчкајасыс. Гашкө најө абу местаынөг да потласөны, комөны. Оз-ө еновтчыны ужыныс пөжарнеј старостајас. Мөвпыштлыны колө пөжарнеј дружина лөгөдөм-јылыс. Со, Помөздинса комсомольчјас воқмөстчөмөн кык во-нын ужалө пөжарнеј дружина.

Обществоса мельницајас. Оз-ө кыткө кырөд ваыс. Кытјасті таво мельница-гөгөрыс колө зөнталыштны. Шаң-ө мельницаас ізан-пөрадөкыс. Кызі мынтөдчыны убыткаыс.

Сиктса санітарнеј комісејялы отсавны. Весавны кужөдыс, һајтыс улычјас. Учреждөңнејасын мед гөгөр сөстөм вөлі.

Сесга мукөдлаын вөчалөны-нын сикт-кузаыс (улыч-куза) посјас. Öд мијан һајт-дырјыд сикт-кузаыд вегіг муннытө он пігт. Москыд јона гажөдө сикттө. Быд сиктө колө москитө лөсөдны.

Колө мөвпыштлыны і **јукмөсјас-јылыс.** Öд зев-шоч јукмөсын сиктјасад тужө ваыс јунытө. Кытчө гурө-жө сесга јукмөсјастө горјөны, трубајассө дыр оз вежлавны медга һын омөла дөзөритөны общественнеј јукмөсјастө.

Комсомольчјаслөн да том јөзлөн мог: төдмавны һигајасыс, јуагны төдыс јөзлыс (врачлыс, агрономлыс, текһиклыс), кызі да кытчө колө бөрјыны јукмөс местатө, горјынысө колө артельөн да выл ногөн, кызі щөктө гігіена. Сесга буржыка дөзөритны.

Лөк јукмөсјастө видлавны санітарнеј комісејякөд да шуны тупкавны, тыртавны.

Общественнеј керкајас (школајас, больницајас) натураөн вөчны колө отсавны.

Вӧлӧет-пыщса тујјас посјас, перевозјас натураӧн да ас-костса вотӧн лӧеӧдавны. Вӧчны скод-вылын постановленьне да мед быд вермыс морт ужалас.

Мӧда-мӧдлы отсасан комитетјаслӧн емӧг вијјас, мујас да мукӧд угодџејас. Коркӧ ескӧ сійӧ угодџејасыд зев бурӧг вӧліны-да, **ӧні вывтӧ омӧла ми најӧс дӧџӧритам.** Сегга вијјасыд травитчӧны, ӧурӧ пӧрӧны, вӧрӧн тырӧны, мујасыс изӧрмӧны. Тајӧ гиктса обществојасад зев ыжыд локтор. Колӧ вијсӧ кӧртмалыгјасыслы (торгјас-дырјыс) щӧктыны весавны, пощны. Лӧбӧ комитетса шленјасыслы аслыныс вынӧн лӧгӧдыштавны.

Сегга і школаса да вијму уж велӧдан кружокјаслӧн му-участокјасыс быд во травитчӧны. Уналаын кыз-гурӧ ужалӧм-пондаыс мујасыс омӧлтчӧны. Урожайсӧ оз кадын ботны, ідравтӧг і колывлӧ. Пажгаса крестана вӧлі дивитӧны комсомолечјассӧ: бур градјас-пӧ налы сетлім да омӧлтисны. Межадорын мӧс-соркӧныс лымулӧ гурӧма. Тајӧ уналаын-на овывлӧ. А сені ескӧ колӧ петкӧдлыны крестанаыслы—кызі бурногӧн ужавны.

Вӧр-вијӧм-јылыс. Мыјда ми весшӧрӧ, кыз-гурӧ жугӧдлам вӧртӧ. Колӧ том јӧзӧс да чельӧс сизі велӧдны мед најӧ **радејтисны вортӧ.** Тавӧ колӧ бара мӧвпыштлыны комӧн нуӧдӧм-јывгыд зилны кадын весавны дельанкајас. Вӧрса пӧжарјастӧ кусӧдигӧн комсомолечјаслы да том јӧзлы, дерт, колӧ лоны прімерӧн, јӧзӧс чукӧртны колӧ отсавны і быдтор.

Комсомолечјаслы да селькорјаслы колӧ адзыны ӧелучкіјассӧ **стрӧитчан ужјасыс.** Текнӧкјасыд да дегатнӧкјасыд-кӧ кулаккӧд—озыркӧд воыгӧны, ужалыгјасӧс ӧелучкі медалӧны, робочейјасӧс оз пыддӧ пуктыны—сійӧ јона омӧлтор. Таыг-колӧ норасны робочей да крестана инспектсјаӧ, гӧжны газетӧ.

Суботнӧкјастӧ колӧ бура пуктыны Ыбса (Сыктив. у.) комсомолечјас колӧм воӧ вӧчлӧмаӧг 13 суботнӧк. Мукӧдлаын сыыс еновтчӧны, кыз-гурӧ ужалӧны. Чельнечсаӧс ми газетын ошкім—уна песпӧ пилӧтмаӧг клубсӧ лонтынысӧ-да, а ӧні кывгӧ: **пескыд-пӧ вӧрас і ендӧма.** Гернӧсын ӧтӧ тӧткалы ід вундӧмаӧг да сусланиттӧгыс і еновтмаӧг. Нувчӧмса комсомолечјас заводӧтмаӧг зев ыжыд пос ју-вомӧныс вӧчны, тајӧ ескӧ, дерт, зев бур, сӧмын пощӧ возвыв-нӧн шуны:—асланыс вынӧн најӧ оз вермыны помавнысӧ. Тащӧм (гырыгжык) ужјастӧ колӧ ас-костса вотӧн помавны.

Со кущӧм ӧекемын могјас ми індам комсомолечјаслы.

К. Ӧ.

Том јоз да јенлы ескөм¹⁾.

(„Бурсылыгјас“-жылыг ичөтїка).

Јенлы ескөм пагкөдыгјас (поп-фак. „бурсылыгјас“ да мукөд) адзёны: том јозыд оз тувтчавны на-бөрға, том војтыр мїстөма ві-рөдөны јенлы ескөм-вылад. Том јоз мунёны мөд тужөд,—југыдлаң, выл, бур олөмлаң зїлёны. Велөдчёны, југыдлун корсёны лыфды-ган-керкајас-пыр, комсомол-пыр. Бура гажөдчёны. Сёмын на-пїын емөг-на шөрө-выјө вошөмајас. Абу-на став том јозыс вермөмабө бу-ра гөгөрвоны јенлы ескөмыг омөльлунсө. Најө абу-на зїкөз кежө-мабө јенлы ескан туж-вылыг.

Попјас, „бурсылыгјас“ јона төждыгёны ас-берданыс кыскыны том јозөс. Мед најө јїтчасны јен-веракод мед локтасны вічкөб, мед ветласны „бурсылыгјас“ „бегеда“-вылө. Мед ескө најө оз мун-ны коммунизмлаң, мед кувтөзгыс ескасны јенмөс.

Мукөд губерњајасын сектантјас том јозлы весїг восталёны кружокјас: сылан кружокјас, спектакөн ворсан кружокјас, кїпом ужө велөдчан кружокјас. Вөчлывлёны нароснө „гажөдчан“ рытјас да сїзі возө, мед том јоз локтасны на-дїнө.

Комї облагтын сектантјас—„бурсылыгјас“ тащөм торјассө омө-ла-на саммёны вөчнысө. Најө ужсө нуөдөны мөд ногөнжык.

Бостам-көз Мыс вөлөстөс. Сенї „бурсылыгјасыд“ уна. Унжы-кёныс, ферт, нывбаба-улов. Том јозыд пөштї оз ветлывлыны, вет-лөны-кө, унжыкёныс нывјас. дурїг-моз том јоз ветлывлёны—„беге-дајас“-вылас „бурсылыгјас“-дїнө. Том јозыд-воасны-да, дурёны, ге-ралёны, да сїз возө. Кор том јозыд пырасны, бурсылыгјас горө-дасны артельөн, лїбө өтї морт кїјассө вомаз пуктас да нужјөдлө-мөн кутас трубітны:

— Чужөмныд сөд... Сөдасөма ставыс. Плешад тїжанлы петөма-нын кык сур. Јентө-тај вунөдөмныд-нын. Антїкрїст-дор мунанын Енө пырөј гаж-улө. Јентө енө вунөдөј. Вунөданныд-кө мөдар југы-дын гїр пөртјөн јенмыд пуны кутас.

Тази „бурсылыгјас“ повзөдлөны том јозөс. Сегга бергөдөны со кытчө:

— Локтөј мїжан „бегеда“-вылө. Јен ставсө прөстїтас...

„Бурсылыгјас“ лыфдыган-керкајасө, собраңнејас-вылө оз во-лывлыны. Сенї-пө став сураыс, став фавөлыс, антїкрїстө-пө велө-дөны. Мукөдөс сетчө ветлэмгыс щөц өлөдөны. Чельафнысө асгы-ныс оз леғны-ї—грек-пө, шуёны. Школаад бурсылыгјас чельафнысө омөла-жө леғёны: грамотнөј-пө лөб-да, јентө вунөдас. Олас-пө ве-лөдчытөгыс.

¹⁾ Тајс гїжїс сїктын ужалыг јорт. Мїжанлы сїктјасаныд ешабн-на гїжёны. Корамг їжны унжык јортјасөс.

Јенлы ескыё јоз да „бурғылығјас“ гажтё оз щёқтыны вёчны, нёшта-нын вёчко дїнад. Мед вёчко дїнын трїч-нї, трач ез вёв.

Мысын гожёмнас вёчко луг-вылас том јоз вёлі вёчёмаёс гаж: ворсём, ылём, гудёкаём. Гажаа сенї кадсё вёлі коллёны. Вольты-лёны вёлі унаён. Сещём гажыс абу-на-ї, буракё, Мысас вёвлёма.

Кықї вїзёдлісны јенлы ескыёјас да „бурғылығјас“ та-вылё.

Ез, буракё, налы во гёлём-вылас. Локтїс ётї мужїк, богтїс ас-ыс нывсё кёсаёдыс да ласкёбтїс-шыбытїс гортла-дорас, да нёшта-чужїс. Шуїс:—мун гортад. Те щёщ јенсё гералан! Танї гаж вёч-ны оз поџ, сыыс зев ыжыд грек...

Сылёмыд том јозтё јона гажёдё. Јона зїлёны велёдчыны сыв-нытё. Бат-мамыс („бурғылығјас“) мыјён кыласны ылёмтё, нёшта-нын выл ыланкывјастё (гожёмнад), петас војнас батыс лїбё мам-ыс да нёјтїг-тырї пыртас ассыс челаёсё ывлавылыс. (Гырыс том јозтё вїдёны, нёјтнытё оз вермыны-да).

Ставсё урчїтны он куж. Сещём прїмерјасыд уна ем, ме гїжї сёмын ічётїка.

Тажё ставыс петкёдлё, кықї јенлы ескыё јоз, „бурғылығјас“ вермаёны песёёны, мед-егкё јозыд ез вунёдны јенмёс, мед мунїс-ны вёчкоё, „бурғылан“ бегёда“-вылё.

„Бурғылығјас“ комсомол-јылыс шуёны:

„Сенї первој аґтїкрїстјасыс. Војна-кё лёб, најёс мед-војдёр нуасны, да і мёдар југыдын јен ёшёдас најёс бї-вылё немыс сот-чыны кутасны, мучїтчыны адын“—тақї повџёдлёны том јозёс, мед оз пырны комсомолё-нї пїонерё-нї. „Бурғылығјас“ тақї зїлёны па-ныдавны том јозёс југыд туж-вылё петёмыс. Быдлаын (гортын і ывлавылын) сорнїјас-дырї најёс повџёдлёны, **мырдён щёктёны ес-кыны јенлы, нёјтёны, сакёёны, вїдчёны.** Том јозёс „бурғылығјас“ кёсјёны пёртны кывзыыс јозё, мед озырјёзлы кокнїа ас-кабыр улас поџїс-егкё најёс богтны.

Мїјанлы колё вермағны јенлы ескёмкёд чорыда, мед том јоз ез вёгкавны нїнём абулы—јенлы ескём-улё.

Тажё ужыс угё мед-јонасё партїјаса да комсомол органїзатсїја-вылё. Налы колё јона вермағны јенлы ескёмкёд. Тажё ужсё колё лыффыны быдлуңја ужён ²⁾.

Чїтса Вїттор-Іван.

²⁾ Мї журналын регыд леџам статъа кықї вїктјасын лёбёдны буржыка јен-лы ескёмкёд вермаған уж.

Врачлөн горңјас.

Велөдчөј вігөмјаскөд вермагны.

Сөвет-Союзын влагтыс, став озырлуныс робочейјас да крестана кын. Нала аслыныслы колө быд-ногөн зильны, мед олөмыс вөлі бур, тажа, зөңвізалуна. Сің-кө, быд ужалыг мортлы колө быд-ногөн отсавны зөңвізалун-кутан-уж-бердын ужалыгјаслы зөңвізалун кутан ужсө нуөдны. Робочейјаслы да крестаналы колө јона віңны ассыныс зөңвізалуннысө. Оні сіктјасын нуөдалөны ас-костса вот лөгөдлөм (самообложение). Крестаналы колө візөдлыны щөщ і зөңвізалунсө бурмөдөм-вылө. Богтчыны вөчавны керкајас: больничјас-улө, аптекајас-улө, гожга пріјутјас-улө да сің воқө. Колө ужавны сіктса санітарней коміссіјјасын, лөгөдавны вісмыг-дојмыгјаслы мед-воқза отсөг бетан уж, красней крест-јачејкајас вогтавны да сіңи воқө.

Велөдчөј вігөмјаскөд воқсаены.

Быд морт кущөмкө да вігөмөн аслас немөн вісмылө. Ещаөн-на кужөны вігөмыг відчигны, мездысны. Быг-тај кокніджык відчигны өзјытөзыс, өзјөм-бөрад кусөдөм-дорыс. Кокніжык-жө і зөңвізалунтө віңны, вісөм-бөрад бурдөдөм-дорыс. Бітө кокніжык кусөдны паскавтөзыс. Сің-жө і вісөмыс кокніжык бурдөдчыны воқжык-кө, јона вісмытөзыд заводтан бурдөдчыны. Вісөмтө-кө еновтан, он кадын бурдөдчы да сіјө јона-нын вужјасас, секі бурднытө лөб-нын зев сөкыд, лібө он-нын вермы бурднытө.

Крестанінлөн-кө сотчас керкаыс,—сіјө-эд зев-нын ыжыд шог. А кулас-кө мортыд,—керка сотчөмсаыд-на лок. Керкатө-өд верман нөжјөнїкөн вылөс вөчны, а морттө кулөм-бөрад он нін бөр ловчөд. Кор мі зөңвізаөс, секі омөла волө дум-вылө зөңвізалунтө кутөмыд, а кор вісмам, кутам ветлыны доктөд-дінө. Секі ескө казалам кущөм сөкыд зөңвізалунтө коргны да гор-нын овлө. Сіңкө, быд мортлы колө бура віңны зөңвізалунтө, мед оз вісмы. **Быд ужалыг мортлы колө велөдчыны вігөмјасыс відчысны, вермасны.**

Мыјла вісөмө морт.

Мортыдлы сөјіг-јуігөн, лібө доја-інті (ранаті) вермөны сурны јай-пыщкө ловја посні олысјас,—шугөны најө мїкрөбөн. Сіјөс он адзы прөстеј сінмөн (тыдалө сөмын мїкроскоп-пыр). Најө вісмөдөны бысгама вужан (көласан) вісөмјасөн: тіфөн, віра мытөн, пісті-өн, чакоткаөн, локвісөмөн да сің воқө. Вісөны јөз і сөкыд уж-вөсна, омөла гојөм-вөсна, пөрыс-понда, віна-јуөмыс да мукөд-тор-понда. Секі сөлөм, вөркјас, мус, сув, лібө мукөдлаті, омөла кутас ужавны, мортыд сөгга і вісмө.

Вісман-кө, мун доктор-дінө.

Кор пазалө, шуам, часі, мыјла-нө сійөс оз нуны вөчнысө паскөм вурьс-дінө либө чоботарлы, а нуоны часі вөчыгылы? Часі вөчыгыд-өд дыр велөдчис сійө ужас, дыр ужалис часіјас-бердәд. Сіјө бура төдө, кужө кыјі сійөс лөгөднысө.

Мортыд-нө вісмас-да, бурдөднысө кодөс колө корны? Паскөм вурьгөс, „төдыгөс“? Оз, лоө сөкі корны докторөс. Мі төдам: докторјас зев дыр велөдчисны, кыјі колө бурдөдны вісөмыг јөзөс. докторыд велөдчис уна наукајас, адзылис уна вісыгөс. Сіқкө, сійө медбура вермас төдны кушөм вісөм мортлөн да кыјі сыыг бурдөдны. Јөзөс бурдөдны вермө коді велөдчас 15-20 во, сы-пийс 5 восө велөдас торја—зөһвізалун кутан наукајас, да сетас экзамен. Тәјө нөшта еща-на. Сы-бөрын-на јешшө колө ужыштны зөһвізалун кутан уж-бердас. Төдмавны дыр ужалыг докторјаслыг кыті-мыј да кыјі колө вөчны.

Велөдчөм бырөдө вісөмјас.

Велөдчыны колө немтө. Јөз-костын шуоны: „немтө ов да пыр велөдчы“. Јона да дыр велөдчөны докторјас. Öнi-на наука век адзало вісөмјасыг выль-ногөн бурдөдөмјас. Уна-нын выльтор адзис наука зөһвізалунсө јөзлыг кутөм-куға. Мі төдам-нын: мыјла вісөмөны јөз, кужам-нын воғсагны вужан вісөмјаскөд, кужам мездыны морттө вісөмјасыг оператсіјаөн. Тәјө-бара-жө абу-на ставыс. Јона-на сөкыд бырөдны вісөмјастө.

Медга коланторјыс зөһвізалун-вөсна вермасігөн: асланыс, ужалыг јөзлөн велөдчөмыс. Мед став јөзыс вөлі велөдчыштөма. Велөдчөм сөмын мездас јөзөс вісөмјасыг да кості кулөмыс. Јөз велөдчытөгыд докторјас нинөм оз вермыны вөчны.

Көні јөзыс велөдчөмаөс, кулыгјасыс воыс-воө чинөны. Міјан важ, пемыд, сар-дорга Россияын быд 1000 морт-пийс вөлі кулө вонас—27 морт. Шветсіјаын (а сені пөшти став јөзыс велөдчөма) 1000 морт-пийс кулө сөмын—12 морт. Россияын быд 100 чужан кага-пийс арөс тыртөз, вөлі кулө 26 кага, Көмі облагтын 30-кымын кага, Шветсіјаад сөмын—8 кага кулө.

Колан немөн холераыг кулөны вөлі став јөзыс зөһ карјасыг. Чумаыг куш Јевропаын кулөма 25 мильон морт. Öнi тащөм вісөмјастө Јевропаяд оз-нын төд. Татыг пөчө гөгөрвоны: кушөм јона вірө велөдчөмлун јөзлыг зөһвізалунсө.

Вісөмыг вермөны бурдөдны сөмын велөдчөма јөз. Сіқкө, оз ков кывзыны код-сурөлыг, велөдчытөм јөзлыс. Міјан сиктјасын-нө вісыгјастө сөмын докторјас, пельшарјас да бабкајас бурдөдөны? Вісыгјас јона-на ветлывлөны „төдыгјас“-дінө, „вөскөдчыгјас“-ордө, бабітчыгјас-бердө, попјас-дінө, да сіз воғө. Сөрт, тәјөјас буртор сетны оз вермыны, сөмын јонжыка вісөмөдөны. Сы-вөсна сөгса бөр-вылас докторјаслы зев-нын сөкыд овлө бурдөдны вісыг мортөс.

„Төдыҗас“, вескөдчыҗас, попјас да мукөд „бурдөдөны“ дон-вылө (сөм-вылө). Најө сөмын најөвітчөны. Сөмсө бостөны, а бур-дөдөнысө, җерт, оз вермыны. Најө јөзсө пөрјавлөны. Вігыс мортыд-кө кулө, налы вескоҗ, сөмыс-кө сүр-і. „Јен шуөма кувны“—вігта-ласны-дај.

Мыјөн да кызі „бурдөдөны“ „төдыҗас“.

„Төдыҗас“ „бурдөдөны“ (торкөны) јөзсө быдҗама-сікас җельҗа-җасөн да турунјасөн: сулемаөн, купоросөн, дона-турунөн, мак көј-дысөн, істөг сірөн, вежа ваөн. Сіҗжө біја-із-пыр віјдөдөмөн, молит-ва лыҗҗөны да шепкөдчөмөн. Најө бостөны „бурдөдөны“ быдҗа вігөмыс. Весіг „щыкөдны“, „смілітны“. Уна вігөмјасыс „бурдөдө-ны“ і попјас: јенјасөн, крестөн да мољтваөн, віҗалөмөн, вежа-ва-өн, көлөкөл звөнөн. җерт, најө мортлы җекущөм пөльза, җекущөм отсөг оз вермыны сетны. Бурдөдөм-пыҗҗі сөмын локтор вөчөны. Кад-һін робочејјаслы да крестаналы помавны, җікөҗ бырөдны та-щөм локторсө јөз-пөвсыс.

Коді мыжа јөз пемыдлун-вөснаыс.

Коді-нө мыжа јөз пемыдлун-вөснаыс да лок оласног вөснаыс? Медҗа мыжаыс—важ, сардырҗа кадыд, кор влагтыс вөлі озыр јөз-кыын. Налы вөлі колө пемыд, велөдчытөм да јенлы ескыс јөз. Уналати-на өні міјан век важнога олөмҗамыд, унатор-на кыггө важ пөльјассан. Јона-на міјан јөзыд ескөны чөртөс, вөрсаөс, васаөс, јен-мөс. Со-тај кущөм-на ескысөс јентө јөзыд:

Украінаын, август-төлысө, 27-өд лунө, 1924 воө лоөма „чудо“. Лоөма сіјө со-кызі: өті морт вөлөм віҗө мөсјасөс. Сыҗан матын вөлөма јукмөс (колодец). Јукмөс-дорас локтөма јуны өті ныв. Сіјө віҗјас-вылыс өктөма аҗкыщ, луныс вөлөм зера. Пагкөмыс зерөмыс-ла көтагөма да аҗкыщнас красітчөма віжов-гөрд рөмөн. Мөс-візы-сөд мөдлуннас сіктас вігталас поплы да вічко-старөстаыслы: ме-пө төрыт адзылі нылөс. җік-пө „божја-матер“-коҗ. Поп-җак сіјө местаас пырыг-пыр-жө сувтөдасны крест да сыласны молебен. Поп-јасыд кутасны віставлыны: коді-пө көсјө мездыгны сір-біыс, быдөн-лы колө сувтөдны крест. Унаөн-тај вөлөм полөны „божја-матер-гыс“. җедыр кадөн сувтөдісны 17.000 крест. Быдлун сіјө јукмөс-дорас кутіс вољывлыны 8-10 сурс јөз. Вічко-служба да молебенјас мунөны вөлі быд лун. Весіг војнас,—вузасісны сіҗјасөн, лаҗанөн да мукөд сещөм-торјасөн. Крестана вөлі сетөны тајө „чудө“-вылас остаткі грөшнысө. Тајө „чудөнас“ поп-җак чукөртөмаөс мілљон-жын шайт сөм. Сөветвлагт помаліс тащөм лок вөчөмсө. „Чудо“ вөчыҗјассө арестујтисны да зев јона мыждисны. Крестанаыс пө өні агныс бөр новлөны крестјассө пес-вылө. Со-өд, кызі озырјасыд да попјасыд пөрјөдлөны пемыд-јөзтө.

Ҷоҳивақалун кутан ужд да докторјасыд важон вөліны сөмын озырјаслы. Гөл-крестаналы, докторјас-пыфди, вөліны, — „төдыјас“, болычајас да школајас пыфди—кабакјас. Виқодлам, уна-өвөлөмаөг важон мијан Коми областын болычајасыд да докторјасыд да уна-ө болычајасыд да докторјасыд өні Советвласт-дырји. 1913 воын Коми областын вөлі 14 болыча. Сені вөлі сөмын 195 крөват да 7-кымын доктор. А өні, 1928-өд воын, ужалө—28 болыча, сөмын 488 крөваттыр да 60-ыг унжык доктор.

Јөзлөн велөдчөмыс, југыдлуныс бурмөдас уждө да олөмсамө.

Ужалыјас шыбітісны сарөс да озырјасөс власт-дорыг. Сізжө колө вуштыштны і важ, јорөма олөмсамсө, шыбытны нинөмабуыслы ескөмјассө. Өні быд робочейлы да крестанінлы колө велөдчыны мед кутан кужны лыфдыны нигајасыг бурторсө. Өні Совет-Сојузын ужалыјас агныс ыжыдјасыс фабрик-завод-вылын. Крестана кывзөны радио-пыр сорніјас Совет-государствоын јуралыјаслыг Мөскуаыг, Ленинградыг. Кывзөны мичаа гылөм-ворсөмјас (контсертјас). Уна өктјасын-нын ем електричество, адзывлөны ајеропланјас да мукөдтор. Крестаналы колө-нын гөгөрвоны: ставсө тајө вөчөны велөдчөма-јөз, наука, а оз јен вөч.

Крестаналы колө бостчыны овны выл-ногөн. Вөтлыны „төдыјасөс“, көнөвалјасөс, вескөдчыгјасөс да мукөд аслыс-гама бурдөдчыгјасөс. Висмөм-дојмөм-бөрын колө мунны доктор-дінө, пельшар-дорө да бабкајас-бердө.

Крестана, тіјанлы колө өтвылыг бостчыны бурмөдны асгыныд ужнытө да олөмгамнытө, өктса санітарнеј коміссіјајас-пыр, јачејка красного креста-пыр да сіз воқө. Секі важ гөкыд олөмыд да важ, пөлјас-дырга-коф олөмсамыд колас бөрө. Лоас выл, бур, долыд Ҷоҳивақалуна олөм.

Врач І. С. Кокаңын.

Міжан сиктјасын

Кызі содтыны көза места 25 прө-
цент-вылө выль мујас лөсөдтөг.

Мыј позө көзны коскөм-вылө.

Сөвет-правительство сувтөдө моґ: паскөдны көза мујас, кыпөд-ны урожајсө көза-пуктасјаслыс.

Тани, Комі областын паскөдны көза местатө, кыпөдны уро-жајсө позө уна-ногөн.

Отікө—коскөмјас-вылө көзөмөн. Муыд-өд міжан коскөм вонас оз сет пөлзатө, весшөрө кујлө.

Коскөм-бөрас-кө су көзсө, коскөм-вылө мед-бур көзны өтү-васа турун. Көзөны јонжыкасө зөр-сора віка. Гектар-вылө көзсө 200 кілограмм (100 кілограмм віка да 100 кілограмм зөр). Коскөм-вылө-кө көзан кујөдавтөг, көккөм-бөрад суыслөн урожајыс, ферт, чыныштас. Віка туруныс быдмігас муғыс бөгтө вынсө, суыслы сег-са ещажык-нын выныс колө. Мед-ескө коскөм-вылө көзөм-пондаыс суыслөн урожајыс ез чін, віка-улас колө кујөд сујуыштны. Кујөда-лан-кө жын-мында ідлы-герті, суыд оз-жө омөлжыкасө быдмы зөр-сора вікатө коскөм-вылас көзлөм-вөснаыд.

Віка турунтө колө ыщкыны кыз-позө воґжык—зөрізалігас, пуртөсавтөзыс. Неуна когыштөм-бөрын турунсө вештыны му-выв-гыс. А мусө пырыс-пыр-жө колө гөрны да агсавны (піновтны). Мөдыгыс гөрны колө гусө көзіг-кежлө. Ыщкөмыс сормөдчыны нө-ті оз ков, Удітас-кө пуртөсавны, вікаыд оз космы, сегга туруныс щыкө.

Віка турунсö бoгтöм-бöрас-кö мусö бара неуна вынöдан кујöдөн либö иза мувынöданторпöн (либö кыкнаннас), секи суыдлөн урожајыс ыжыджык воас көзлытöм (кујöдавтöм) коскöм-бöрад-дорыс.

Оз-кö сур віка көјдысид, поңö сы-пыфди көзны аңкыщ либö пелушка. Туруныс тајö көзаясгыс оз ло ешажыкыс да омöлжыкыс віка-турун-дорысид.

Сегга-öд коскöмад-кö көзлан öзим—гагыс оз ло му-вылад.

Иза мувынöданторјаснад коскöмтö вынöдны поңö вікасö көзтöзкыс көт ышкöм-бöрас. Урожајсö содтöм-кыңгыс иза мувынöданторјасөн вынöдöма му-вылын нöшта суыд регыджык воö, тугыс буржык лоö, озжык вöвпнöггыс да сиз возö.

Коскöм-бöрас-кö мунö ид, вікатö буржык көзны воöдöм-вылö. Віка көјдысид-öд донажык наң-дорысид-дај поңö вузавны меставывса коперативö.

Коскöм-вылын вікаөн видлөгјас со кушöм урожајјас сетисны:

1. Контрольней, поверочней феланка—кујöда көзтöм коскöм, мöд переменаын,—су, којмöдын—зөр. Урожајыс гектар-вылö лысфöмөн воис: сулөн 14,7 тсеңтнер (98 пуд фегатина-вылö), зöрлөн—11,4 тсеңтнер (76 пуд, фегатина-вылö).

2. Видлөгга феланка—жын кујöдсö коскöм-вылас петкөдöма вікасö көзтöз; мöджынсö—вікасö бoгтöм-бöрын да нöшта сујöма иза мувынöданторјас: 1,8 тсеңтнер (12 пуд фегатина-вылö) суперфосфат, да 0,9 тсеңтнер (6 пуд фегатина-вылö) калија сов. Мукöд переменајасас: су да зөр, Віка турун гектар-вылыс воис 37,5 тсеңтнер (250 пуд фегатина-вылö), су воис—21,15 тсеңтнер (141 пуд фегатина-вылö) да зөр—15,9 тсеңтнер (106 пуд фегатина-вылас).

Коскöмö віка көзöм-понда лышней рөскодыс кајис: віка көјдыс-вылö да зөр көјдыс-вылö—31 шайт да 50 ур да иза мувынöданторјас-вылö (295×12,5)—36 шайт. Став рөскодыс—67 шайт да 50 ур. А сы-пыфди валöвей докодыс содис: віка турун 4100 кілограмм (250 пуд). Сижö сулалö 125 шайт. Сы-бöрын суыс содис 704 кілограмм (43 пуд)—86 шайт-дон да нöшта зөр урожајыс-на унжык воис 491 кілограмм (30 пуд) 52 шайт да 50 ур-дон. докодыс содис 263 шайт да 50 ур-дон. Сегга-öд і іңасыс содис. Сöмын сижöс ог-нын лысфö, сы-пыфди коскöмтö көзöмөн ужыс содö-жö-да. Сизкö, чистей прибылыс воö коскöм-вылö көзöм-понда 196 шайт-дон-кымын.

Муыс вöлöма војöд, (суглыңистей) бур. Тајö видлөгјассö вöчлöмöс Карелијаын (војвылын-жö).

Віка көјдыстö зөркөд да иза мувынöданторјастö поңö сузöдны меставывса уждыган төварішществојас-пыр да сельско-көзаяјственней төварішществојас-пыр. Голь (вермытöм) крестаналы, оз-кö вермыны гöм-вылас нöбнысö, сетисны ужжөзөн: көјдыссö во-кежлö, иза мувынöданторјассö, кык воөн мынтöм-вылö.

Коскöм-бöрас-кö оз су көзгы, а көзгö ид, коскöмас (вікаыңкыңгы) поңö пуктыны і картупель, мөс-горкны.

Тазі мутö когкөм вонас кужöдалөмөн да iza мувынгөдантор-
жасөн вынөдөмөн, кужöдавны мөд-пөв, шуам. id-улө лыбө мукөд кө-
рајас-улас оз-нын ков. Суыслөн дај idјыслөн урожајјасыс оз чін, а
нөшта содöны.

Картупель когкөм-вылө позö пуктыны сөмын, когкөм-бөрас-кө
id мунө, жын кужöдсө колө петкөдны когкөм-вылө картупельсө пук-
тытөзыс. Секі-жө колө сужны калија сов. Мөд жын кужöдсө да фос-
форитнеј мувынгөданторсө (суперфосфат, томасшлак лыбө фосфорит-
неј пыч) колө сужны картупельсө бөгтөм-бөрын, idсө көзтөзыс.

Когкөм-вылын id-улө картупельөн vidлөгјас (Угтугса ујездын)
со мыјјас петкөдлісны:

1) Контрольнеј, поверочнеј фельанка—арга гөрөма кужöда көз-
төм когкөм, id да зөр. Урожајыс гектар-вылө лыдөмөн воома:
idлөн—12,75 тсеңтнер (85 пуд фегатина-вылө), зөрлөн—11,25 тсең-
тнер (75 пуд фегатинаыс).

2) Vidлөгa фельанкаас кужім перемена-жө. Когкөм-вылас карту-
пельсө пуктытөзыс петкөдөма өтi жын кужöдсө да 0,9 тсеңтнер
(гектар-вылө) калија сов. Картупельсө бөгтөм-бөрын петкөдөма мөд-
жын кужöдсө да 1,8 тсеңтнер суперфосфат. Мукөд переменајасас
id да зөр мунө. Картупельлөн урожајыс воис 225 тсеңтнер гектар-
вылыс (1500 пуд фегатина-вылыс), idлөн—17,4 тсеңтнер (116 пуд
фегатинаыс) да зөрлөн—15 тсеңтнер (100 пуд фегатинаыс).

Когкөм-вылө картупельсө пуктөм-понда лышнеј рөскодыс кајс
фегатина-вылө лыдөмөн: картупель көјдыс—1638 кілограмм (100
пуд). Сіјө сулалө 75 шайт, iza мувынгөданторјас—36 шайт-дон (зөр
сора віка көзігөн iza мувынгөданторјассө сымда-жө вөлі пуктөма),
став рөскодыс лоі—111 шайт. Сы-пыдi валөвеј докодыс содіс: кар-
тупель—24600 кілограмм (1500 пуд×2,5 ур.)—600 шайт, idлөн со-
діс урожајыс 508 кілограмм (31 пуд×12,5 ур.)—62 шайт-дон да
зөр унжык воис 410 кілограмм (25 пуд×11 ур.)—43 шайт да 75 ур
дон. **Валөвеј докодыс содіс 705 шайт да 75 ур-дон. Сізкө, чістеј при-
былыс воис когкөм-вылө картупель пуктылөм-понда** (бара-жө уж со-
дөмсө лыдөйтөг) **594 шайт да 75 ур-дон.**

Муыс тајө фельанкаыслөн вөлі сојөд да бур.

Тајө vidлөгјасыс—віка да картупель когкөм-вылө көзөмјасыс
вөліны војвылын-жө (ез Комі облагтын). Мі чајтам, тащөм vidлөг-
јасыд—зөр-сора віка да картупель когкөм-вылө көзөмыд, ферт, i
тані, Комі областад ыжыд бур вајас, ыжыд докод крестанінлы
гетас.

Секі һаһыд унжык, тырмымөнжык лоас. А өні-өд, со, міјан
вожын-кежлө сөмын һаһыд тырмө. Віка туруныд сөгса јона отса-
лас скөт візөмтө бурмөдны.

А кытчө-нө кутам картупельсө воштыны, уна кутам сіјөс вө-
фитны когкөм-вылад-да? Картупельтө инан-местаыд ем. Öтi-кө, позө
һаһтө картупель-сорөн пөжавны. Ме кывлі, Полакјас-пө картупель-

сыс вöчöны 22-сикас чöскыд сожанторјас. Мöдкö, пöчö сес ачыс-сикас һаң пöжавны вöвјаслы (Германјиаын-моз). Сесса картупельнад јона пöчö скöтöс вердны, нöшта һын порејаслы сijö јона бур.

Кык-сикас кöза сорөн кöзöм-јылыс (смешанные посеы).

Кöзатö нöшта пöчö содтыны öтйлаö кык-сикас кöза сорөмөн (öтпырјö) кöзöмөн (смешанный посев) вога (id) переменаö либö су-переменаö.

Крестана заводиталöны вога (id) переменаö кöзавны викакöд су.

Тулыснас 1926-öд воö Крјаж-сиктса (Герегов вöл., Јемдин у.) крестанін, **Һекучајев Һик. Пав.** 682,8 квадрата метра (150 квадрата сажөн) му-вылö кöзöма сорөн—6,14 килограмм (15 тув) вика да 12,28 килограмм (30 тув) су. Гектар-вылö-кö лыффыны кайö—98,25 килограмм вика да 196,56 килограмм су (фесатина-вылö: 6 пуд да 12 пуд). Сijö онас-жö бостис муыс 655,2 килограмм вика турун,— гектар-вылö лыфöмөн кайö 10.483,5 килограмм (либö 640 пуд фесатина-вылö).

Тулыснас 1927-öд воö-вика-бöрас колöма (быдмыс) гусö Һекучајев агсалис кöрт-пиһа агасөн кык пöвсөн. Суыс воис 122,8 килограмм,—фесатина-вылö вужöдöмөн—1800 килограмм кайö (фесатина-вылö 120 пуд). Кöјдыс-сертыс урожајыс 10 пöв лоис унжык. А куш гусö (викатöг) кöзлöма местаыс воöма—гектар-вылö арталöмөн сöмын 786—1179 килограмм 48—72 пуд фесатина-вылö).

1924-öд воö тулыснас тајö видлöга му-вылас кујöдалöмөн вöли кöзлöма id; 1925-öд воö кујöдавтöг шöйтчис муыс. Сески кујимыс гөрлис. Нольöдыгыс вöли гөрлöма тулыснас 1926-öд воö да кöзöма вика да су.

1927-öд воö тулыснас викасö гукöд Краж сиктас кöзлисны кујим крестанін-һин.

Северо-Фвинксса сельско-кöзайственней опытной стантсия id переменаö кујöдалöмөн да иза мувынöданторјөн вынöдöмөн тулыснас кöзö id су-сорөн. Сijö онас-жö ифсö-вундö, а суыс колö воан во-кежлас. Воан тулыснас агсагö су-öзима муыс да арнас бостöны су урожај.

Гусö idкöд кöзигөн урожајясыс суыслөн да idыслөн ыжыдыжыкöс воöны, локтуруныс озжык пет (быдмы), дај озжык вигмыны быдмигас һаңјасыс. Сесса суыс вежон-кымын возжык воö. Озжык-һин ков повны воз кымалöмыс.

Гусö тувсов кöзаяскöд (idкöд, викакöд, аңкыщкöд) сорөн кöзигөн колö петкэдны тырмымөн (полней) кујöд да мувынöданторјас. Иза мувынöданторјастö колö сујны мед-ещасö: суперфосфатöс 180 килограмм, калија солöс 90 килограмм гектар-вылö (12 пуд суперфосфат да 6 пуд калија сов фесатина-вылö).

Ташöм сора кöзаястö тулыснад, вика гукöд, либö id гукöд Коми областад кöзавлисны сöмын-на видлалиг-моз. Пöчö шöктыны тани

көзавны (сороны кык сикас көзатө) сөмын ичөтүкаөн. Мед видлөг-гыс бура мунас, ужсө колө сы-гөгөр буржыка сувтөдны. Нөшта-нын мед тырмымөн мусө вөлі вынгөдөма кужөдөн да iza мувынгөдантор-торјасөн. Iза мувынгөданторјаснад видлөгјассө таво нөшта-нын по-зө щөктыны вөчавны. Iза мувынгөданторјас-вылад доныс чинис, тө-дөмыг агнысө зев бура вештасны: урожајтө јона содтасны, һаһыс бур лоө. Сегга-өд iza мувынгөданторнад вынгөдөма му-вылад кө-заыд регыджык воө, дај озжык вогмыны быдмигас көзајасыд.

Ме верма щөктыны видлыны кужим переменаөн ужалігөн со ку-щөм-ногөн мујассө вөдитны:

1) Коккөмын—зөр-сора вика турун-вылө (вынгөдөма кужөдөн да iza мувынгөданторјөн), мөд переменаас (когкөм-бөрас)—су, кој-мөд переменаас: id, зөр, шабди, картофел, мөс-горкни, аһкыщ.

2) Коккөм-вылын-зөр-сора вика көјдыс-вылө, мөд переменаас (когкөм-бөрас) id, id-бөрас (вога-переменаас)—су.

3) Вика (лыбө зөр-сөра вика) сукөд (мусө мед вынгөдөма кужө-дөн да iza мувынгөданторјөн), мөд переменаас (когкөм-бөрас)—су, којмөдас—id да мукөд тувсов көзајас.

4) Id сукөд, мөд переменаын—су, којмөдын—зөр, шабди, карту-пель да мукөд тувсов көзајас.

Поэо шуны: кужим-переменаөн мујастө ужалігөн быд во кујлө көзтөг (когкөм-вөсна) һөлөд пайыс-кымын. **1927-өд воын Коми об-ластын муыс вөлі 38,326 гектар-мында-кымын. Сизкө когкөм-улын вөлі (кујлис көзтөг) 9,518 гектар-кымын.**

Став крестанаыс-кө кутисны став когкөм-выланыс көзны зөр-сора вика, пуктыны картофел, мөс-горкни да мукөдторјас вөдитны (а сижөјасөс когкөм-вылад бура поэо вөдитны), секи ескө мијан кө-зан местаыд выль мујас вөчтөз содис 25 прөчент-вылө—9118 гек-тар (8770 фесафина-мында).

Тамда когкөмас-кө көзны: өти жыңјас:—зөр-сора вика турун-вылө, мөд жыңјас—картофель пуктыны, воис содтөд валөвеј докод: вика турун (4759 гек.×30 тсеһтһ.×3 шајт)—428328 шајт-дон, да картофел (4759 гект.×225 тсеһ.×2 шајт да 50 ур.)—2677106 шајт-дон. **Став содтөд докодыс воас 3105434 шајт-дон.** Сижө лоө 9 шај-төн да 53 урөн быд сојыс-вылө Коми областын.

А мијан-өд тани муыд еща мукөдлаын-дорыс. Северо-двинскеј губерһаын 1925-өд воө быд сојыс-вылө муыс вөлі воө 0,416 гек-тар-мында, а 1927-өд воө, Коми областын: Јемдин у., Кулөмдин у. да Сыктыв у. воө вөлі сөмын 0,173 гектар сојыс-вылө.

Важөн вөлі татыс прөдуктајастө зев уна нуоны Кардорө, а өни асланым областө лоө важны сымда-жө мыјда асланым чукөрмө.

Совет-правительство индис крестаналы овмөс кыпөдан тујсө, ин-дис кызи колө көза местајас паскөдны, содтыны.

Крестаналы јона колө зильны аслыныслыс овмөснысө кыпөдны, бурмөдны сені ужнысө. Мөвпыштлөј, мыјда пөльзасө бөгтөны уна-

переменаон ужалыг крестана. Виждлөж, кушма мујасыс бурмөны, урожајјасыс содоны көні мујассө ужалөны бур плугјасөн, машина-јасөн. А кушма ужыс бурмө, докодыс содо көні крестана ужалөны мујассө отувјөн. Вужны вьль-ногөн, бура ужавны отка крестаналы зев гөкыд, он вермы откөныд бостгыны. Сөмыд, выныд откөныд ужалөгөн оз сузгы. Медга вегкыд тујыс крестана овмөстө кыпөдны—Лтеинлөн индөм тујыс—гөла да шөркофдема олыгјаслы отувтчөмын, төварішществојас, артельјас, коммунајас да отлаын му ужалан коллективјас лөгөдөмын.

Быд вежөражык крестанін аслас немөн вијму-бердын ужалөгөн пыр видлалө аслас мујас-вылас кушөмкө вьльторјас. Сөмын аслас видлөгјас-јывгыныс оз вигтавлыны мукөдјаслы, оз гижны газет-јасө, журналјасө. Гашкө видлөгыс бур, колө сижөс пагкөдны, сөмын мукөдыс сы-јылыс оз төдны.

Крестаналы пыр колө асланыс овмөсаныс видлөгјас вөчавны. Артавны мыј сетіс видлөгыс, јөзөдны сижөс. Колө вигтавлыны мијанлы, крестана овмөс кыпөдны отсагысјаслы.

Областувса агроном А. І. Манухін.

Мыјөн гөрны-агсавны мујас.

Мыјла гөрам-агсалам мујас.

Гөрөм-агсалөмөн ми рөшкөдам (небчөдам) мутө. Рөшкөдны колө сы-вөсна, мед буржыка муыс шоналас, медем буржыка сетчө сынөдыс пырас, кокнижык лоі быдтас-вужјасыслы муас пырны. Муө-кө буржыка сынөдыс пырө, мвыс шоныджык, вынажык, секі буржыка да өдјөжык быдтасјас воөны. Гөрөмөн-жө бырөдам ежа, да воқда быдтасјаслыс коласјасө: вужјасө да іқасө. Гөрөм пластсө бергөдөм-бөрын тајө сіманторјасыс лоөны му-пыщкын, улыса-інын. Сені најө өдјөжык сігмөны, мусө вынөдөны. Чорыд муын сіманторјасыс дај кујөдыд зев нөжјө сігмөны.

Сөгга гөрөм-агсалөм-бөрын рөшкыд муө зер-ва јонжыка пырө, дај озжык космы топыд муыд-серті. Рөшкыд му-вылын быдтасјасыд озжык повны засукаыд.

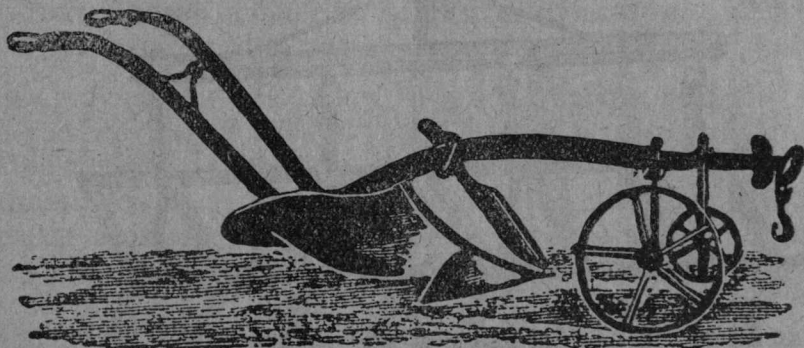
Гөрөм-агсалөмөн вермасам јог-турункөд, гаг номырјаскөд (личинки насекомых).

Гөрөм-агсалөмөн-жө көзөм көјдыссө муас тыртөны, дај көза быдмигас-нын небчөдөны мусө, мед буржыка вужјасас, јонжыка муас сынөдыс пырас.

Кушом плугюн буржык муяс горны.

Бур плугюн горигон му рoшкaлo дaй пластыс бергoдчo. Мед бур плуг—кык вoлoн гoрaн плуг. Сijoн пoчo пьoджык гoрны, ыжыджыка пластсo бoстo, дaй буржыка i пукылтo. Oтi вoлoн гoрaн плуг кык вершoк дa жынжыс пьoдo оз вермы бoстны. A тa судтa гoрoмoн бура рoшкaвны му оз вермы.

Колo бoстны кык вoлoн гoрaн плуг—„Сакка“ плуг, мед пoчo вершoк нoл либo вiт-пыдна мутo гoрны. дoныс сьлoн (кык вoлoн гoрaн плугьдлoн) ескo i ыжыд-кoд—шaйт 35-гoгoр сулалo. Сoмын-oд сijoн пoчo вoдiтчыны кык крeстaнiнлы дaй дaс вo тырмaс. A

oтi вoлa плугьд: нoл-вiт вooн i кiггo. дaс вoнaс кык плуг кoвмaс. A кык плугьс кoмын-шaйтьд сувтaс-жo.

Koдi сурo шуaсны: кык oвмoсыд-пo оз вермы oтi плугнaд ужaвнытo, вepмaс-пo-oд кыкнaн oвмoсыслы oтi лунo кoвмыны плугьд.

Мед кoвмaс-кo. Oтьдлы oтi лунжынсo гoрaн, a мoдыдлы—мoдсo. Кык вoлoн гoрaн плугнaд-oд лунжыннaс гoрaн сьмдa-жo, мьдa oтi вoвнaс лунтыр тырмo гoрны. Сeггa кык вoлoн гoрaн плугнaд i гoрнысo зeв кoкнi. Бура-кo лoгoдaн плугтo, вeсiг сijoc кутнысo оз кoв, сoмын вoвтo вoтлы. Пpocтa-oд оз шуны плуг „Сaккa“-тo сaмoхoдoн.

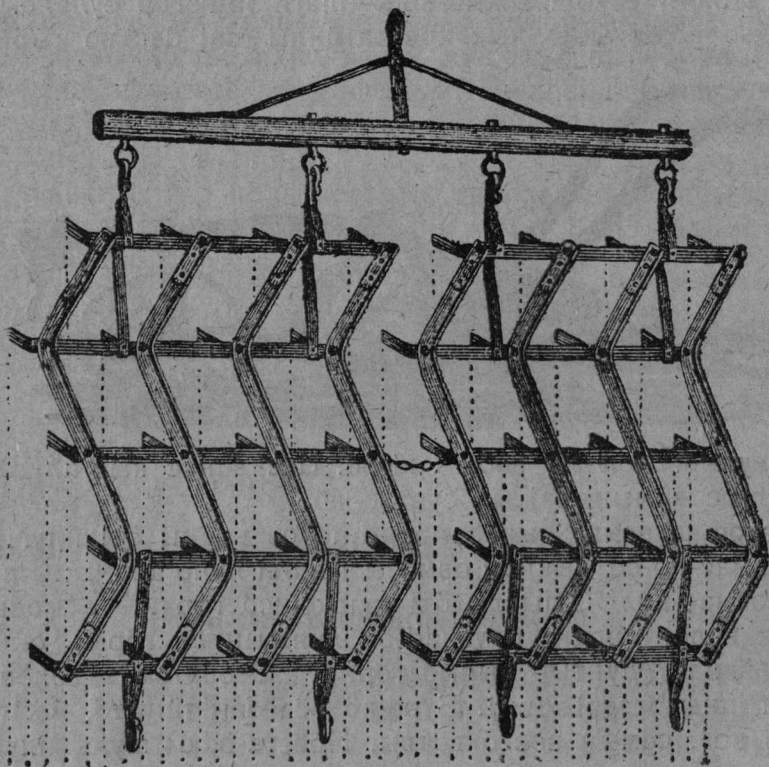
Кушом агас колo лoбoдны.

Мутo бура ужaвны плугьс-кьнi нoштa колo бур aгaс (пiнa). Aгaснaс мi гoрoм мьуыс глызaсo (кoрoгсo) вapoдaм, jог-турунсo бьpoдaм, кoзoм кoждьссo тыртам, тoпaлoм мьу-вьлыссo рoшкoдaм (нeбзoдaм). A кoрт пiнa aгaсыд, вoлoмкo, aгaсaньтo oмoлa тьуjo. Сeщoм aгaсыд мьу-кьузaньд оз рoвнeжa мун, чeтчaлo. Мьуид кoс-дырjьд вьвтi joнa, бус-кoдoз пoснaлo. Вьвтi joнa пoснaлoмa, бусo пoрoмa мьулoн вьлысыс зeв oджo тoпaлo, кoркao пoрo. Сь-вoснa тaщoм мьуaс оз бура сьнoдыс дaй вaнc пьу, oджoжык-i кoсмo мьуыс. Сьepт, тaщoм мьу-вьлaд oмoлжыкa i бьдгaсaсыд бьдмoнь.

Мeдca бур «Зьiг-зaг» aгaс. „Зьiг-зaг“-ьс eм кьк-сiкaс: кoкнiд-жык, дaй oкькджык. Кoкнi „зьiг-зaг“ aгaсыс мeдcaсo oвлo кьujи

торжыс (эвеноус), сёкыдыс — кык торжыс. Кујимторжаыс буржык көйдүс тыртөм-вылө. Сөмын сижө омөлжыка рөшкөдө мусө. Кык торжа, сөкыд „эг-заг“ јонжыка рөшкөдө гөрөм мусө, пыдысжык јог-турун вужјассө перјалө, буржыка гырыс глызајассө (корөгјассө) варадө. Кыкнан-сикас „эг-заг“ агасыс зев рөвнеја четчавтөг гөрөм му-вытыд мунөны.

Көні крестана агсалөны мујассө „эг-заг“ агасөн, сені јог-турунды мујас-вывөыд зев-нын јона чині, мујасыс њебзисны дај вынса-лисны. Мыјла-нө куш бура агсалөм-понда вермисны вынсаваны муја-

„эг-заг“ агас.

сыс? Војдөрсө лөка агсалөмнад унжык выныс вөлі мунө јог-турунлы либө гырыс глызајассө колө.

Бура агсалөмнад јог-турун чинис, налы ещажык мөдис выныс мунны дај гырыс глызајас поһалисны, муыс лоі рөшкыджык, јонжыка мөдис сынөдыс ветлыны, — јонжыка кутис шоналны муыс. Буржыка кутисны сисман торјасыс мујас сисмыны. Сы-вөсна муас унжык лоі быдтасјаслы выныс, көча-пуктасјасыс буржыка мөдисны быдмыны.

Быд крестанинлы бура колө тајөс ставсө төдны да заводитны мујассө ужавны му ужалан көлујөн.

Кык вөлөн гөран плуг да „эг-заг“ агас поһө лөсөдны өтывыс кык-кујим крестанинлы.

В. Ісаков.

Трунда бур мувынсөдантор.

Мыҗ-вөсна миҗан тани муыд еща? Кужодным оз тырмы. Еща кужодыд-вөсна сөгга крестана оз і јонасө зильны выл мујастө вөчны. Крестана маітчөны кужод-понда, а оз-мөвпыштлыны, мыјөн ескө кужодтө вежны позө—мыјөн кужодыг-кыңқи тани позө вынгөдны мујастө. Комі областын зев уна кужлө трунда. А трундаыд-өд зевжө бур мувынсөдантор. Сіјө, өтікө, вынсө муыдлы гетө. Сөгга і структурасө бурмөдө: сојөд, чорыд мујастө һөбзөдө, а лыаа мутө клејитыштө (связывает). Трундаа муыд регыджык шонди-воҗад шоналө-і—воҗык сетчө көзны позө. Косөд мујас-вылө, васө унжык көзајаслы чукөртө, да дыр вермө васө кутны-муас.

Выныс трундалөн зев ыжыд. Бур дөзөритөм-лөгөдөм трундаыд кужод-код-жө вына овлө. Сіјө кужодагыд-на дыржык вынсө гетө көза-пуктасјасыдлы.

Трундаыд ем кык-сікас: муа-трунда да һища-трунда. Муа-трундасө буржык веккыда му-вылө кыскавны. А һища-трундатө колө, кыҗ шуасны крестана, карта-пыр нуны. Сіјөн зев бур скөт олан-інтө волсавны.

Мукөд госуларствојасын (Норвегіаын, Шветсіјаын да мукөд-лаын) важөн-һин казаламаөг трундаыдлыг бурлунсө, јона-һин волсалаөны скөт олан-інсө, јона мујассө сіјөн вынгөдөны, ыжыд пөльза сыг бөгтөны.

Со мыјас-вөсна бур һища трунданад скөт олан-інтө волсавны: өти-кө, ізас оз ков. Сөгга кужод васө јона јуө, оз лөз скөт олан-ыг бөкө мунны. Кілограмм ізас јуө сөмын 3-4 кілограмм ва, а кілограмм трунда кыскө ас-пыщкас васө 12 кілограммөз. Сізкө, трунданад волсалигөн кужодыд лөб буржык, вынажык.

Скөтлы зев сөкыд овны картаын, һөшта-һин гідын, лок дука сынөд пондаыс. Кужодад уна сікас сојантор ем көза-пуктасјасы: азот, фосфор, калиј да мукөд-сікасјас. Вөлөмкө, кужод сігмыгас азотыс кужодыс сынөдас кајө. Сы-вөсна кужодыс вынтөммө дај сынөдсө щыкөдө, лөкмөдө скөтлыг олан-інсө. А трунданад волсалигөн азотыд кужодыс оз вермы бөкө мунны. Сізкө, і сы-бокөаң һөшта бур трунданад скөт олан-інтө волсалаөмыд. Сөрт, сөгга трундаа волөса кужодыд лөб буржык, ізас волөса кужодыд-дорыг, көза-пуктасыд мичажыка быдмө, урожајсө ыжыджыкөс сетө. Ташөм (трунда-сора) кужөдсө колө петкөдны (30—40) тонна (2000-2500 пуд сөсатина-вылө).

Запольскеј опытној стантсіјаын (Лужскеј у., Ленинградскеј губ.) вөчләмаөг видлөгјас трундадн мујассө вынгөдөмөн. Трундаыс көза-јасыг урожајсө кужод-кофаыд-жө, на содтөма. А трунда-сора кужөдыд куш кужөд-дорыс-на јона урожајсө содтөма.

Кужьдавтём фегатина му-вылыг-кө лыдфыны урожајсө

	туғыслыг	іңаслыг
	1600 кілог.	1600 кіл.
куждөн кужьдалігөн воё	2192 .	2032 .
. 	2656 .	2560 .
Ізвест-сора трундаён кужьдалігөн .	2624 .	2044 .
Кужьд-сора трундаён кужьдалігөн .	2688 .	2432 .

Трунда-сора кужьд мед-јона содтөма урожајсө.

Вјаткаса гельско-көҗајственней стантсіјаын 59,6 тонна трунда гектар-вылө петкөдөмөн (4000 пуд фегатина-вылө) мугыс сө кушөм урожајјас воисны.

Трундаён вынгөдөма му-вылыг	туғөн	іңасөн
гектар-вылыг суыс воіс	23,8 тсең. (160 п. фег.)	5,9 тс. (40 п.)
вынгөдтөм му-вылыг воіс	17,9 тсең. (120 п. . .)	—
Зөрјыс воіс (су-бөрас) трундаён вынгөдлөма му-вылгыс	16,1 (108 п. . .)	2,0 (13 п.)
Зөрјыс (су-бөрын) вынгөдлытөм му-вылгыс воіс	14,1 (95 п. . .)	

Поҗө уна примерјас ваяөдны. Сөмын татыс поҗө-нын гөгөрвоны кушөм бур трундаыд көҗајаслы. Сіјө дорвыв вел-уна во содтө көҗајаслыг урожајсө.

Муа-трундатө ескө буржык перјыны аргаһыс, кор нурыс косжык. Перјөм-бөрас чукөрө течны. Төвбыд-кежлө чукөрас і коһны. Сегга вөліскі му-вылө петкөдны.

Поҗө вөчны кужьда трунда-компост. Вөчөны сіјөс со кыңи: улас пуктөны трунда 13-18 см. (3-4 вершөк) кыза-кымын да 2,1 метр (6-7 аршын) паста-кымын. Трунда-вылас пуктыны сы-кыза-жө кужьд, кужьд-вылас бара трунда да сің воҗө. Чукөрсө вөчны метрсудта-кымын. Медга-выліас мед вөлі трундаыс.

Трундатө-кө кутасны перјыны, ферт, кужьд тырмытөмтө крестана оз кутны төдны. Мујассө јонжыка кутасны вынгөдны, урожај ыжыджык воас, дај выль мујас јонжыка поҗө вөчны. А трундаыд мјан помтөм, быд вөлөгт-дорыс сурас.

Бостылөј-жө трунда перјыны, сы-вылө-өд гөм оз ков гетны.

Картапель сетö ыжыд докод.

Јона сорнитны сы-жылыс—кущом пöльза сетö картапель ог кутö. Сijöс быд крестанын-нын пöшти тöдö. Колö шуны: картапель тани јона быдмö, ыжыд докод сетö, ужсö јона вештö. Гектар му-вылыс тани крестана уналаын бостöны 30 тонна картапель (фесатинаыс 2000 сурс пуд) либö сыыс-на нöшта унжык. Гектар му-вылыс наң воö мед-унасö тоннафн-жынјөн-кымын (фесатинаыс 100 кымын пуд). Сөм-вылö лыффöмөн наң воас гектар му-вылыс уна-уна-нын 180 шайт-дон (лыффыны-кө наңтö 2 шайтөн пуд), а картапель сетö урожај (бура дöзöритöмөн) гектар му-вылыс шайт 500-дон-кымын. Кујим-мында либö нöшта-на унжык докодсö наң-сертиыд картапельыд сетö. Крестана гөгөрвоны кутисны бурлунсö картапельлыс, воыс-воö јонжыка сijöс пондисны вöфитны. Оз-нын важ-моз öнi град-јас-вылö сөмын пуктыны; вöфитöны картапельтö зон мујас-вылын. Некод картапельнад оз кулитчы.

Медым картапель ыжыд урожај вермис сетны, колö кужны-жö сijöс вöфитнытö-а. Колö тöдны кущомжык местаö буржык сijöс пуктыны, кызи быдмигас дöзöритны. Öд кыз-сурö, кужтöгыд дöзöритигөн i картапельыд оз зев быдмы. Сегга, мед картапель вöфитöмын ужыс оз весшөрö вош, колö тöдны нöшта, кызи сijöс виңны сiсмöмыс. Уна воö дај уналөн картапельыд сiсмылö быдмигас, дај төв-нас гујасас виңигөн.

Картапельлы колö муыд вынажык, дај небыджык. Мед-бур сijöс пуктыны сој-сора лыа му-вылö. Вывти-кө сојöд муыс, сijö абу бур картапельыдлы. Сещөм муыд дыр оз шонав, сынöдыс оз ветлы (топыд-да) му-пырыс. Сы-понда сещөм-инас оз вермы бурасö быдмыны. Абу шогмана i јона лыаа муыд. Сijö-öд вынтөм. Сојаныс—выныс оз-кут картапельыдлы тырмыны. Картапель-улö мутö колö јонжыка вынсöдны. Кујöдтö ескö мед-бур петкөдны арнас, id либö су бостөм-бөрас. Поžo вынсöдны i пöймөн. Секi ещажык колö скөт кујöд.

Картапельлы мутö гөрны колö арсаңыс, картапельöз быдманторсö бостөм-бөрын пырыс-пыр-жö. Мөдысö колö гөрны сорөн, арнас, гөрны секi (мөдысö) колö жуždyда (вершөк $3\frac{1}{2}$ -4 судта) да агсавтөг колыны төв-кежлö.

Арын муыс көтасö, төлын кымалö, јона небычö (рөшкалö). Тулыснас-кө он сормы агсавнытö, небыд лөб муыд.

Картапель пуктөм.

Картапельтö ескö колö пуктыны быдсанас—вундавтөг да бөр-јыны көјдыс-вылас шөркофдем гырга картапель. Јона-кө гырыс картапельыс, ферт, мед уна көјдыс оз мун, поžo i вундалөмөн пуктыны. Колö вундыны вомөн (пөпереч) да кодар жынјас унжык сiн-

мыс (ныртујыс) сiјөсө i пуктыны колны. Мед вундөм картупельд оз сiгмы, колө сiјөс вундөм-бөрас пыр-жө шувкнiтлыны пöймө. Костыштны, нырөдыштны, вöлмiстi пуктыны.

Медым картупель ныргалас, пуктытöзүс вежон кык-кымын вöд-дөр колө петкөдны шоныд, југыд керкаө, да разөдлыны. Бура ныр-өддөма картупель регыджык петө—корјасө, регыджык бөгтгө быдмы-нысө.

Пуктыны колө вiзүг-вiзө, костсө колны вест нөл-кымын. А вiзјасөс, картупельыг картупельдз костсө колө колны вест кык-кујiм. Кымын гырыг көјдысыс, сымын шоча колө пуктыны.

Мiјан унжкөнүс-нiн картупельтө пуктөны гөр (плуг)-улө. Уна картупель вөфiтiгөн, медга бур пуктыны вершөкөн-жынјөн пыд-таө-кымын, быд көјмөд гөрыштөм-бөрын.

Пуктыны колө картупельтө, кор-нiн муыс шоналас. Көзүд му-ад-өд көјдысыс вермас сiгмыны. Медгасө танi пуктөны косөджык да лыа мујас-вылө, id көзөм-бөрын. Гоја му-вылө колө гөрөнжык пуктыны, дыржык сiјө оз шонав-когмы-да. Јоңасө сормөдчыны кар-тупель пуктөмнад оз-жө ков. Öд мукөдлаас танi воз кымалө, кө-зыдыс гөр пуктөм картупельтө быдмөмыг торкө.

Пуктөм-бөрас колө бура дөзөритны.

Кымын бура дөзөритан картупельтө, пуктөм-бөрас—быдмигас, сымын бура, мiчаа быдмас картупельд.

Картупель корјыд-өд пуктөм-бөрад дыр оз пет. Сөзга јог-турун му-вылас сек-костi јона мөдөдчө быдмыны. Пуктөм-бөрас-кө, чо-рыджыка зерлас, муыд јона топалө, вылыс коркаасө. Колө бырөд-ны јог-турунсө да небөдны мусө. Сiзкө, кор кымынкө картупель корјас мытчыгасны, колө мутө агсавны (пишовтны).

Крестана шуоны: агсалигад-пө картупель корјасыс нещкыгө-ны. Сыг повны оз ков. Некемын картупельд көт i нещышт-гасны—мед, бөр најөс муас сујыштiн-дај. Агсалөм-бөрад картупе-льд бура мөдөдчас быдмыны.

Кор-нiн картупелькорјыс быдмас вест-куза-кымын, колө буг-ритны (мудјыны). Ем торја—картупель бугритан гөр, окучнiкөн шу-оны. Бугритiгас тырөм картупелькорјассө колө весавны.

Вежон кык-кымын-мыгтi колө бугритны мөдыг, дај пыдөжык-нiн воzza-доргыс.

Картупельс бугритөм зев ыжыд пөльза сетө, нөшта-нiн зера гөжөмјассө бугритөмөн картупельлөн урожајыс јона содө. Öд секи небыд муыс картупель гөгөрыс унжык лоө, јог-турунјас оз лоны. Бугритлөма, картупель озжык пов кымөмыг, озжык сiгмы.

Картупель керөм.

Картупельтө керны колө, кор корјыс келькөдны да когмыны-нiн пондасны. Веж корја-дырјыс оз-на ков керны. Öд бөрја по-мыс картупельд зев өдјө быдмө, коргыс секи вынсө уна бөстө.

Мед регыд да кокни картупельтө бостны плугјон гөрөмөн. Мед картупельыс оз вундас, колө пурттөгыс гөрны, гөрыштөм-бөрас став мытчөдчөм картупельсө өктөны да шыблалөны гөрөма-инас. Сені когыштөны. Вөлыстө чукөртөны. Гөрөм-бөрас агсалөны. Бара картупельсө чукөртны. Мөдыг гөрөны, дај нөшта агсалөны. Керігас-жө гырысө, шөркофдемсө да посні картупельсө торјөдны. Сігмыны заводітөмсө да вундасөм картупельсө колө торјөн і чукөртны, мед-војдөр сіјөс і сојны. Öд сіг картупельыд-кө сурас гуад, доңвиза картупельсө-дај щөщ вөгмөдас сіг-вөгөмнас.

Кымын јона, бура дөчөритан картупельтө, сымын јона сіјө вештас ужтө. Коді көсјө буржыка төдмавны—кызі вөфитны картупель, поңо лыффыны „Картупель вөфитөм-јылыс“ комі нга. Гјжөма сіјөс агроном В. А. Ісаков.

І. Ö.

Кызі лөсөдны артел.

Јөв-выј вөчан да иналан артел шленјасыслы—артелас пырыг овмөсјасыслы мед вөлі выгоднеј. Секи ужыс артелыслөн кутас бура мунны.

Мед артелыс верміс пөльза сетны, мед лоі сіјө шленјаслы выгоднеј, медым ужыс бура муніс, колө **уңалан рајјонсө лүчки лөсөдны**. Ковмас бура мөвпыштлыны: кымын өіктыг поңө өтувтны шленјасөс да ылынөг-ө најө лөбны выл заводөғыс. Уна-ө јөз сені олөны, уна-ө скөт, лыстан мөсјас візөны. Бурөс-ө візјасыс, пөскөтінаыс. Јона-ө турунјас көзөны, емөс абу вына көрымјас (жмыка өтруб да мукөдторјас). Кущөм тујјас-куңа лөө јөв-выјсө вузалан-инас нуавны. Оз ков вунөдны: **бура уңсө вермас артелыс сувтөдны, уна-кө лөө заводыслы уңавны јөлыс** (а сіјө өд скөт лыд-сајын да јөла мөсјас-сајын). Кымын уна лөө јөлыс, сымын еща кутас петны содтөд (накладнеј) рөскодыс кілограмм јөв-вылө лөбө кілограмм выј-вылө. Ыжыд артел-кө, шуам, јөв-вылө вермас сетны шайтөн ічөтік артелыд, дерт, сымда јөв-вылө-жө сы-ыжда дөнтө сетны оз вермы.

Крегтана јөлаөсжык, бур-кө пөскөтінаыс, бурөс да уна-кө візјасыс. Секи-өд унжык скөт вермасны візны. Поңө содтыны мөсјас-тө јөв-выјсө артел-пыр вузалөм-понда. Еща мујасөн да оз-кө тырмыны візјасыд, лөө вужны мујастө унө-переменаөн ужавны. Сетчө турунјас көзны. Скөт вердан пуктасјас пуктыны.

Скөт лыдсө арталігөн колө төдны сіңжө і овмөс лыдсө өіктыг. Колө төдны, кымын мөс воө овмөс-вылө. Кымын-уна мөс воө овмөс-вылө, сымын уна јөв лішалас вузалөм-вылө. Шуам, өтј өіктын-

100 овмөс, виçоны 200 мөс, мөд өктын 200 овмөс, виçоны 200 мөс. Мөскыс кыкнан өктас өтмында. Јөлыс, ðерт, унжык лышалас, кодарас ещажык овмөсыс.

Ми воçын шулим-нын: кымын ыжыд артельыс, сымын сижө вына, сымын бурга вермас ужавны, ыжыд пөльза сетас. Ічөт артельлөн-кө, шуам, содтөд (накладней) рөскөдыс пуд јөв-выло кајө 40-50 ур, ыжыд артельлөн лоө-нын сөмын—25-30 кымын ур.

Ыжыд артельлы поçө виçны бур мастерөс, бурөс заводсө вөчны-і. Бур керка поçө вөчны завод-улө, бур көзөд артмас-і. Сөгга ыжыд артельыд өтпырјө јөв-выјтө уна вермө вузавны. А сизтө-өд рөскөдјасыс ічөтжыкөс петөны пөльзаыс ыжыджык воө.

Пыр-ө поçө ыжыд артель лөсөдны? Оз. Оз-на поç, сы-понда посныөс да абу өтчукөрынөс өктјасыс-да, ещәөн сені олыгјасыс-да Сөгга крестанаыс өнөç-на зілөны быд өктө төрјөн, посныдик артельјас воставны, веөг асланыс овмөсө торјөн выј вөчан машина (сепаратор) лөсөдны. Ташөм посныдик артельјассө ескө оз ков лөсөдавны. Крестаналы колө гырыг артельјас воставны.

Ужалан рајоныс мед абу ічөт, сөмын, мед абу-жө вывті ыжыд. Ас-вылын-кө лоө јөвсө заводө новлыны, мед өктјасыс 2 километр да жынјыг абу-жө ылынжыкөс заводсаыс. А вөлөн-кө нуавны јөвсө—5 7 километрыг мед ез вөв ылынжык. Ылысаыд вајигөн-өд гөжөмын јөлыд шөммө, а төлын вермас кынмыны. Нөштанын ылыгыд оз ков вајавны јөвтө сыр вөчигөн. Шома јөвгыд бур сырыд оз артмы.

Јөлыс-кө уна чукөрмө ылынжык өктјасыс, выј вөчан заводлы буржык сецөм өктјасас вогтыны шлөвкі вөчан өтделөньне, сижөс лөсөдны ковмас сөм. Сизкө, колө первој гөгөрбок артыштлыны, вештыны-ө кутас агсө өтделөньнеыс, лоө-ө сыыг пөльзаыс. Оз-кө кут вештыны, өтделөньнетө оз і ков вогтыны.

Артель лөсөдан ужтө колө заводитны му-вылын ужјас ештөм-бөрын пырыг-пыр-жө, лыбө воçжык. Öд артель лөсөдан ужыд богтас кадтө 2-3 төлыг. Секи-кө заводитчан артельтө котыртны, арнас парекөдөн-на уфитан вајны став коланторсө заводсө вөчны. Завод вөчөмсө поçө помавны да сені заводитны ужавны, кор јөв-выјсө мед-донөн поçө інны. Сөгга тулыснас заводыс вермас-нын тыр-уж нуны.

Кызі бөстөыны артель лөсөдан ужас.

Артельсө лөсөдысјасыслы (учрефительјасыслы) колө воçывыв төдмавны поçө-ө өктө артельсө лөсөдны. Вөлыгті чукөртны ас-бердө артельсө вогтыны окофитыг крестанаөс. Вөчны учрефительјасыс собранье.

Чукөрмас-кө морт 30-50, поçө-нын артельтө вогтыны. Собраньесө нуөдиг-кежлө колө суçөдны уставјас регистрјујтны да медем јөзсө төдмавны уставнас (регистрјујтөм-вылас колө уставыс 2 ек-

џемпляр). Прикода-рөскода гмета сегга колө вөчны. Гметасө вөчигөн со мыјјас колө төдмавны. Уна-ө вонас арџельс вермас јөв-выј леҗны.

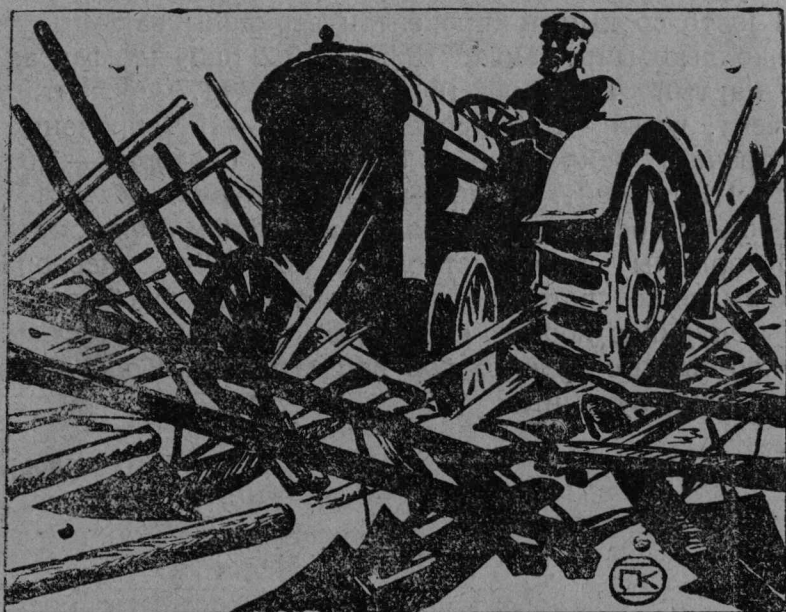
Колө став рөскодјассө (служашщејјасөс виҗөм-вылө, көбрег вөчөм-вылө, уна-ө припас, материал мунас, ужалан көлујс јона-ө кигас, капитал-вылө прөчент, ужјөзјас да сја воҗө) төдмавны.

Ставсө тајөјасөс төдмалөм-бөрын вөлыҗти гмета-бердө кутчигны. Гмета лоө со куҗөм:

Прикод:

Выј вөчигөн: уна-ө да уна-ө-дон лоө выј.

Уна-ө јөв-ва артмас выјсө вөчигөн (поҗө лыҗҗыны 22—23 пуд јөлыс шөркодҗем-мында пуд выј. Кило јөв сулалө шајт да 70 ур).

Уна-ө да уна-ө-дон колө вылыссө (шлывкасө) богтөма јөлыс. (Пуд јөлыс воө шлывка 2—2,8 килограмм).

Сыр вөчигөн. Уна-ө да уна-ө-дон воас сыр. (Пуд јөлыс шөркодҗем-мында артмө 11-12 тув сыр. донс сырлөн 1 шајт да 20 ур-сань—шајтөн-жынјөнөҗ, а голландскеј сыр сыз-на дона сулалө).

Рөскод:

Уна-ө дон јөв мунас. (Став докодҗыс шыбытны мукөд рөскодјассө. Сегга уна-ө колас јөвзис мынтысөм-вылө. (Сы-серті і донсө лөгөдны јөв-вылас).

Унаө ковмас, көзөд вөчөм-вылө, уна-ө-дон көлуј кигас, служашщејјасөс виҗөм-вылө да мукөд рөскодјас нөшта пырасны.

Робочейяс лыдсö заводас (мастерыс да заводöн журалысыс-кың-ци) 1924-25 воö кымынкö районјасöн вöли лөгöдöма со мыјда:

Кöни јöвсö вайöны суткінас 400 кілограмсаң (25 пудсаң) 640 кілограммöз (40 пудјöз), машинатöг ужалігөн—1 морт, машинаöн ужалігөн—öтi-жö.

Кöни јöвсö вайöны 1600 кіл. (100 пуд) суткінас, машинатöг ужалігөн вöли—2-3 морт, машинаöн ужалан заводын—1 робочей.

Кöни јöвсö вайöны 3200 кілограмм (200 пуд) суткінас, машинатöг ужалігөн вöли лөгöдöма 3-4 робочейöс візны, а машинаöн ужалан заводын—2 мортöс.

Тайö лыдас оз пырны јöвсö чукöртыгјасыс да отдельнъенын журалыс.

Производственней (ужалан) плансö лөгöдiгөн колö тöдны кушöм кадö уна-ö кутас лоны јöлыс.

Тани јöвтö со кымын прöцентöн вермасны вайавны торја тöлысјасöн-кö лыдфыны: јанвар тöлысö—3,2 прöцент, февралын—5,5 прöцент, мартын—10,7 прöцент, апрельн—11,7 прöцент, мајын—16,4 прöцент, јунын—15,9 прöцент, јулын—10,9 прöцент, августын—9,7 прöцент, сентябрын—5,5 прöцент, октабрын—1,6 прöцент, нојабрын—1,1 прöцент, декабрын—1,8 прöцент.

Прикода-рöскöда да завод-пуктöм-лөзöдöм-вылö сметатö вöчiгөн колö корлыны спетсіалiстöс. Бур лоö, ферт, первојја общеј собранъе-вылас-кö спетсіалыстыс щöц лоö. Öд ужсö заводiтiгөн-кö кушöмкö нелучкiјас лоöны, сiјö возöсö ужавны кутас торкавны, весiг, мукöд-дырјiыс артельсö бөр лоö тупкыны. Колö первојсаңыс став ужсö лучкi пуктыны.

Лүкин.

Комі му.

(Комі автономіялы 7-öd во тыран лун-кежлө).

I.

Пујасыс јывјаснас кымöрсö һулöны;
Тöвныркöд венçигөн һöжжөнiк шулöны:

„дыр-на ми сулалам, дыр..
Комі му мијанөн тыр“.

Черіјас гажаа ва-пыщкын ворсöны;
Лебачјас быдлаын, быдлаын горзöны...

Јујаслөн візулыс лöһ,—
Вералö налөн лöз вöһ.

Тундраын војтöлыс шутöбөн ветлöдлö,
Вој-море шыçöма—збојлунсö петкöдлö.

Тундраын зев уна кöр..
Олöмыс сетöні скöр.

Комі му-пыщкöсыд быд бурөн тырöма,
Му-пiјö озырлун зев уна пырöма,

Озырлун другөн оз быр—
Заводјас вöчалам тыр.

Комі јöз öтвылыс Роч-муса војтыркöд
дорöны вьл олöм сөлöмгыс, ојбыртöг.

ЕСеСeP—вынјiтöд јон...
Тöдамöј сылыс ми дон.

II.

Ез-на-öd, вокјасöј, вун,
Кыçи ми олімöј важөн:
Олім ми сöкыд уж гажөн,
Пессімöј, мыроім быдлун.

Ужалан, віо јон сој...
 Төв-шөрөң тырмывлө һаһыд:
 Шығјалө семјаһыд, чаһыд...
 Олөмыс тенад—гөд вој.

Кіггөма сукман і көм,
 Он вермы кыпөдны овмөс,
 Вотјастө мынтыны ковмө,—
 Быдлаө колө-өд гөм.

Војнајас вөчалө сар;
 Мунан те пөг вјртө кітны...
 Раһитчан, кутан те вігны,
 Буртө тең һекөд оз кар.

III.

Өшіңө таркөдө көңыд зер скөрыс,
 Војтөлыс омләлө нора...
 Шувгөмыс пујаслөн кылө гөд вөрыс,
 Шорјасыс ызгөны гора.
 Бікін-моз паскаліс,— выл јуөр воіс,
 Арыд-тај кутны ез вермы:
 „Озыр власт быріс-пө,— выл власт-һын лоіс“,—
 Чард-бі-моз разаліс горһи.
 Југһитіс кымөрјас-костөдыс шонді,
 Шпыһмуніс гөһ јөзлы јара.
 Сөветыд быд сиктө вогғыны пондіс,
 Олөмыс мөдөдһис гора.
 Венгісны көмі јөз жежыдкөд јона,—
 Кіетісны власт-понда вјрсө.
 Сіјө-өд гөһ јөзлы быдторјыс доһа...
 Озырөс көк-улас чірсө.

IV.

Һумјалө ваыс, шпыһјалө вөрыс,
 Радлөны пөтка да әвер.
 Кыпјалө рада Көмі му шөрыс—
 Оз-һын-өд кіггы гөд зер.
 Шонділөн југөрыс сінјастө јорө,
 Вералө сикөщ-моз ју...
 Көмі јөз пеггө— выл олөм дорө,—
 Выһмөдө ас Көмі му.
 Выл-ногса олөм воҗсагө важлы,
 Туј-шөрыс јөткалө пыр.
 Гөтам-жө тујсө сылы да гажлы,—
 Лөкатө олім-һын дыр.

Шонди-моз кыптö Комилөн олөм,
Нёжжөнiк пiскөдö туй.
Путкылтны важсö,—пазаны колö,
Мiжанлы сiжö оз туй.

V.

Воғö-жö тувтчалöй вөр парма-костöд,
Ен воштöй ордымлыг виғсö.
Вөр-тујсö пагкөдöй, воғс пыр воғтöй,
Ковмас-кө, кералöй изсö.
Бырдöй пемыдлун.—велөдчөм ковмас,—
Төдöй тi Леңинлыг кывсö.
Кыпөдöй, бурмөдöй, жонмөдöй овмөс:
Өтвылыг кыскöй тi тывсö.
Муыд мед тырмымөн сожантор сетö;
Нанён мед тырөма жөртөд.
Пармаыг, вөр-тујөд сөпөмыг петöй,—
Шыбытöй сiнжасгыд көртөд.
Ас-вынөн, гөлөмөн шудлунсö пержам,
Комi му быдторсö гетас.
Выл тујсö веккыдөс, шылыдөс бөрјам—
Комi жөз пармаыг петас.
Пабрикөн, заводөн Комi му тырас;
Нужалас көрттујлөн кыс.
Пемыдсö весалас—быдлаө пырас
Вуж-выјөн Леңинлөн быс.

Гиз-Паш.

Варыш-поз.

(Сija том велөдчыяс воjтырлы).

Парма-шөрын нөрыс-jылын
Варыш-котыр быдмөны.
Лөгыд налы шоныд позjын,
Луныг-луно золгөны.

Совмөj, jонмөj езыг пижан,
Чоj-вок котыр гажөдчөj,—
Олөм возын лоас тiжан,
Сijö кадсө видчiсөj.

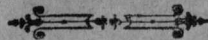
Шондi jugөр пуjас-пөвсө
Сетө шоныд, сетө вын.
Нөрыс-jылө варыш-позjө
Лысjас-пөвсө суjө ныр.

Парма-пөвсын жугыль олөм.
Век-на важ-код олас-ног.
Jөзлөн пыр-на выjим полөм.
Олөмад-өд ем-на шог.

Повтөм гөлөм, варыш-пижан
Кырнышjаскөд когагөj
Өни ем-нын вынjөр тiжан...
Комi jөзсө гажөдөj.

Парма-шөрын нөрыс-jылын
Варыш-котыр быдмөны.
Лөгыд налы шоныд позjын
Луныг-луно золгөны.

Шаков Ö. I.

* * *

Кѳсја ме ыланкыв течны
 Асја шондї југѳрѳыс мїчаѳс,
 Тувсов шонѳд лунтѳвѳыс ѳѳбыѳѳс,
 Гожа ѳїрѳд шондїѳыс шонѳѳѳс,—
 Мїчасѳыс мїчаѳс,
 Гажаѳыс гажаѳс
 Кѳсја ме ыланкыв течны.

Кѳсја ме ыланкыв течны—
 Медѳм ескѳ жугѳлѳѳс гажѳѳѳс,
 Медѳм ескѳ ѳїр-шогыс палѳѳѳс,
 Медѳм ѳѳлѳм шѳрѳѳыс пыралас—
 Сѳѳѳѳѳс, сысјалас
 Жугѳлтѳѳм ѳѳлѳмѳѳ.
 Сещѳмѳѳс кѳсја ме течны.

Кѳсја ме ыланкыв течны
 Посѳнї сѳстѳм ѳїрдалан їзјасыѳ...
 Оз-тај... артмы... сѳзарнї течасыс...
 Оз-тај менам, оз тырмы кужѳмѳј.
 Уѳѳ-на, тыдалѳ,
 Комїлѳн музѳыс...
 Жугѳлѳ мѳм, шуштѳм сек лѳѳ

1926 во.

Ілля-Ваѳ.

* * *

Те кылан—
 Мї ылам
 Трїкјалам,
 Ме щѳќта:
 Те јѳќты—
 Трївкјав щѳщ!
 Выл том-јѳз:
 Зуѳ зонјас
 Еталаѳ,

1926 во.

Збој кѳвја
 Бур нѳвјас,
 Петалѳј!
 Оз полѳм,—
 Выл олѳм
 Шурјалѳ.
 Со: кылѳ
 Јон ылѳм
 Јурјалѳ.

Ілля-Ваѳ.

* * *

Тѳѳѳѳѳ кѳы. Тулыс.
 Кылѳ варов сѳрнї—
 Кызпу ѳшїѳ-улын
 Шувѳѳ-лѳѳѳѳѳ корнас.

1926 во.

Ылын гынас ворсѳ
 Сїнмѳн сузѳѳм морѳ.
 Бертѳ вынсѳ, горзѳ—
 Паскѳд їнас корѳ...

Ілля-Ваѳ.

Јөлөгә.

Тувсов војө Ежва-дорын
 Рытпукөны ныв-зонјас.
 Алөј-кыа петан-дорөз
 Мыла јургө гөлөсјас.
 Бөрја кывјас вөр-ва горөн,
 Нора кодкө лывкјөдлө,
 Мөдпөв, помавтөзныс, сорөн
 Сыланкывсө мичмөдлө.

Көнкө кылө паккыд олын,
 Ошлөн јывмөс муралө,
 Сен-жө буксө козпу-јылын...
 Мөдлан көјин вурзалө.
 Јургө вөр-вежөс зев мустөм,
 Налөн војга чавзөмјас.
 Налыг кывзыны зев шуштөм,
 Мајышт мунө гөлөмјас.

— Kodі щөкјө, kodі шуксө,—
 Ставлы өтмоз шыөдчан.
 Пежсө һеран, ошкан шудсө,
 Шогсө коңөр жалитан.
 Kod-пө, теныд, мелі кывјас
 Јөлөгалы мөдөдө?
 Kod-нө, тенө, комі гіжыг,
 Тувсов рытө гажөдө?

Нолтө, кывзөј, нывјас, зонјас,
 Мыјөн гөлөм бурмөда:
 Көч-бөж-куза тувсов војјас (ын)
 Меным јургө јөлөгә.
 Комі гіжөд комі јөзлыг
 Олас-ногсө сөвмөдө;
 Төдөј, kodі мелі-пырыг
 Јөлөгалы мөдөдө.

Шаков.

Ізны некөн вөлі..

Лунтыр шлівгіс поснідік арва зер. Муыс потёма-нын, оз сөздө ас-пышкас васб. Тујјас-вылын гежең-моз гудрагөбө һајт. Пујас-вылыг кигебма корјас—став-ныс пöрысмөмабө.

Һајт туј-куза, өшөдөм јурөн, бытто ісалө воғө туј, мунө пöрыс вөв. Кык көлөсаа телегаын кујлөны вйт векнідік мешөк. Көлөсајас шатлагөны, швачкөд-чөны, горзөны—пöрысмөмабө-жө. Телегабс кутыштіг-моз шочыніка помалө ыж-ыд бродніјаса, ар кыз-віта кымын морт. Зелыд дукөс-сојјассө зелөдөмабө шу-пөдјасөн сөнјасыс, чужбмыс косінік—төдчө вын. Гуранјасті мунігөн кутыштілө телегасө, мед-ескө гејзјөн кардјалөма телега-палычјасыс ез кигеыны. Јурсө вөв-моз-жө өшөдөма да шогыс мыјкө мөвпалө.

— Олан-вылан, Павел!—горөдіс Көста, олбма, гөрд тошка мужік, локтөма зік Павел-дінө-да.

Павел дышыніка чатөртіс јурсө, кісө чургөдіс да візіс вочакыв. Мед ас-лас вежбөралөм-тор-јылыс горні панны, сувтөдіс вөвсө да јуаліс:

— Кытчө-нын мунан чернад да лазнад?

— Мөсјасөс Наста абу ақдөма-да, муна-тај короны. Өні-өд јона ошкөб-да, өстаткі мөсјасыд травітчасны. Вој-лунсө-тај каттам мөсјас-бөргө вөтлыгігөн!

Һајө сулалөны ічөткік ју пос-вылын. Тајө-ју-јывыс-і мөвпаліс Павел локті-гас. Ју гераліс зертусјас-улын, візувтис өдіө.

— Ме вот весшөрө катта лун-војсө. Ветлі мельнічаө ізны һаң. Горш пон-мыдкөд он-на вермы лөбөдчыны—ез із. Мыјкө лөгасөма—чушјалө змеј-моз. Төн-зі піс лавкаө прикадшік-вылө бөрјөны вөлі-да, ме паныд сулалі, кыкыс кыв бост-лі. Јона ескө затјасыс да сватјасыс көсјісны-да, ез вермыны сујны асыныс мортсө. Сыыс-кө ез із а, мыјкө-тај пыр өтітор броткөбтө-а: «Ог, ог. Мун бөр гөртад».

Павел гөлөс лыбөдыштіс да нуөдны кутіс воғө горні:

— Жын һаңтө-өд мјанлыс богтө мельнікыд. Абу, дерт, лөгыд-да мыј сөв-га керан—мельнічаыд мөд абу—бара лөб сетчө лажбөдны, аскур пуны-да, кев-мыны.. Тајө ју-вылас аслыным колө мельніча вөчны,—јур пыркытөмөн шуіс.

— Ме важөн-нын горнітілі мужікјаскөд-да, полбны—век асыныс пыкбөсө-пуктөны: оз-пө артмы дај ог-пө вермө вөчны—шуө Көста.

— Вермам, сөмын гөлөмөн колө кутчісны уж-дінас-а. Медвоғда уж—төд-мавын, дөна-ө сувтас ізкі да мыјда ковмас вештыны мастерлы. Сіјө віставлыны крөстаналы-да, төвнас-жө кутчісны уж-дінас.

Шөр-моз візувтөны керјас шлуз-вывті. Сашкөдчөны черјас. Вікінјас-моз четчалөны чагјас. Ыпјөдлө пемыда му. Зіжгөны стружјас. Шабді-куфел-моз гартчөны, чіклясөны стружкіјас.

Веж ластва-вылын јежыд-мөсјас-моз кујлөны ізкіјас. Кыптө струб, вөчасөн тырө муөн. Ју локыс бузгө, бығбөма, тыдалө, лөгыджык вөлөма прөстасө кан-моз чіклясныс.

Абу өблөм-вылас воөма Јепрем-Мітрејлы. Абу окота кісөбм мельнічасө өновтісныс-да, кер бунтсө сотны заводітіліс, ізкісө чертышөн тышкавліс, поткөбны көсјіс. Сват-затыскөд нөјтілісны Павелөс локысла.. Нынбм ез вермыны вөчны. Өтувја мельніча өктөһ кык верст-сајө сувтіс, торјөдіс Јепрем-Мітреј мельніча-шојыс јөзөс, бырөдіс мельнікыс озырмөдчөмсө јөз озырлунөн.

Міртуј-дорын.

(Удморт поетесса Ашальчи-вылыг).

Гӧгрӧс кызпу
Міртуј-бердын.
Ајӧј, суј бӧр
Косжад чертӧ!
Јујас-дорыг
Кустјас-пыщкыг,
Вокӧј, турун
Те ен ыщкы!

Лӧз җоріҗас
Сујас-пӧвсыг
Ен те җещкы,
Чојӧ, ӧвгы!
Göd jol җолгӧ
Горув расын.
Енӧ, ен те
Пежав васӧ!

1928 во.

Гӧгрӧс кыздыс
Міртуј-сајын—
Сіјӧ менам
Җежыд јайӧј.
Віҗас-вылын
Ңебыд турун—
Шӧвк јурсіӧј
Менам јурын.

Лӧз җоріҗас
Сујас-пын—
Лӧз оінјасӧј
Менам сіјӧ.
Җолгыг јольыс
Горув расын—
Уна бӧрдӧм
Сінвајасӧј.

Ілла-Вас.

Веніс.

Ӧлексеј Анукӧс вајіс—
Җіҗӧмлы тыріс кык во.
Кыкнанлӧн олан-туј лоліс—
Вістала колӧкӧ, со:
Анук век вічкӧӧ ветлӧ,
Серӧгын пельӧс-тыр јен.
Быд асыв сіг сетчӧ ӧзтӧ,
Јурбітӧ муҗтӧҗыс сен.

Ӧлӧлӧн ужыс кыз ештас,
Лыҗысны ускӧдчас пыр.
Лысталас җіга-газетјас,
Лыҗысас вој-шӧрыг дыр.
Ануклӧн важ-ногса батыс
Вічкын старӧста морт.
Сы-куҗа Ануклӧн јургыс
Јен-вера зев дыр ез ор.

Пельӧсыг шыблаліс јенјас,
Кевмӧмлы воӧма пом.
Сы-пыҗҗі ӧшӧдіс Җенін,
Кӧн вӧлі јенјаслӧн чом.

Верӧсыс јенлы оз ескы,
Гӧтыркӧд нүӧдӧ вен.
Кымыныг венлас-жӧ егкӧ:
Петкӧдлӧ, мыј абу јен.
Візыв-ва чорыд із весӧј,
Сӧстӧма, молыда зев.
Ӧлӧ сіҗ гӧтырсӧ кӧсӧј,
Важ туйӧд медым оз кев.
Горнӧн Ануклыг туйсӧ
Ӧлӧыд пановтіс сек.
Сы-јурыг јен-вера нуйдсӧ
Весалӧ нӧжјӧнӧк век.
Ануклӧн олан туј вежӧ,
Лоӧма ӧні, со, мӧд.
Јен вера дум-вывгыс вешӧј,
Оз-җін-тај пернапас лӧд.

Бӧріс Јарасов.

Жугыдлан.

I.

Кольны кутöма гожöмлөн дыржыс. Ывлавыв вежгис: зоріҗас ко-
мöмаөг, міча паскөмыс пуyslөн кок-улö кигö, җебыда вольсалö туж-
ежсö. Кушмöма, гөгөр лөнöма вöрын. Ічөтiк кайҗас зольгöмыс лан-
тöмаөг, колöмаөг најö ас-кежас вöйывса вөр-васö мічаа вотавны
вест-куҗа гажа гожга-кадсö. Шочініка зуртыштлас коспу, бытö
лантöдö нораа ыломнас жугласыс вөр пусö. Зев дыша-пырыс сөн-
куҗа визывтö јол.

Паскыд ерд-вылын, ыжыд сіг мыр-јылын пукалö Ваң. Жугы-
ла виҗöдö ывлавыв вежгöмсö. Гөкыд уж-бöрын шөјтчөдö коссö.
Уна мөвпјас ветлөны Ваңö јурын. Мөвпалö аслас гөл олөм-јылыс:
мыјла озырлөн чельаҗас җемтор вөчтөг лөгыда олөны, мыјла сіјс,
ас-ужөн кынөмпөт перјыгөс өтдортөны.

Гөгөрбок відлаліс, тајö мөвпјассö. Сөмын җекыҗі оз вермы ад-
зыны ассыс мыжлунсö.

Лок јöz ез сетны Ваңöлы помавны велөдчөмсö. Ез тырмы сы-
лөн шудыс мукөд чельаҗ-моз гажаа, кокыда колльөдны чельаҗ-дыр-
га олөмсö. Локтісны вöйывсаҗ јармөм жежыд кырнышјас. Уна мор-
төс сујісны јуö. Мукөдсö пу-јылö өшөмөн костісны. Ваңөлөн батыс
щөщ на-костö суріс. Гөд парма чурк-јылö том, бур каднас сігмыны
колі. дас арөссаҗ Ваңö мамкөд колісны, ас-кежаныс, јірны курыд
олөм. Коңөрлы Ваңöлы томысаҗ лоі лыгөмсö жугөдны сөкыд уж-
јаснад. Гінва-сорөн, пөг леҗөмөн ічөтысаҗ перјыны аслыс кынөмпөт.

II.

Празнік. Том ныв-зон акаҗ-моз вөтчөмаөг, веж-шылыд луд-
вылын ворсөны кругөн. җебыд төв шөвк вөнјассö косгыныс качөд-
лө вылө, міча шөвк чышјанјасыс зарніөн пөртмасөны гож-возын.
Ежвавыв пыжјасөн тырөма. Міча гөлөсјас јургөны, јөлөгә пагкыда
разөдö том јözлыс ыломсö, бытö пармасö јөлөгәыс көсјö җеуна
гажөдышты.

Ставыс гажаа колльөны празніктö, сөмын өтнасөн Ваңö жу-
гыла пукалö, җебгазö ылөжык јöz герамыс. Роташ-коҗ паскөмнад
быдөн өтдортөны, коңөрөс, Ваңөс. Лөз-гера дөрөма, сіјс нөшта
помга јітлөма быдгама дөмаснас. Ноль вөрта гач вылас пізөсөзыс
гартөма җамөд, омөлік кыс-көма. җебгиг-моз котөртіс вөрö. Пукгö
лапја пожөм-улö. Парма палөдö шогсö Ваңöлыс. Кайҗаслөн гажаа
ылөмыс сөлөмас јіжö. Оз-өд і пукгывны, дугдывтөг жбырјалөны,
быдгама ладнас гөлөссö вежлалөны, вөр-пусö гажаа зольгөмнас па-
лөдөны. Кос вужјас-увті, пујас-кості југјалö шонді-возын пармаса
јол. Мытчыгөмаөг лыс-чірја мылҗјывсаҗ козувкотјас. Кыскөны быд-
гама јөгсö асланыс чомјö.

Мол-коф сінјаснас Ванё зоргө пожом нөрысө. Сылы сін-вылас угөма кушөмкө јөз. Җебгасиг-тырји матөжык локтис, лапкөдчис помль-улө, кутис төдмавны: кодјас, мыј сені вөчөны. Велөдыг-таж вөлөма школьнїкјасыскөд. Вігталө чельафлы: вөр-пу олөм-јылыг. Шуда чельаф сені нїмкофа кывзөны. Ванё матыстчис, кывзө. Сылы зев кажитчис велөдыслөн сорныс.

Чельаф казалисны сїјөс. Ставныс гералїг-тырји горөдісны:

— Но, зонмө, Прокө-Ванөыд, корыгыд, кысаң-кө угөма.

Көсјис ескө Ванө пышјыны наыг. Велөдыгыд чорыда горөдіс чельаф-вылө, ташөм сорныыг чельафөс јона відис. Матыстгис Ванө-дінө, малыштіс сылыг јурсө, җебыда шуис:

— Ен пов, бур пі. Ме җекодлы ог леҗ тенө өбөдітны. Лок пукгы ме-дінө. Вігстав, кодлөн те лоан.

Ванө бытө аслас мам-дінө локтис. Вігталіс ставсө: асгыс томысаң баттөгыс быдмөмсө, пессөмсө. Кыҗи сїјөс, гөль морттө, өт-дортөны. Аслас сінваыс вігталіг-чөжыс түрөбөн кіссө. Вежөра кажитчис велөдыглы Ванө, да шуис:

— Меным те, бур пі, сөлөм-вылө воін. Теныд ме кута отсавны петны бур туј-вылө. Аскі-жө, көсјан-кө, тенө ме гїжөда комсомолө. Сені теныд зев лөгыд лөө. Оз бара сені өтдортны җекодөс. Кутан јортјасыдкөд сені щөщ велөдчыны.

Јона кажитчис Ванөлы велөдыгыд. Окота лоі комсомолө пырны.

— Аскі-жө пыра комсомолө.—Нїмкофа сөгга котөртис Ванө.

III.

Ванө комсомольч-нын. Јона бура сїјө бостчис ужавны комсомол-пөвсын. Öні сїјө абу-нын воҗа-коф вөј, оз җебгас јөз герамыг. Комсомол јачејка јона отсалис сугмыны Ванөлы. Тани сїјө унатор гөгөрвоис. Вөггис бытө сылөн сінвоҗыс. Сы-төдлытөг нїнөмтор вөлі оз кол. Скөдјас-вылад котөртас мед-воҗа морт. Пельјассө тор-гөдөмөн пыр кывзө. Агрономлыг вігталөм віҗму-бердын ужалөм-јылыг. Зев долыда öні овсө Ванөлы.

— Вөлыгті-таж оландырыд вөггис. Öні-жө колө лөгөдны өіктө віҗму-бердын ужалан артель.

Аскінас өорнїтисны агрономкөд өтувјөн віҗму ужалан артель востөм-јылыг, сетчө став гөль јөзсө өіктыг котыртөм-јылыг. Ванө-ыд зев кажитчис агрономлы:

— Те-коф-кө ескө өіктад став јөзыс вөлі, вөжөн-нын вермім овмөстө кыпөдны. Лөгөдам артельтө, тенө јуралысө сетчө бөрјам.— шуө агроном.

Нїмкофа пызгыштіс-мунис Ванө гортас.

Час-мөд-мыгті Ванө ныргорөн узө да вөтасө зев мїча вөт. Бытөкө кајөма му-вылө тракторөн гөрны өтувја му. Му-вывті зев суга рөттө, пластајтө-гөрө тракторыс. Ванө ачыс вөскөдлө машїна-нас. долыда сінјаснас вөсталө гөрөма мусө.

Шомысова Анна.

Яков.

Яковыд օтувтис
 Уна-нын мортօс,
 Гօльјасօс котыртис
 Бурмօдны овмօс.
 Шор-јылыг гօль јօзօс
 Југыдлаң нуօ.
 Сіктса кулакјас
 Оз тօрны куօ.
 Яковыд регыдօн
 Машина вајис,
 Шорјывса јօзлы
 Выль олօм вајис.
 Гօльјаслօн олօмыс
 Кыпавны ботгис.
 Вօлысті јօзыдлօн
 Гінјасыс воггис.

Яковыд гօль јօзօс
 Нуօдօ воҗօ,
 Мукօдыс му-вылօ
 Турунјас кօҗօ.
 Регыдօн востисны,
 Машинней чукօр,
 Бокօ-нын вештисны
 Кօсула, пугօр.
 Плуҗастօ вајисны
 Быдօн-нын агныс,
 Быдлаті бурмаліс,
 Җоңмаліс пагныс.
 Машинней чукօрын
 Машина содис,
 Олօмныс гօль јօзлօн
 Выль-ногօн мօдис.

Җикօн-Ӧльօксан.

Тар кыјօм.

Тулыс. Јольјас тырисны ваօн. Лымјыс јагын еша-нын коліс, по-җօ-нын кытчօ колօ мунны лыҗтօг. Асывјасыс зев шоныдօс, лօнօс, весіг јургі сітօ оз вօрօд. Асыв-воҗын-кօ воҗчык четчан, сіктад гօ-гօр шыңитօв. Сօмын ракајас кօнкօ кваркытласны.

Мыјօн тащօм лунјасыд кутасны воны, Аргеј-Ваң пыр мօвпалօ тар да дозмօр кыјօм-јылыг. Ӧтчыд рытын водігас Ваң мамыслы гусօніка шуօ:

— Мамօ, аскі асыв менօ воҗ, јօз уҗгас і чуксав. Кօсја вет-лыны јаг дорօ...

Мам асывнас рօмыднас-на Ваңօс чуксаліс. Ваң зев օdjօ чет-чіс. Ксмаліс выль бакілօ, лазјасыс, лаз-мышкօ чер пунктис, лаз піјօ тар лечјас сујис, бокօ пішщаль օшօдіс да мօдօдчіс. Сіктын ставыс-на уҗօны, Зօта-Вағлօн сօмын понјыс каҗалօма да увтыштис, сікт-ын некод ез і тօдлы Ваңօлыс вօрօ мунօмсօ.

Віт кілометр-нын Ваң муніс, а век-на рօмыд. Гօгօр шыңитօв. Пујаслօн лыс ні рој оз вօрҗы ставыс крепыда уҗօны.

Матօдчыны кутис Ваң кам-дорօ *). Зев щօкыда сувтлօ, јона кывзօ, кылօ оз-нын тарјаслօн шумитօмыс.

*) Кам—тар коҗтан-ін.

Воіс кам-вылө. Пуксіс курітчыны да мөвпалө:

— Оз-жө-өд көнкө мөдлаын таво тарјасыс којтны. Час, пукалышта, гашкө воґ-на да сјјөн тарјасыс абуөг-да.

Пельјассө Вањө торгөдөма, кывзө. друг бытө кутіс кывны шувгөм-шы. Віґөдө пујас-вылө, да пујас-јылын өөд ајтарјас пукалөны. Мыјөн адзіс најөс, Вањ пырыг-пыр бокөжык муніс, пу-сајө ґебсіс.

Тарјас кутісны шыағны.

Кот, кот, кот, һарр.р.р.... Летчісны сөгга му-вылө, заводітісны кургыны. Јона і којтөны.

А Вањ пу-сајсағ зев јона віґөдө тарјас-вылө. Гөлөмыс сјі і бытө четчалө. Тар со-кымын кам-вылын пукалөны.

Вањ бөгтіс кіас пішчалсө да і віґөдө, көсјө тарјасыслы лыјны. друг думыштіс:

— Лыјан-кө кам-вывғыд, сөгга оз кутны тарјасыд волены. Ог лыј, а кор лебаласны ставыс, пукта лечјастө, сек һебог лыјөмғыд буражык сурас...

Сјі і вөчіс.

Шонді вылө-һын кајіс, тарјаслөн кутіс којтғыны. Öткөн да кыкөн кутісны лебґавны. Мыјөн ставыс лебґисны, Вањө леч ветымын-кымын пуктіс.

Кутіс шувгыны төв, пујаслыг лысјас вөрөдны. Вањ һөјјөһікөн муніс гортө.

Өһі Вањөс мамлы оз-һын ков чуксавны, ачыс зев воґ пыр четчө.

Быд асыв, јөз уґыг-костыс, Вањ ветлө тар кам-вылө, быд ветлөмө вәјө мамлы свежеј пөтка јәј.

Паш Коља.

Шева.

Муртса-на төдчыштө југдан вежөсыс. Кодкө кылө корскөдө мунө туж-куґа кын му-вывтіыс.

Локтіс да Наста-төт өшінулө сувтіс да горөдіс өшің-увғаһыс: Наста-төтка-аа!..

— Коди-нө—шуіс керкағаһыс Наста.—Агеј-Јаков-гөтыр-тај вөдөма. Мыј-нө те сы-воґа ветлөдлан? Ачыс мөвпалө: мыј-сө тајө војнас ветлөдлө-а. Збыл-кө мыјкө төдө-а. Став јөзыс-һын-өд шуөны: шыкөдчө-пө, јөзыслы шевајас сеталө, ме ескө ог вөлі ескы-да, гашкө і збыл—код төдас...

— Наста-төтка, ме вартыс корса. Керка квајтө кымын-һын волі, һекөд ез көсјыс. Гашкө те воан-да?

— Ог төд,—шуө Наста-төтка. Аслас гөлөмыс вөрґыштіс. Кутіс мөвпавны: шыкөдас јешщө вартігад, шева сетас. Мыј і вөчны...

— Локтан он-нө?—бара јуаліс Агеј-Јаков-гөтыр.

— Мыј-нө керан, локта инө, агным-тај пыр-жө јөрмам.

— Лок инө регыджык. Ми-өд кајам-нын—шуис муниг-мозыс Јаков-гөтыр. Наста-төтка виқөдліс өшін-пырыс. Мыггис да чельадсө чуксаліс. Вігталіс: Агеј-Јаков-гөтырлы-пө вартны муна.

— Мамө, ен мун!—горөдіс нылыс. Агеј-Јаков-гөтырсө-өд шуоны јеретнычаөн. Јөзсө-пө шыкөдалө, вердігас шевајас сеталө.

Богтіс шемөсыс Наста-төткаөс. Кывјыс оз артмы, муннысө оз путмы-ні.

— Көсјыгі-да быт-нын лоө мунны. Пөрјавнытө-өд абу лөгыд. Зев өдјө кватітіс асгыс паг-шојсө, ыжыд ас-кыөм чышјан, да зев мігтөм кепыс шој да котөрөн петіс.

Регыд і воіс гумла-дорас. Өті пөсад жыңјыс вартчөма-нын.

— Зев-дыр лоі—шуис Наста-төтка. Gdjö богтіс вартансө да сувтіс вартны.

Југдыны кутіс. Мукөд гумладорса вартыгјас гортаныс-нын летчалөны. Регыд вартчіс і Агеј-Јаков-гөтырлөн.

Мөдөдчөны гортас сојны. Наста-төтка јур-вылас іқас колта летчөдө. Ачыс мөвпалө: мед-көт егкө оз-жө шыкөд. Локтісны горткајны, дінас.

— Пырам, Наста-төтка, сојнытө. Төлөдчыны-өд ковмас бара арга луныд жеңыд-да сөгга төлөдчынытө ог Удітө.

— Меным нөті-на оз ков, гортын кајтөз, зев јона сојі-да—шуис Наста-төтка.

Лок регыд, уқөдам-өд—јона чуксалө Јаков гөтырлөн нылыс Наста кықкө пыріс куеркаас. Мырдөн пукгөдісны сојны. Наста јона полө шыкөдөмыс. Јаков гөтыр зев унатор пуөма.

Кынөмыс егкө Насталөн зев јона сумалө-да, оз лыгт вегіг нінөм паңыштны, шева сетөмыс полө. Мырдөн сіјөс щөктөны паңасны јанзім-нын лоіс Насталы јона щөктөмысла. Гоз мөд-којмө-дыс-тај паңыштіс-жө. Пөттөқыс сојны ез і лыгт.—Өдјө-нын сөгга муніс.

Аскінас став јөзыс-нын гіктас сорнітөны: Агеј-Јаков-гөтыр-пө Люлов-Насталы шева сетөма.

Наста-төт повзіс јөзыдлыс сорнітө кывліс-да:

— Гашкө-пө збыл-нын ме шеваа-да. Шыдсө паңыштигөн, егкө мыјкө крукагліс гола розө да, гашкө шыдгыд і пыріс-да.

Колы-нын зөң вежөн, а Наста-төтка век відчігө, кор сылөн шыагас шеваыс, коңөрөј, быдөн омөлтчөма шоггөмысла. Гашкө вожын-чөж Наста-төт поліс шеваыс.

Некущөм шева-вігөм ез і сур. Јона-жө лоө цемыд нывбаба-јасыд быд немторгыс повны.

Тікөн-Өлөксан.

Мајбырөј, гожөмөј.

Асыввоэ. Гажа тувсов шондi мiча-доналом гөрд плешсө мыт-чөма вөр-сајгаң пујас-кості. Нөжјөнiк вывлаң кыпөдчө, мусө шондө, мiча езыг-моз эрдалыг лысвасө веж турун-вылыг костө. Лөң. Мед-кө-пө көнкө бафпулөн лiстыс вөрзыштас. Кажаслөн чолчөмыс, позтөм көклөн ылөмыс, гажөдө Сыктыв-ју-дорса пармаөс.

Ташөм гажа асылө Педө летчiс черикyjны. Гөдтыө. Воiс Сыктыв жу-дорө вотјiс трегубечсө, лезiс пыжсө жу-вылө, зiла мөдөдчiс сынны. Сыктыв жуыс нөжјөнiк, руалө. Шондиыс бытө аслаңыс кыскө һебыд, шоныд да жежыд варусө. Гораа зольгөны-угөны Сыктылө парма-пыщса јольјас. Јог-ныра пыжјыс лөгыда поткөдө васө, зев өдјө бытө тувгө-мунө воэлаң. Көнкө-көнкө жужыд береглаңыс тувкнитас ва-веркості жежыд бана кельчi. Сы-бөрсө ызкнитас, зев-вылө четчыштас өр. Кучкыгас бөжнас, бөр јiрас зев пыдө тувкнитас-пырас.

допыда Педөлы лолалсө, он-көт i пет жу-вывгыс. Воiс Гөдты угтiө. Кыскiс ты-пыщкө пыжсө, нуiс трегубечсө лодөкнас. Пырис зев куэ да да векһыдiк тыө. Гөгөрыс сулалө зев щөкыд да куэ козја вөр.

— Ок, кущөм гажтөм тани,—мөвпыштiс Педө. Гөлөмыс быдсөн ыркмунис. Ваыс бутвиэө, гөд. Жужыд вөр-костад, векһык ты-вылад шөрлаңыс, јiрлаңыс шондиыс һекор оз инмыв. Мунө Педө пыжнас берег-куэа, виэөдө—оз-ө көнкө вөрзы черi. Нөкөн-һинөм оз тыдав, весiг ваыс оз вөрзышт. Бытө һекущөм лов немнас-на таяө мiстөм, гажтөм тыас абу волөма, бытө став черiыс гажтөмысла сужөмаөг јурнысө жужыд ты пыдөсас.

— А јона-өд тани воэтi кыжывлiсны, јона i вердлывлiс таяө тыыс јөзөс черiөн. Сөмын-тая өни һекод оз кыжы—мөвпыштiс Педө. Сегга кынмiс бытө гөлөмыс, сещөма повзiс. Вөрзiсны пел-помјасыс, бытө козувкотјас јай-вылас кажiсны. Воiс сылы-дум-вылас батыскөд кыжөмыс. Сөмын-на 14 арөса вөли батыскөд кыжiгөн. Воiсны өтчыд батыскөд гыч кулмөм-вылө. Вөјтагiсны. Петiсны ты шөрө, батыс куригчыны кутiс. А зев вөли төла. Зев ыжыд төвныр төдлытөг швачкөптiс-пөрөдiс ты-вылад зев ыжыд конда. Крукалiс вужнас пыжнысө.

Пыжјыс кымынтчiс. Ез-һин сегга Педө сы-бөрын аэыв асгыс муса батсө. Ез удит Педөлы кыв шуны, сетчө i вөiс, iз-моз-жө вошiс. Петiс Педө муртса берегас. Тiрзө-кынмө, сөлөт-ва, iчөтiк сөлөмыс морөсас четчалө, эик бытө пөтны i көсјө. Көсјiс-четчыштны тыас корелыны пыдөсгыс батсө. Сөмын, коһөрлөн, ебөсыс бырөма, лошмөма, повчөма. Гiнваыс эулкјөн шорыг моз кiгеө, гөлөсыс гiбдөма—нөжјөнiк бөрдө. дыр сенi, коһөранөј пукалiс, видчiсiс—гашкө-пө петас-на батөј. Ез-тая ло сiзi. Вермiс ваыс пөрыгыһик морт-

тө. Бостіс тыс ас-улас нем-кежлас Јогорөс. Бара өти олыгөс му-
вылыс чінтіс, коліс посні челадөс баттөг. Корөісны ескө Јогорөс
тыыс, көсјісны перјыны. Кынө-һін вөјөмаыд зураc. Сізі лоі енов-
тны лок/мігтөм ты-пыщкө.

дыр тазі Педө вуграліг-моз думајтіс, гөгрөгіг сінваоһ асгыс
чужөмсө тыртіс. Вунліс гортыс і кыјсөмыс. Быттө узө, вөтагө,
важ шогсө казтылө. дыр сені вөрзываетөг пыжјас пукаліс. Сегга
пыркнтіс јурсө, віждліс вывлаһ, чорыда сыныштис, мөдөдчис ты-
куза вожд. Пыжјыслөн зуртсмыс, ва-пыщкын пелыс-лопкөд ворсө-
мыс, ваыслөн лөыда пыж-улын зөлгөмыс, посныт гыјаслөн пыж-
бөргө ворсөмыс небзөддө өлөмтө.

Воіс ты-помө. Шондіыс ју-кості мічаа мытчөдіс јурсө. Ва-вы-
лас лапкорјас-кості, берег-дор зеріјасас-пыщкын гөрбјассө мытчө-
маө черіјас, гагјас, ва-пыщса олысјас. Ставыслы шондіыд лубө.
Быдсөнөс шондө, лелькујтө. Ставсө сіјө өткода гажөдө.

Вуніс бөр Педөлөн став шогыс. Мөдіс берегыс-берегө ветлы-
ны, чөвтны да лептыны трегубеч, бурскыны гөгөр, кыјны сег че-
рісө. дыр сені кыщлаліс-кыјсөіс. Шондіыс рытлаһ-һін бердө, вөліс-
ті Педө петіс өд-тыыс Сыктылө. долыда јөтқасө пелысөн лыа-
дорті. Нумјалө, черыс уна шедөма-да. Шондіыс чужөмас швачкө.
Бафпујас коправөны, лістјаснас ворсөны, пөткајас гөгөр жбырјалө-
ны. Чіркјаслөн, еһ-көклөн, кајјаслөн сыломныс кыпөдө өлөмсө
Педөлыс.

Мајбырөј, гожөмөј, муса, југыд шондіөј, јона ті гажөdad вој-
ывса јөзөс. Небзөdad өлөмсө, пыркөdad шогсө.

Іл.-Өл.

Тулыс *)

Гажа тулыс бара локтө;
Локтө гажа, гажа кад,
Быдтор тудысад-өд ловзө,
Быдөн јона секі рад.

Батјас лөсөдөһы көјдыс,
Сегга піна да і плуг.
Регыд, регыд лымјыд сылас,—
Воггас секі му да луг.

Шонді лымсө өдјө сывдө;
Лымјас-улыс воггө шор.
Тулысын став пөтка локтө—
Пөткајаслөн ем тан тор.

Род-а-Васіль.

*) Тајөс гіжіс Којгортса зоданік фетіна. Стенө - өшөдан гаетө-пө пыр
гіжө моргыд. Тајө өткөсө сылыс мі лезам, медем томынік јортыдыс вынөдһы
өлөмсө вожд велөдчһны гіжһы.

Редактсіја.

Гажөдчөй.

Тувсов војө петамөй,
Улыч-вылын ыламөй.
Јбзлы гажсө сетамөй,
Бура олам-выламөй,
Сөлөм мијан гажмылас,
Вирјас өнi ворсө-на.
Огө ышмөй важ-вылас...
Вөчлам быдга торсө-на.

Пөрыс кадыд волас-на
Паччөр-дорын пукавны.
Том-дырјиыд лоас-на
Сөкыд ужјас лыкавны.

Гуддөк шыыс кылыштас,
Сөлөм менөым жутыштлас,
Гора гөлсө ылыштас.
Муса зонмөй кутыштлас.

Огө леэөй важ-вылас...
Посни јөзөс велөдам.
Ставөн мунам гаж-вылас.
Ужын сөнјас зелөдам.

Рытын зонкөд гормылан,
Веж луг-вылын окаслам.
Пөрысман да нормылан,
Том-олөмтө казтылам.

Кон. Өл.

Кык торјөдчөм.

Вај вiстав меным, мiча ныв,
Кыз воштiн те кык мусуксө?
Кыз воэзакөд те торјөдчiн,
Кыз сiјсө туйө мөдөдiн?
«Ме тажө зонкөд-мусуккөд:

Зев лөсыдыка торјөдчi
Ег шогы ме, ег жугылтчы,
Кор сiјсө туйө мөдөдi.
Мем шуiс сiјө мунигас,
Кыз менө јона рафејтiс,
Кыз метөг сылы, коньорлы,
Оз петав југыд шондыс.
Ез шөкты асө вунөдны
да уна тор-на вiставлiс
да бөрја-помас гiнванас
Став морсө менөым көтөдiс.
Ме кывзi сiјсө, герали
да гералигтыр прөшщайтчi.
да өдјө севга сы-дiныс
Вөј-пукан-iнө котөртi...»

Вај вiстав өнi, мiча ныв,
Кыз мөдыккөд те торјөдчiн?
Кыз сiјсө туйө мөдөдiн,
да кумөм-ногөн прөшщайтчiн?

«Мөд мусук абу воэза код.

Ез бөррзыв сiјө мунигас.
Ез вiзөд шога-жугыла,
Ез олав менө унаыс.
Мем мунав-кад-пө вома.
Ог колтчы тани те-вөсна.
Код төдас, дыр-ө ветлөдла.
Те вiтчiс менө, колөкө!
Таэ шуiс сiјө, герөктiс,
да пукгiс севга вөв-вылө.
Мем вескыд кiнас шеныштiс,
дај вошi менам гiн-вылыс.
Ме луншөреаң да пемыдөэ
Сен бөрдiгтырјi сулалi,
Пыр вiзөдi ме туй-вылө,
Көн вөвлөн коктуј колөма...»

Но вiстав өнi, мiча ныв,
Те кодсө јона жалытан?
Мед-воэзасө-ө, бөрјасө
Том өлөм тенад рафејтө?

«Мем жал-код вөли воэзаныс,
да сiјө важөн вунөма.
Ме бөрјасө пыр рафејта,
Ог вермы сiјсө вунөдны!»

Јус.

Ытва-жылын.

I.

Вылынтчө шонди. Јөлөгә когалө, отарө гормө. Быд кошкөмые, щөкжөмые чардыштө—вөр-вежөс журкнитө.

Туктајас шнчөдөны муө, лыс-жылые быттөкө воргаөд, дорала шлөддөны. Ласвиқө тыагөм пышјур-коф ызөн. Косөджык нөрысјас венгөны јірмөгкөд, сынөдыс зарнөн сетыган чіркјө.

Довкнитлө улвыј-коф дебыфк төв. Кыңи тај гөгөра кельд-лөз ты-вывти дунөдө, төкөтө гысдө пөлөныс, шондс сіңи-жө щөщкөс чірдалан јенежсө вундө, төдчымөн шлөчасө ¹⁾ нулыштө.

Мажырөј тулысөј!.. Небзывлө суц-кежлө војмулөн морөсыс. Дебавлө комилөн ыркалөм вјрјас. Ылыган вәјөдлө лебанјасөс ас-муө. Кысөны, муртса ловныс воөны, медем сынөдсө морөс-тыр не-дыр нулавны, јывдыгны ас-му пөг морөс-бердын.

Тулысөј, онө-ө те вофыв мытчөдлы вој-пілы пыдөстөм ужсө? Те паскыд борд-улад шелөдан-вајан комілы гөжөм-быдга уж. Оз-на удит сывны тошгыныс төвга-гыөрыс, паскөмгыныс јічөм-ылөыс, кысөны-нын комјас ытва-жылө.

II.

Сөнікті келөны рамынқ дафөјас. Нопјасныс черкуснемөғныс өшјөма. Сінгөмаөс, быттөкө сотчө розјалан кышөдныс, шынөн-моз руалө. Кыти-сурө брөфнјасгыс чілсјалө пыщкөсса прөјмитөм најт-ваыс. Паданеч ²⁾-коф ічөтк Ваңө чушкө, төкөтө колыштөма јөз-гыс. Ферт, көнкө, гортас посні чој-вокыс ера-вара кылөны. дөва мамныс јөра-моз војлө, оз мынлы өтi суц-кежлө ужгыс уна јув-мөснад.

Кор, бара, туј-помыс тіјанлы волас? Кор гортаныд воланныд? Төв-шөрын комјас гужөдам кырсө, тулысын—төкөтө колыштөм болоныв лисө—во-жынсө кер-помыс перјам нур.

Косөд нөрыса сон-виқө рытгорув сувтисны уғны. Шпынјалө відчистөм гөстјас-вылө пашкыра коз. Вуж-увгыс југыд ва өдқөдчс руғны. Сөғаа былкјө, клучыс-моз, тескаөм војтырлы пөртјасас.

Мөтырјас-вылын жварөбтисны пөг ужын. Гојіг-мозыс варовитө-ны, гігчөны.

Јона-жө-нын талун Ваңөыс муғис?—Чілөдлө жон-тошсө гігғиг-тырјі Сысөј.

— Небог сөнјасыд көнкө нужавлісны? Ај-мамтө чіпөстлін? Ваңөлөн сојсөма-нын. Шпынвиқө, шешјалө.

¹⁾ Ул лым.

²⁾ Золанік, орөсынік.

Kođ-гурө томуловјас мөдiсны лажкјөдлыны-сывны. На-бөрөа jө-лөгаыс нөшта-на мылаа нуркјөдлө, жургө.

— ðивө-коđ војтыр. долыдөб, рамөс, ваныр-коđ визылөс, — мөв-палө коз.

Гылөмыг лөһисны, мөда-мөд вежмөныс лап-улын шкоргөны. Медым оз турдыны ун-јывгыс дона гөтјасыс, мелiа шебродө најөс лапјаснас коз.

Печластөг војбыд шлангө лоđда. Оңтө, паччөрын-моз-жө, де-быд жарөн узысјаслы. Војбыд вемөсөн-моз коз-пулыг кылісны најө-вишкөмсө.

Мајбырөј, тувсов војјасын лап-улын уълөмөј!

III.

Керөсын гож-возын зiрдалөны рогналөм керјас. Куз лун сені тапјалө прикадщiк—Оңө-Јемель. Гiнјасыс пыктөмаөг, чужөмыс пөлт-чөма, бытөтө төлыг-һiн абу палавлөма.

— Кад-һiн ужалысјаслы воны, — шешкылтлас нора-пырыг.

Буракө, јона-һiн дөзмөма өткөныд овны.

Өтi асылө, кыа петiгас, унјывгыс свiркмунис-четчыштіс. Јаг-пастала кылөны морт-шыјас, моз-куза чарскөмјас.

Шыҗис-тај төвса-моз катiшщө. Гольдiны щөщкөс јыв-дiна кер бунтјас... Брунгөны, четчөны жуҗыд сувтса керөсөд... Жбуткөны... Јенејас зiрдыштлины гыјас. Гудыртчiс гiнва-коđ сөз јууд. Пузiс бијыв пөртјын-моз, пыдөснас вөрө. Веж-быгјөн мыггө ластавыв ызөн. Тiлскөдчiг-тырјi гольгөны ју-тырыс керјас. Суналөны, бык-јалөны ³⁾, бытөтө тувсовја јi Ежва-вылын, төкөтө төрыштө нырыс.

Зилөг i јөз. Кыаыг-кыаөз тiлгөны. Вiт лунөн i куштарiтiсны катiшщөгыд керјастө. Сөмын гөд мырјас дөввиған колыны. Вөчалiсны пьlтајас, мөдiсны кывтны.

— Төдлан-i гаж јувывгыд молнад петiгөн. Воласны вугышјас ⁴⁾ лөпјас, — кайтiсны вөрзiгөн најө.

Шензан колі сортыв суз. Пыр сiјө гiнјiс налыг турдчөм-бердчөмсө. Муртса-на кыаыс нырјывсө мытчас, четчасны-һiн лыс чомјасыг. Мысгытөгыс асја сојан сојыштасны. Куз лун сегга пөг шондi-улын тiлгөны: кодi берегын, код ваын—мездалөны поромјас. Шкоракылөны налөн сiрмөм шабурјасыс, брунјалө вына сој вужныс. Мыјла сiзi—суз ез вермы гөгөрвоны. Сөмын шондi летчiгөн вөлі очөстлас. Вөлыгтi ðивөкоđ-војтырыд лөһасны. Бөрынжык сузлыг буксөмсө ужалысјас пыддi кутiсны пуктыны: кор дугдыны рытын ужалөмыг, кор заводiтны уж-бердө асылын.

Рытгорув ылыгаң кылісны кывтысјас катiшщө-бердса сузлыг буксөмсө. Бытөтө тырi лунга ужалан час-лыдыс. Гөщ ⁵⁾ сувтiсны узмөдчыны.

³⁾ Мытчысөны.

⁴⁾ Нөрөм пу.

⁵⁾ друг—пырыетөм-пыр.

IV.

Луныг-лунö шлывгö-зерö. Ју-юлјас кырјыг шваргöны—тузöны. Зулълалö, öт-мöдарö кигтö туан ваныр, шöрвыв мылкјön саризлан былкјö.

Поромыс, гашкö, чом-костув нужвиқö, муткыртö, тöкөтö торгö ванырас. Ужалыгјас куз лун молјасыг четчывтöг кывтöны,—кыт-чö-нын четчан. Гөгöр-öд уј ⁶⁾. Зескыд поромыд быд вугышјасö запитö. Мыјön сөгга мездасны, ызöптас дас вевгөн. Агныс, сырчкјас-моз-жö, тувкјалöны пором-вывти. Тижанöс зонвиқаөн һедыр гинвылыг еновтлам да виқöдлам бöж јөткыгјасöс.

Бöжас, öтмöдар-пöлöныс, вев жежыд—керјасыс колöны. Ноль керја плытајас-вылын һоль мортөн кывтиг-мозыс мездалöны најöсö. Куз зибја багырјасөн кватлалöны жујвиқан колассö дор-пöлöнгыс. Кыти абужык вöртö ласкöма дорад, бытö чуд-војтыр куз шыаöг, кытчöкö усöны ⁷⁾ ичöтик пурјасөн ытва-јылыг. Мыјön тыдовтчасны керјасыд,—вадор-кајјас-моз ласкыгласны: кодјас пујасö кутчигöмаöг, мукöдыс гурјöдлöны багыр-јывнас керјассö ванырлаң. Кымыныгкö сунласны-жö ваад, чериöс-моз кыпöдасны багыр-јывгыныс, да бара мездасöны.

Пором сувтöма. Нырғаһыс бöжöзыс јургöны гөлöсјас:

— Пором!.. Пором!.. П-о-р-р-р-о-о-о-м!..

Һедыр шензöм-бöрын мöдисны тувкјыны нырлаң. Сулалöмнад-öд оз вöрзы. Ва-вылын сулавнытö көзид, четчыныд һекытчö, гөгöр уј. Кизöра сувтöм пором-кузаыд, бытö челикöд келöны. Һе багырыд-кö, пыр ескö и сунан керјас-костад. Унаыг тоткыгласны да багыртö кресталöмнад косгыс пыдö оз вöјлыны.

Козувкотјас-моз чукöрмисны Ошка лөп-дорö. Сетчö-тај һебог тичкöма пыдöсöзыс, абу-тај сеті кизöр поромыд.

— Но, мыјнö, другјас, вöчам? Весыны-öд лө!—кајтöны, ба-лабöжсö гыжјалиг-тырји, дадöјас.

— Ферт, лө. Он-öд еновт!

— Возöсö-тај керјыс мыјдöм-кö мунома-жö. Ваһöйд, со, возын. Öтнасөн-öд кызкö мынома. Мед, ескö, коһöр, оз-жö һекытчö вöј. Плытатöг-кö вевкали, ферт, вöји... Кизöра-öд татығаһыд поромыд мунис—жалитöны, шензöны.

Гезјасөн дорлаһыс кыскалöны лөпјассö. Ва-ныргыс вочасөн јөткалöны керјассö. Һем видчигтöг мездасигөн Сысöј һоль керјөн торјали поромгыс—дөлөдö воқö, јир-пыдöссö коргны. Шемöс колыны јöз. Пыж абу, вөтöдны һекызи. Кертö көз и пурјалан—оң-жö-һин вермы суöдны-а.

— Вајö-жö, лөп-вылас бијаслөј, шабашитлөј тильöмтö аскиöз. Öтиöс-тај јир-пыдöссö коргны мөдöдим-а. Ферт, көнкö, оз суны кујим

⁶⁾ Ва.

⁷⁾ Тујö муноны, воһны.

керја плитајаснад, уџтас вöјны. Верст-мөд-сајын ескö жаг сибөд колö лоны-да, оз-жө-өд суны сетчөз. Кыг-бара, абу-өд пыж—кај-тіс налөн јуралыг Öнөпреј-пі.

Сысөј керјас-вывыд важөн-нын топкыеліс. Сөмын уџтіс кык-бокыс сывборд-улас керјассө шөзјртны-да ылö-на кывтіс. дорас-кө матыгтлас, ескö вермас кушөмкө пу-увјө колтчыны, секи гашкө бөрвысаңыс суисны сојјасыс дубавтөз.

Ваңö жаг сибөдö воөма. Нәңтөм... Пукалө щыг лоџа-дорын Бытө-кө пыр сылы кывлыштлывлө горзөм да керасөм шы. Гінсө лапнитлытөг видчигө јөзөс.

Нем думажттөг матыникөн пыдысаң кодкө горөдіс:

— К-у-у-у-т-ө-ө-ј!... Пө-ө-ө-д-і-і-і!

Ваңö вірскөб чепөсјіс ва-дорө. Нөл дуңөдіс да шапка бөрвы-лас бергаліг-тыр кывтіс. Шваргісны баџ-јывјас. Быгјалө ју-шөрыс, зульјалө, өтмөдар кістө. Зев шога Ваңö јөжгылтчіс лоџа-бердө. Оз уағы, пыр шобрөдлө мед-бөрја горзөм-шыыс. Шуштөм... Мыјөн гінсө куңас—былс петас ва-піјыс пагтөм куџушка шој да шон-тысны вөзјыгө біпур-дорын.

Нөдыр-мыгті сетчө воисны гегдөм јөз, бөгтісны Ваңөс, возө мөдөдчісны кывтны.

Шаков Ö. Ј.

„Бурдөдіс“.

І.

Марјаөс суөма шог. Оти пі і вөлі, дај сјјө вөгмөма. Коксө вөр-чөдны оз лыст, сещөма пыктөма пізөсыс.

— Зев-жө-өд, Пеџө, те ас-ныра. Кымыныг шулі: ен кыскаг сарајјасөд да пощөсјасөд. Он кывзы мамлыг... Лоө вегкөдчыгла ветлыны,—шуө Марја.

Пеџө ніксіг-тырјі летчіс пөлаџыг. Кок-пөв-јылас четчалөмөн муніс лабічөз. Гінваыс бан-пагтаыс летчө. Буракө, јона-жө-нын кокыс дојмө.

Марја ыстіс верөссө вегкөдчыгла. Кырулын вөлі олө пөрыг-пөчө, Гең-Міш-Міт гөтыр. Вөлі сјјө ічөтік тушаа, лоџ јурга, зев гырыг да сөд бугылјаса. Уналаын Гең-Міш-Міт гөтырөс төдөны. Быд вежон сы-дінө волөны морт кыџ „бурдөдчыны“. Воөны Шо-жымсаң, Отсаң, Пальсаң, Зөвсертсаң, Межөгсаң... Чельла сылөн тырмас, бырөмыг оз пов. „Бурдөдө“ быдгама вөгөмыг. Пің-вөгө-мыг щөкаад көрталө зыртөм кушман. Кынөмыд-кө вөгмас, зев жа-рын пывгөдас, скипідарөн зыралас, бөрынас зев јона лукөн вердас.

Чужомад-кө петасны мылжас, щоктас важны кујим јукмөсыг ва, сјјө ванас мыгкалас образјас, пызан-пельесјас-да, сјјөн і мыггөдас вігытө. Уна-ногөн-на сјјө вөлі „бурдөдө“ јөзтө.

II.

Төдыг пөч віқөдліс Педлығы коксө.—Збыл, шуө, кытчөкө вөр-зөдөма.

Батыс мамыскөд кутөны Педөөс лабичын. Пөчө ңещкө, быд-ногөн пелалө коксө. Педө, лок горшөн горзө.

Час-кымын сјјі дојдалісны Педөөс. Кокыс дојдалөмысла нөш-та јона пыктіс. Піжөс-гөгөрыс быдөн лөзөдіс.

Рытнас сегга пывган ломтісны. Зев-на дыр дојдалісны. Војнас Педөлөн кокыс зев јона кутіс вігны.

Лун-мөд Педө помала горзіс. Коксө сылыг кутіс бөрјид көр-ны. Батыс Педөлөн зев јона повзіс.

— Вермас-өд қік коктөм лоны зонмыд. Аскі, гашкө, Марја, Педөтө лө карө нуны-да?

Педө дојдалөмыд зев-нын јона вөлі полө-да, карад ңекызі оз мун. дыр пыкыны ез-жө лыгт, батыс зев скөр вөлі-да. Нуісны Педөөс больнчаө. Больнчаын шуісны Педөлыг коксө пілітны. Батыс ез сет піылдыг коктө пілітны, бөр нуіс гортас.

Јона дыр Педө вігіс. Во віт-мыгті-кымын ескө і дугдіс кокыс вігнысө-да, сөмын чукулытіс бөрјид. Кокыс ез кут ңуклагны. Ветлыны зев сөкыд лоі. Öті кок-јылас, коңөр, четчалө. Лөгөдісны сылы кык бед. Кыңа-увјасас богтас бедјассө да сјјі і ветлө. Со-өд кызі „веккөдісны“ коктө мортыдыг.

Ез-кө, ескө, „веккөдны“—өні вөлі кока. Кокыс сүлөн ез вөр-зөмыг віг. Абу-өд дівө челадыдлы вігмыныд, тулысбыд лымјын, ваын, ңајтын көмтөг келаласны-да.

Ңекор оз ков мунны Гең-Миш-Міт-гөтыр-код „бурдөдчыгјас“—дінад: најө ңемтор оз төдны, сөмын јөзсө щыкөдөны.

Ф. Ңекрасов.

Јона і шенґісны.

Важон-нын вөлөгтын став јөзыс горһитоны: локтө-пө-өд кино. Петкөдлыны кутасны ловја мортјасөс. Јөзыд тајө сиктад ез-на ад-зывны кинотө-да јона-нын сјјөс дыр видчигісны.

— Талун-өд киноыд локтөма-нын. Вөлөн воөмаөс. Нардомын кутасны петкөдлыны—вісталіс Гуґпи-Марја, лапкыґік-коґ тушаа да сөд сетөр-коґ сінјаса нывбабалы.

— Чөв. Лоө-тај пөрыгө-немө і мејам щөщ ветлыны віґөдлыны. Он-жө-өд грекө вөј,—шуис Марјалы баба. Гашкө морт 10 сетчө чу-көрміс. дыр сөгса горһитісны бабајас. Ставыс көсјісны ветлыны киноө.

Воис рыт. Јөзыд бытө гез лүґгө-кысгө нардомө кино віґөдлы-ны. Мужікјас щөщ зев унаөн нардомө локтөмаөс.

— Бостлам өтї белет—шуө чіткыль јурсіја лашкыґік тушаа мужік. Парта віна сы-пыґді' ог јуөј-да, пыралам кінө віґөдны,—кылө горһитөны мукөдјас.

Јөз локтіс зев уна. Керкаыс егкө зев ыжыд-да, муртса төріс-ны. Пуккалісны. Відчигны кутісны картїна петкөдлөм. Веґіг-өд лок-төмаөс пөрыс, ґор тошка ґедөјас, старукајас-і. Пукалөны чөла, оз-ө-кө кодкө шыаг-а. Сөмын поснїдік челаґјас горөдласны өткы-мыныс, ґескөдөмаөс-да. дыр кажітчіс вітчигны кинотө, дөзмісны-нын быдөн. Коркө і стенас өшөдісны ыжыд јежыд занавес-коґөс. Мө-дар-помас пукталісны быдсама машинајас.

Кино лөгөдісны. друг кутісны бергөдлыны ічөтїк машина, зев јона сјјө шумітны мөдіс. Пыр і ломґіс пөтөлөкын неыжыд лампоч-ка. Быс зев југыд, сїґі-і сінтө јорө.

Тајө-пө і ем јеретһичествоыд—шуісны мужікјас. Ставыс лаґ-тісны. Шыһитөв. „Јеретһичествоыд“ бөр кусі, занавес-вылад лоіны мортјас. Ловјаөс-өд ветлөдлөны, мысө оз вөчны. друг ставыс се-рөктісны. Занавес-вылад петіс ош-пі да јөктө, быт-өд сетчө, сещөм ґівө-вылад серөкты. Уна і буртор да быдсама ґівөсө адзылісны киноад. Сөмын відчигөны, мыј-нын воґө лоө. Кадыс матыстөгө-нын војшөрө, а јөзыдлы кажітчө, бытө сөмын-на неыжыд сдуктор пу-калісны. Киноыд помасіс.

— Тајөс көт војбыд віґөд. Он бара дөзмы. Мыј-нө таыс, зев регыд петкөдлісны-да—шуагөны крестана. Зев неокота-пырыс, бы-шыґіка мунөны гортаныс. Муніг-мозыс јона мөвпалісны, горһитіс-ны кино-јылыс. Вінатө јуөм-дорыг-пө буржык, ветлыны-кө кутам киноад. Тајө-пө тај зев буртор пемыд јөзыдлы. Јона горһитісны ас-костаныс.

Мунігас адзыгісны өнтајја бабајасыд. Мыјкө-жө шенґісны, ґі-вүјтчісны. Шоча-пө тај сөмын воывлө-а.

Комі гіжыгјаслөн могјасыс котыртчөм-бокгаң.

КАПП өні да војдөр.

Комі гыжыгјас отувтчөмлөн шленјассө вылыг гіжалом помагис. Ставсө лоі отувтөма КАПП-ө 29 гіжыгөс. Сегга выль гіжыгјас-өс бөгтөма кык мортөс.

Војдөрсө, вылыг гіжавтөз КАПП-ын вөлі 36 морт. Сің-кө, гізімөн ез пырны. Тани нинөм ыладноыс абу. Мед-возсө, КАПП-сө лөгөдігөн, гіжөд-лөгөдөм-кынзі, вөліны уна могјас. Куш котыртчөм бокгаң (јонмөдны гіжыгјаслыг котыртчөмсө, гіжны бөгтгыгјасөс төдмавны, лөгөдны журнал, разөдны сіјөс, мукөдтор). Мед-егкө тајө став ужсө котыртчөм-бокгаң мі вермім нуөдны регыджык, колө вөлі бөгтлыны отувтчөмө щөщ не гіжыгјасөс, медтыкө најө вөлі мыјөнкө інмөдчыштөны література-бердө-а, лібө төждыгөны комі література сөвмөдөм-вөсна.

Вылыг гіжасөм-кежлө мі унжык ужсө котыртчөм-бокгаң вөчім-нын. Міјан отувтчөм лыд-сертыс дај уж-бокгаң лоі вель јон, куш гіжыгјасөс-кө нин сетчө бөгтан. Комі художествоа літературалөн паскалөмыс, сөвмөмыс ас-сајаныс-нын комі гіжыгјаслөн лоі. Сы-вөсна-і өні КАПП-ө бөгтөмыс лоі сөмын куш гіжыгјасөс (поетјас-өс, крітікјасөс, публітсістјасөс) ¹).

Кущөм ужјас колө нуөдны өні.

Өнөз міјан КАПП-возын мед-ыжыд ужјаснас вөліны—төдмавны гіжны бөгтгыгјасөс да отсавны налы петкөдлыны асгыныс самлуннысө, бурмөдны журнал да јонжыка сіјөс разөдны. Мукөд-сікас колана ужјасыс тајө кык мед-ыжыд ужјас-вөснаыс колтчыш-тісны, ез лоны тырмымөн вөчөма. Ферт, вөчөма егкө вель-уна, да абу, міга, тырмымөн. КАПП уж-јылыг ставсө—мыј лоі вөчөма лөгөдөмганыс дај өнөз мі гіжам журналын мукөд нумерас, конференціја-кежлө.

Тајө статтаын мі гіжам кущөм могјас, міјан-ногөн, емөс КАПП-лөн возө-кежлө. Возө-кежлө важ-ногөн ыжыд ужөн колө: выль гіжыгјаслы, гіжны бөгтгыгјаслы отсавны петкөдлыны аснысө, сетны туй најө творчестволы індөдјас сеталөмөн. Ферт, војдөрја-мөз-жө унжык гіжыгыс локтасны газетө сіктса гіжыгјас-пөвсыг. Возө-кежлө тајө ужыскөд өтщөщ (өнөз мунліс бөрынжык) колө нуөдны зөв-жө колана мог—КАПП-ө котыртчөм гіжыгјаслы, дај аснысө пет-көдлөм-нын гіжны бөгтгыгјаслы сетны туйдөдјас, отсөгјас. Кызі

¹) Вылыг гіжалөм-јылыг стөчсө (чіпырјасөн) гіжам „Ордымын“ локтан ну-мерас.

сетны туйдөдсө? Өтi-кө, КАПП чукөртчылөмјас-вылын торја гижөд-јас лыфдавны да сы-јылыг сорһитны, сетны совет гижыгыслы, ин-дыны сылы Һелучкijассө да бурсө гижөдгыс. Мөд-кө, „Ордым“-пыр гижөдсө гөгөрбок видлалөмөн (критика гижны).

Мijан „Ордымын“ мукөд-дырјi овлывлөны гижөдјас, көнi öткымын торјасыс кежыштөмаөг бокө, „Һелучкijас“ артмөмаөг пролетариатлы колана-ног-бокгаң. Öткымын јортјас гижыгјас-пөвсыг шуласны: мыјла-нө-пө сijө гижөдсө леңанныд. Тајө абу вегкыд сорһi. Гижыгыс-кө мыјлакө мукөд-дырјi соргалө аслас гижөдас, оз ков сijөс шыбытны. Сijөс колө леңны, а сөгга мөдыг (ферт, регыджык) критика сы-вылө гижны.

Ферт, мijан быдлунја мог зiлны, мед воғө-кежлө гижыгјас ез сујны аслас гижөдјасын Һекущөм Һелучкijас. Тајөс оз поғ вөчны гижөдјассө шыблалөмөн. Поғас сөмын Һелучкijассө бырөдны критикаөн, пыр-өтарө велөдчөмөн, олөмсө быд бокгаң төдмалөмөн да олөмгыс Һе торјөдчөмөн, пролетариатлыг мөвпјассө да самсө пыдыгаң төдмалөмөн.

Сыктывдiн карын-кынғi, вөлөгтјасын өнi оз-на поғ лөгөдавны КАПП-лыг филиалјас (шленјасыс тырмымөн сы-вылө вөлөгтјасас абу). Кушөм вөлөгтын унжык шлен лоө, сетчө, ферт, ковмас филиалтө вогтыны. Öнi уна вөлөгтын-һин емөг морт кујим-һольыг унжык гижны бостгысјас. Најөс колө öтувтавны лиҗератураа кружокјасө. Ферт, көнi абуөг КАПП-са шленјас, сенi гашкө он-на вермы лөгөдны кружоктө. Көнi ем КАПП-са шлен, сетчөјасө кружоктө поғө кокһia лөгөдны. КАПП-са шленыс кружокас лоө чүдөдыгөн. Гижны бостгысјас кружокын кутасны велөдчыны шылыджыка гижны художествоа лиҗература, төдмагны лиҗератураөн. КАПП-са правлеңһелы колө сетны программајас кружокјасыслы.

Оз ков ош-моз гуагөмөн овны.

Комi гижыгјаслы колө јонжыка воысгылыны мөда-мөдныскөд дај КАПП-са правлеңһекөд. Та-бокгаң ми омөла-на овлим. Сы-јылыг со мыј гижө Илла-Ваг: „гижыгјас ош-моз гуагөмаөг ставыс (ставным), певнымөс һоңалам. Мөда-мөд гижан уж-јывгыным војасөн һинөм огө кывлывлөј. Огө төдөј мыј кодi вөчө. Сijө нормолтөм! Колө пуктыны пом талы! Бостгыны колө чорыда. Ти, тыдалө, бостгөмныдөг-һин. Сijө зев виҗакыв шуана уж“. Iчөт-Iван гижө: „көсјi-һин сiғ леңчыны, дышөдчыны-ли, мыј-ли, но бара-на со тijө гажөдыштiнныд, бара-на том гөлөмтө менгым вөрғөдiнныд“. Акиһпи гижө: „Сыктывдiн каргыд кајөм-мыгтi (март 1927 во) зiкөғ лоi јансалөма комi гижыгјас-бердыс. Комiөн гижөм зiкөғ-һин вунны пондiс“ (!!): Колө комi гижыгјаслы көртагны мөда-мөдныскөд ас-костаныс гижагөмөн дај „Ордым“-пыр. КАПП правлеңһе јitөдсө кутө „Ордым“-пыр либө газетјас-пыр. Торјөн-торјөн гижагөмјас гижыгјаскөд правлеңһелөн вөли еща. дај воғө-кежлө сijөс јонасө видчигны

һинөмла. Јонжыка гижыгјасөн ас-костаныс воыгөмыд, ҫерт, ыжыд пөльза ҫетас ставнымлы мјанлы.

Мјан абу-на куш лїтератураа журнал. Өнї ем „Ордымын“ јукөд—кык печатнеј ыст. Сїјө мјанлы, мед-егкө вермїм лїтература-бокгаң ҫоңнас став коланторсө вөчны, сөгга унжык гїжөд леңны,— оз тырмы. Колө мјанлы ыжыджык лїтератураа журнал. Таво-жө колө ботгыны леңны комї лїтератураа альманах. Комї гижыгјаслы өңїсаң-һин колө заводїтчыны гїжны альманахө.

Колө өтлааслыны өбрїтны уң-јылыг.

Комї гижыгјаслы колө чукөртчывны конферентсїја-вылө. Өтувтчөмлөн правленьнеыс шуїс конферентсїјасө чукөртлыны таво арнас. Мјан-ногөн конферентсїјалы ковмас сорнїтны—мыј-һин ем мјан комї художествоа лїтератураын, мыј колө вөчны, мыј ем художествоа лїтературалы воңө паскөдөм-вылө да кущөм мунан тујјасыс; мыј лої вөчөма өтгама комї лїтература кыв лөсөдөмында воңө-кежлө могјас; комї һїга леңөм паскөдөм. Комї гижыгјаслы конферентсїјаөң колө сорнїтны та-јылыг „Ордымын“.

Сөгга мјанлы колө ботгыны КАПП-ө комї-пермјакјас гижыгјас-өс, јїтчыны накөд јонжыка. Најө та-јылыг мјанлы ыстїсны-һин шыөдчөм.

Со кущөм могјас КАПП-воңын тајө здукјас-кежлө котыртчөм-бокгаң. Мї танї егө гїжөј уңгам-јылыг (содержание работы) мјан өтувтчөмын, кущөма нуам мї, комї гижыгјас, асланым гїжөдјасын вескыдлунсө пролетарїатлы колана-ног-ҫертї (идеологическая выдержанность). Сы-јылыг гїгам „Ордымын“ мукөд нумерјасын.

Уңгам-јылыг танї шуам сөмын кыв-мөд. Колө мјанлы ботгыны гїжавны ғырыгжык торјас прозаөн (беллетристика). Сїјө мјан лїтератураын пөштї абу-на, а колөсө зев јона. Колө пыр-өтарө зїльны мїчмөдны лїтература кывсө, колө луныг-лунө төдмагны став комї художествоа лїтературанас, роч лїтератураөн дај ставмувывса лїтератураөн, мед паскөдны ассыным вежөрнымөс, велөдчыны буржыка гїжны. Колө бура төдмагны јөз-пыщса ғыланкывјасөн, мојдкывјасөн, вїстјасөн.

Комї гижыгјаслы ставныслы колө јона ботгыны уңавны КАПП-пыщкын. Куш гїжөм-кынңї, ботгыны щөщ өтувјөн сорнїтавны гїжөдјас-јывгыс, лїтература могјас-јылыг, бур гижыгјаслы аслыныс зїльны пыр-өтарө дај отсавны гїжны ботгыгјаслы гамлуннысө шы-лөдны-мольөдны, крїтїкјаслы ҫетавны індөдјас комї гижыгјаслы.

Секї комї художествоа лїтератураыд өдјөжык кутас сөвмыны, һөшта паскыджык туј-вылө петас, зумыда воңө мунас.

Жугыль.

Шонаув.

(Чөтдырса).

Вожшөркад чуксалис мамө
Аскөдыс видлыны шона.
Саф-пемыд. Шыңитөв. Көзүд.
Сарквизө jeneжпыр козув.

Пужжалом бор-куза мунам.
Пола-ө, нымкод-ө—ог төд.
Узө сикт сөд ешкын-улын.
Нумжалө кујима козув.

Гумладор, сорөмјас, рыныш
Пемыд-пыр төдчөны муртса.
Шонаув пыщкөсө пырим,
Бі-горјас оңалө шоныд.

„Тащөм-жө лөгыда, көнкө,
долыда олоны рајад.

Лунвылад, саризад, көнкө,
Тащөм-жө гажа да долыд!“
Шонасө лөдсыштіс мамө.

„Но сесга мунам-жө гортлаң!“
— „Огө-на мунөј, мам, огөј...
Гажа тан, татөні узам!“

Пужжалом бор-куза локтам.
Тирчөны козувјас гугөн.
Мөвпала: „быдма-да вөча
Керка ме шонаув-кофөс“.

Лудикөс пөлатө воді.
Онмовсі. Вөтаса шона—
Овмөдчим кујимөн сетчө
Зор уска каң, ме, сесга кычан.

Илья-Вас.

Редколлегия: { Ильчуков, Ф. Н. Попов, Н. П.
Минин, М. П. Исаков, В. А. Редактор: Н. П. Попов.
Надеев, А. Н.

**ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА
на 1928 год**

на
ИЗДАВАЕМЫЙ

Обкомом ВКП, Областным Исполнительным Комитетом
и
Областным Бюро Краеведения Автономной Коми области

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ

**ОБЩЕСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ и КРАЕВЕДЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ**

**„Комі Му—
—Зырянский Край“**

ЖУРНАЛ

СТАВИТ СВОЕЙ ЗАДАЧЕЙ

возможно всестороннее освещение и разработку вопросов
хозяйственно-экономической культурной жизни и краеведения
Автономной Коми (Зырянской) области.

УСЛОВИЯ ПОДПИСКИ:

Подписная плата:

Для организаций и учреждений.	Для частных лиц, школ, изб-читален, ячеек ВКП (б) и ВЛКСМ.
На 6 месяцев 4 руб. 50 коп.	На 6 месяцев 3 руб. — коп
„ 3 „ 2 „ 25 „	„ 3 „ 1 „ 50 „
„ 1 „ — „ 75 „	„ 1 „ — „ 50 „

Для **КРЕСТЬЯН** и **РАБОЧИХ**, при индивидуальной и коллективной их подписке устанавливается льготная подписная плата, а именно: в половинном размере с добарлением расходов, связанных с пересылкою по почте.

Принимаются к печатанию на страницах журнала

ОБЪЯВЛЕНИЯ

за плату:

	впереди текста:	позади текста:
за полную страницу	60 руб.	40 руб.
„ пол-страницы	35 „	25 „
„ четверть страниц	25 „	15 „

За вкладки листы объявлений—плата по соглашению.

Адрес редакции журнала:

Гор. Устььсьольск,
Коми (Зырянской) области;

Обисполком.

25733

Торја-номерон ыдыеяслы - 50 ур.

НЖ Коми
1-1

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б).

№ 5 (20) — Мај — 1928 год.

Устьсысольск, Набережная, 41.